

9.

61

L. 911.

De diuina prouidentia: contra
mūdi sapientū circa hāc va-
ria ⁊ mirabilia erramēta.

Libri tres.

¶ Primus de priscorū philosophorū Platonicozū: Peripateticorū: Stoicozūq; Ciceronis: Auicēne et Algazelis ethnicozū circa prouidentia: errore et varia hallucinatiōe.

¶ Secundus de nostratiū hoc est: legē agnoscentiū vt rabio moyssi: Maurozū: Manicheozū et reliquozū christianozū opinatiōe: et hinc de prouidentia veriori ratione.

¶ Tertius de prouidentie diuine Condiōe: amplitudine: infallibilitate: certitudine: et particularitate: deq; cōcordantia. philosophorū cū theologis christianis.

AD LECTOREM.

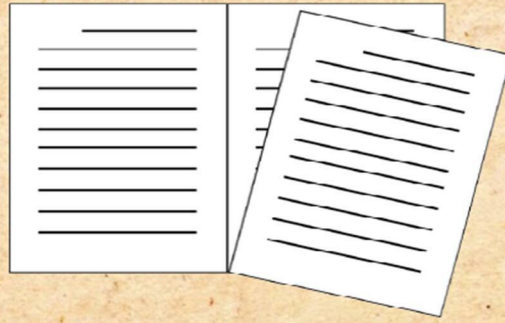
Conradi Vuimpine de fagis.

^{priscorū} Erratus veterū ^{philosophorū} si gliscis nosse sophorum
^{qui cunctis casu rebus inesse putant}
Causanturq; deus q̄ nil ratione gubernet
^{Irrita: sed fieri cuncta sub orbe sinat}
Instituūtq; homines nullius vindicis ira
Posse pati et facere pessima queq; libet
Abscissum hunc lege: sed longa vtilitate: libellū
Nam canit eternū: qui regit: omne deum.

WAB
K 15A2

SD 4479 II

W woluminie kolejno współprawne sygnatury:

SD 4472 II

Inc. 415

SD 4474 II

SD 4475 II

SD 4476 II

SD 4477 II

SD 4478 II

SD 4480 II

Rkp. 8077

SD 4481 II

Inc. 416

SD 4483 II

SD 4484 II

Inc. 417

SD 4479 II

EX
NOTE
TAKEN
SEEN

terem. primo. parom videt an hinc die
19 alia opa exteriora permitendo ut dt Lm n filij
dnam tuaz ad tentatoz. Gato Reverentia hujus loquor
dz m psal. In aspectu psallam ti. Et ita re
essent coram papa aut rege loquor. Tertio solin
saltem ex deliberatione. Nec ex pte nra vni
qz de Ento x 8. Maledictio ho q fat opa

venit q dicit Intellectualit in intentione uenit.
Intelligit in plena expressione ore. Venera
Congruet in statu hujus dicens distincte pibz
re tra nō tra sine sentie nō fingit fiat sic

B +

De diuina prouidentia: contra mūdi sapientū circa hāc va- ria ⁊ mirabilia erramēta.

Libri tres.

C Primus de priscoꝝ philosophoꝝ Platonicoꝝ: Peri-
pateticoꝝ: Stoycoꝝ: Liceronis: Anicēne et Algaselis
ethnicoꝝ circa prouidentia: errore et varia hallucinatiōe.

C Secundus de nostriū hoc est: legē agnoscentiū vt rabi-
moysi: Mauroꝝ: Manicheoꝝ et reliquoꝝ christianoꝝ
opinatione: et hinc de prouidentia veriori ratione.

C Tertius de prouidentie diuine Condiōe: amplitudie
infallibilitate: certitudine: et particularitate: deq; cōco-
dantia. philosophoꝝ cū theologis christianis.

AD LECTOREM.

Conradi Vuimpine de fagis.

^{priscoꝝ} Erratus ^{philosophoꝝ} veterū si gliscis nosse sophorum

Qui cunctis casū rebus inesse putant

^{causa} Causanturq; deus q; nil ratione gubernet

Irrita: sed fieri cuncta sub orbe sinat

Instituūtq; homines nullius vindicis ira

Posse pati et facere pessima queq; libet

Abscissum hunc lege: sed longa vtilitate: libellū

Nam canit eternū: qui regit: omne deum.

WAL
K 15A2

SD 4479 II

Illustrissimo principi ac domino: do

mio Joachimo Marchioni Brandenburgensi: Sacri Romani imperij archicamerario Electori Stetinie Pomeranie: Lubie et Vandalorum duci: Nurnbergensi Burgravio et Rugei principi Conradus Duimpina de Buchen: se commendat.

Onnevere: illustrissime princeps: qui quicquam edere
voluit: quosdam sibi deligere: edit idem sue vel patris
nos vel ceteros: quo: hoc pacto vel defensione ab im-
probis: vel purgata mediis: audentior terrores ac pollicitor
prodeat in orbem. Quod cum mihi in presentiarum in his: primum tribus
de providentia libris: hinc de predestinatione duobus: tertioque
fato: pariter tribus: deque bona fortuna duobus: ac totidem de in-
sonis: Itaque de nobilitate corporum animarumque celi: tribus: reli-
quosque a me (deus auspice) Fracophordij: dudum scriptis: nunc vo-
edendis: faciendum videretur: ac ideoque: quem in hunc usum: et patronum
et censorem deligeretur: diu anxius pependisse. Tandem in mentem
venit: Illustrissima celsitudo vestra: Serenissime princeps: qui in
vestraque parte: omnium: quos hac tempestate terra alit presenta-
neat: et defendendi ab improbis: et purgandi a nevis: et potentiaque
et scientia haberet. Quorum missio facta primo: ut pote potentia
qua extra contrarium nostrum hoc eno: Brandenburgensi illu-
strissima familia: omnibus quaque versum patet: De secundo: hoc est
scientia: hoc citra adulationem dixerim: Tantam hanc esse: tanquam
mirandam: ut in nullo unquam theutonici soli principe: ingenius
offenderi perspicatur: Eloquium disertius: acumen differendi co-
piosius: Adeo de phie: disertum mystice istius: hoc est: abdite:
non quidem superstitiose (sed naturalis magie minime prohibere)
abditis penitissimisque archanis: emuncte precesque differere:
ut extra fidem id rerum: nisi crebrius coram experimento depre-
hendissem: Adeoque a pluribus recognitum famigeratumque: ut
iniuria fieret summo principi: nisi id quod late famigaretur: di-
lauderetur: ac inulgaretur. Proinde optio loco: hec mea: de pro-
videntia: de predestinatione: de fato: de fortuna: de insonis: de
animarumque et corporum celi nobilitate opera: editiones et libros
forensis abigo: si hoc tanto patrono a ronebis defendant: ac tam
acuto censore limentur. Dedicans ideoque ea: quancilla sine
appella: e medijs tamen philosophicis: astrologicis: nostrati

M 5423

N. 496 7566

Si videret
et m. d.
et m. d.
busq; hoc est: theologicis deprompta: yti itura sub auras:
(quantū merent) defendat a locutuleis: purgetq; (si quib)
scatent) terratis. Ac vbi per maiorū negotiorū: quib) obstri-
gitur celsitudo vīr faice illi adesse nequiverit. Saltez id cui
piā ex his quos et in aula ducali et in florētissima quoq; Frā
cophordiana Achademia ad philosophandū secretaq; phi-
lozophie scrutādū: haud secus: ac aliter: Siracusanus Dio-
nisiū: aut Octaviū Augustus: alit: velit cōmēdare: quo sic
pressum: castigatūq; p̄mū hoc deprouidētia diuina opus:
hinc vero alia quoq; in lucē prodeāt: quod eo: ego censeo: fa-
cilis quo verē doctorū quozūlibet: potio q̄ sciolozū zophi-
starūq;: discriminē perferre: ymo efflagitare vltro audent hec
nostra: nō tam nūc edita: q̄ queuis altera: posthac in lucem
edenda. Ad gloriā optimi maximiq; dei: Laudēq; serenita-
tis vīre: Ex Frācophordiaō Gymnasio. Anno a natali chri-
stiano Sedecimo supra Millesimū Quingentesimum.

AD LECTOREM EIVSDEM CONTRA
di Vuimpine de fagis.

Cum tot sint casus: sint tot discrimina mundi

Et labor: anxietas: luctificusq; dolor

Que regū temerat aulas: in opūq; proleucas

Ac sine delectu queq; sub axe premūt

Stulte putas forsā: q̄ nil mortalia curet

Qui regit omnipotēs astra: solū: mare:

Sicut docta cohors: sed in hoc indocta sophorum

Casibus ascripsit quicquid in orbe fuit

At (mihi crede) regit: curatq;: sed arbiter ingens

Vltima cū primis sub ratione finit

Vt quē expectatū sua nō patientia mollit

Afficiat geminis excrutiatq; modis

Sis pius ergo: & lōganimem ne temne tonantem

Nā dare pro meritis premia iusta solet.

In de providentia dei et erga

Illā philosophorū erramenta: Prologium.

Vi rerū: auspicia: euentus: et vicissitudines a mūdī
labentis origine: accuratius anīaduēterūt: buci
cinē cogitatūū venere: vti omīa casibus fortuitis
nulla prouidētia moderatis: gubernari arbitrantur: hūi:
illisipis. hec cogitandi argumentū submistrantib; q̄ sūma
sectando dūtarat vestigia rerū. Paucissima ex innūeris in
mediū acēlire possumus. Adam p̄thoplastrus: vnius pomi
morū mundū p̄cipite traxit: quē ne id immense calamita
tis inferret: hunc qui creauit deus si voluisset: vel potuisset
ne sic impingeret: vel non creando: vel reprīmēdo cohibere
indubie valuisset: Abel: Chayn germanūz fratrē confodere
linquitur: nec inter fratres vlticos tum vasti orbis accolae:
pax asseruatur. Enoch eo traducitur quo Adam expoliatur
Orbis diluuiū obuoluitur: cū antebac: ne fieret nēue abfor
beretur (si qua mortaliū cura) a deo hūideri poterat. Sed
hec ex innūeris paucissima que quaquāverūm per vasti or
bis diuaganti imperia: se magna miraq; ac p̄ter phas ius
quoq; obuēniētia obiectarent: si modo Egipti: Dnassiam:
Arginorū: Corinthiorū: Latīnorū: Sirozū: Samnitū: ma
cedonū: hunorū: Longobardozū: Gallozū: Anglozū: Hūpa
nozū: dacozūq; et reliquozū regna (quozū nec satis nomīa
constāt) horrida: inexistimabiliaq; ac penitus incredibilia.
in mediū reuocare: vlla ex parte liceret. Sed horret memi
nisse malozū: quē dū ipsi: si vspīa iusticie est aut mēs sibi cō
scia recti nō nisi lachrimis cernere possent: Verū ad monar
chias puerlis liquet ex Assirys sardanapali luxu in Persas
atq; ab his i Medos: hicq; interfecto Dario: i macedonas
rerū summa: defecisse: sublatōq; Alexandro (vt cetera missa
faciamus) in romanos orbis imperiū: fortūe ambiguis pa
sibus concessisse. In quibus successioniarijs vicissitudinib;
quot cedes: quot strages: imatureq; mortes: quis referēs
lachrimis temperabit. Cū de vnius Troiane vrbs cecidio
magnanimus ille Eneas (cui nec etūlare quidem pro virili

In de diuina prouidentia:

concedit. Infandū ait: regia iubet renouare dolorē: Troja
nas vt opes: et lamētabile regnū. Erucit Danaī: queq; ipse
miserria vidi: Quis talia fando: Dirimidonū dolosūve: aut
duri miles vlixi Tēperat a lachryis: et rursus Quāq; animū
memisse horret fluctūq; refugit Incipia: S; his quōq; mi
sis: vnū hoc recēdere liceat: a Iulio Cesare dictatore ad La
rolū vsq; Reges Imperatoresq; romāorū: sex supra septua
gita extitisse quorū vnū sibi mortē p̄clūit: q̄tuor veneno ex
ticti. Interepti gladio tres atq; triginta: reliquos dūtaxat
fatis concessisse subnere carmina produunt.

Iulius interijt Cesar grassante Senatu

Addidit Augustū: diuis matura senectus

Sera senex capreis exul Nero fata peregit

Ter decies perijt repetito vulnere Caius

Claudius ambiguo concludit fata veneno

Matricida Nero proprio se perculit ense

Galba senex perijt seuo prostratus Othone

Mox Otho famolus clara sed morte potitur

Prodiga succedūt perimendi sceptrā Vitelli

Laudatū imperiū mors breuis Vespasiano

At Titus orbis amor rapitur florētibus annis

Sera graue perimūt sed iusta pericula Fratres

Post ea autē rēpora: quot arbitrerē: sili lege interēptos cum
passim i diuersas orbis partes regnādi libido ex regib; tyrā
nos ppagauit: q̄ vi q; vtute dū gubernacula capesserūt: i du
biā sūt vi necēq; p̄sentanea experti. Sed peragratis etiaq;
vt ad alia diuertamur vasti orbis climatibus: qd aliud in
p̄spectū q̄ vbi olī inuēre vrbes: regius fasti: Tēpe amenissi
ma hominū frequētissima Emporia: Imo vt semel dicā: Vr
bes Opida regna et Imperia. Illic nūc vicissitudine qdaz
primū deseri cepta: alio sensim deserrī cōmercia: dirutis vr

Prologium.

bib: sublati regibus: vastā solitudoq; p̄dixit: Vbi em̄ mō
antiq̄ illa Assirioꝝ Ninive: vbi Susi: vbi Tyrus: superbus
Iliū: vbi feror Cartago: q̄ ter temerando ausa est romanas
rumpere pacem. Et vt Quidianis vtamur:

Omnia verti

Cernimus: atq; alias assumere robora gentes
Cōcidere has: sic magna fuit censuq; virisq;
Perq; decē potuit tantū dare sāguinis annos
Nūc hūilis veteres tatūmodo Troya ruinas
Et pro diuitijs: tumulos ostendit auorum
Clara fuit Sparte: magneq; viguere Micene
Nec nō & Cecropis: nec nō Amphiois arces
Vile solū Sparte est: alte cecidere Micenæ
Oedipodiomie: quid sunt nisi noia Thebæ
Quid Pandiomie restat nisi nomen Athene

Sed his lictis: ad leges sectasq; pcedam. Populū oli pecu
liaris deo Israheliticus ex ethnica ydolorū superstitione sele
ctus: legē iureiurādo firmatā cepit. Et is nūc reproby: quib;
calamitatib; cū legē nō inuoluit. Mortuis videlicet nedū sed
z mortiferis eiusdē ceremonialib; declaratis: Verissia chri
sti religio: quā p̄dē totū recipit orbis suos modo āgipor
tus q̄b; intercludit offendit. Asia capta est: sub iugū Africa
missa: vni⁹ Virte Europe angulis vir tupa gēscit: alias apli
ssimi orbis partes spūtea Mahumetis superstitione inuasit per
uasitq; atq; sup̄stas tenet. Ac cū Boyse Mahumetēq;
natura pares: verū grā loge dispares: hoies tū. Instrumen
tū vet⁹: ac Saracenica secta: legislatores habeāt. Euāgelii
deus christ⁹ edidit inuulgauit miraculis asseruauit: mira
bile dictū ē: cur q̄ cernit oīa deus: abolita dudū veteri: nunc
nouā quoq; suā linquat a spurca hominū colluue nō negli
gi solū sed cōculcari vti nuper in Cōstantinopolitano exci
dio: cōspūta cruce: irrisis ymaginib; pessūdati sanctorū sta

In de diuina prouidentia:

tuis: sup' pratis deo dicatis & g'nib; cessis sūme arcis sacerdo-
 tibus: Interceptis passim ch'risticis explosa illic p'zō? est
 atq; p'stigata. Id quod de duob; n'ra tēpestare ch'ristianis
 imperijs: duodeci regnis p'ouincijs pluribus: vrbib;sq; su-
 pra ducētis recēdere mens refugit horret calam? scribendo.

Sed dñz hec peregrina querimur: domesticis malis obuol-
timur. Ex Mediolano q̄ppe fama malū quo nō aliud velo-
tis vllū: volat interemptos Helueticorū milia duo de viginti.
Gallorūq; hāud pauciores: dū rex Mediolanū obsidere ni-
titur aut arte cingere muros: Illiq; Helueticorū plebs me-
diolanēsis ducis patrona: renititur: hinc ergo confectis ma-
nibus mutuis se vulnerib; ad internitiōē vsq; cōsternunt.

Mirabilis deus: si quā prouidētia: si quā mortalīū cura: aspi-
 cis hec: et nūti qui tremefacis olympū tantis per grassari li-
 nis marē triste rubente. Verū cum miri vocabulo ea signi-
 ficemus que rara insolitaq; obueniūt: nō q̄ passim per mun-

di climata a priscis seculis obdigerūt: mirari desinam⁹ que
nō fatū (quo sit cetera nota dū fiant) sed hominū procar te
meritis dominādūq; libido excitat ⁊ ppagar: Hisq; etiā ne
ctam⁹: que mare: vlt q oia circūfuit Oceanus. bello paces
naufrajijs sūmergit obruit absorbet: qle triste spectaculum

nuper: sed nō tamē ego: trecētis ferme nautis incanto pro-
cursum: scopulis illulis (dñ fantastieu: p indice vō igne nautē
secranē) balicū mare exhibuit. Sed ad viciniora conceda-
mores hominū: astus: insidias: dolos: comēta fraudū: Ille

cebras: pſtigias: luxus: deſidia: inertia: et reliq̃ id genus cri
minū inſera ſi aduerſis: quid his erueris: qđ nequi: qđ
copioſius. Et tamen ex alto ^{te}Jupiter ^{per}perſura ^{ſu}ridet. Q̃ quot
miſelli ſerq; & vappa ^{ſu}bohū ſurcas ^{ſu}coſcēdūt: gemontasq;

inuent rectis et appa hominū. iras concedit: demonia lq
schalas experitibus: plectūtur capite: rotis quatūtur: discer
pupur: crepitatibus vruntur flāmis: quorū iudicis maior
nōa incessati nec censurā subent nec penas experitūtur: hoc
vno dūtarat nāmāris prelabitūre: q. hū clam: ab imbo

quo outatut dominatis prelabiores q. huius clam (ob imbe
cillitate: metūq.) huius vero palā ob potentiā sed maiora tamē

Prologium.

suffurantur rapiuntur predantur. Quot oppressoruz lamenta:
 quot opprimentiu tripudia: a quot inopu cruentis fame fau-
 cibus abreptus panis: lasciuietū fit herō nausea potius q̃ ci-
 bus. Quot ecclesiasticis suffarcinari titulis: vt ne gress⁹ qd ē
 aptare possint: et (veluti repagulis man⁹ pedesq; et hūeros
 eorū obligatib⁹) oppmētib⁹ bñficijs et sacerdotijs onusti: q̃b⁹
 tamē adeo cure dei obsequiū est: vt nihil inuitius capitis co-
 zona ferāt: malintq; cōmutatis vicib⁹: equites: maritiq; et
 satellites q̃ clerici videri: modo inopē absq; hac elemosia po-
 ssint traducere vitā. Sed fugit me dies priusq; perfūctorie
 saltex ex imensa turbationū farragine: q̃ indies infera supe-
 ris miseri: oīaq; iniquissime cōsolui cernim⁹: paucillū ali-
 quid accersiamus: vt hinc liquido pateat nō deesse crassū
 mū erradi argumentū: hys q̃bus alioqui nō est solide infel-
 ligētia scripture vlt⁹ deū penit⁹ nullū esse: opinādi. Vel (vbi
 si q̃spia fuerit) circa cardines celi hūc ambulare: nec nrā cō-
 siderare verati⁹ existimādi. Subesseq; cūctis mortaliū acti-
 oib⁹: q̃bus moderetur vel poti⁹ irritē ferant fortunā atq; ca-
 sus. Pro tragica snia qua Seneca ait. Res hūanas ordine
 nullo fortuna regit: spargitq; manu mūera ceca peiora fones.
 Hincq; verū esse: hūc calūnie esse proximū: nō qui deteriora
 egerit: sed qui mala inferēt: minus obsistere potuerit: vīq;
 igitur suā et salutē: nō in deo: qui nil mortalia curet: sed ma-
 nu ingenio: cōmentiq; habendam: curādūq; iccirco vti ne-
 quaqs virtute (que exulat) sed dolo insidijs factiōib⁹ sese
 tueatur: pacē pariat: partamq; his artib⁹ quibus parta ē
 (non iusticia: q̃ huic nusq; locus sit) Sed commentis dolif-
 q; malis firmet et stabiliat: Et vt semel dicatur. Corrodāt:
 congerat: rapiat: quaquaversum vt habeat e quibus edat vi-
 uat bibat donec infelix frigat eum: nam neq; post mortē
 vlla sit vel pena vel voluptas. Perhibente idipsum et simili
 prope Tragedia querulanti consumatissimo omnium diui-
 narum humanarumq; rerum Ecclesiastice dum ait.

Nunc ad quā
 ad plura nlla
 est diuina
 sententia

Ita aliquando
 quod est res
 in modo

Nunc ad quā
 ad plura nlla
 est diuina
 sententia

In de diuina prouidentia:

Interfusus amplexus falsus
Vidi calūnias que sub celo gerunt: et lacrimas innocentū
et neminē consolatorē nec posse resistere eorū violentie cun-
ctorū auxilio destitutos. laudantq; (adūtiēs) magis mortu-
os q̄ viuentēs: et felicitiorē vtroq; indicant: qui nec dū natus
est: nec vidit mala que sub sole sūt. Insuper quoq; questus
quia eque eueniāt vniversa: in isto et bono: maloq; imolanti
et sacrificia contēnti. Ineruit: qz hoc sit pessimus inter oīa
que sub sole sunt: qz eadem cūctis obuentant: vnde et corda
filiorū hominū malitia impleant cōceptūq; in vita: et post
hec ad inferos deducerent: quanq; nec desint: qui nec quide-
z infera superare vel agnoscāt vel confiteant: qualiter et Sa-
tiricus ait. Esse aliquos manes et subterranea regna hoc pu-
eri dicūt qui nondū ere lauant. Hīs alijsq; innūeris (q̄ nō
mihi si ligue centuz sint ora: qz centuz: ferrea vorax alamusq;
pernitior aura: minia ex parte percurrere posses) vasti orbis
casibus: labore: anxietatibus: luctificisq; dolorib; Arbitran-
dū est priscos rerū scrutatores permotos vti i diuersas parti-
ter et aduersas de diuina prouidentia sentētiās cōcesserint
Alijs cū dyagōra deū infirmitatibus. Alijs nō aliud: q̄ natu-
rā (hoc est) etheris inferorūq; herū deū faciētibus. Alijs nū-
llā efficientē rebus causā pręstituētibus. Sed oīa casuali
materie fluxu prodūisse cōtendētib; Pleriq; etiā dū deū
rerū prouisorē infirmitari: indecens offenderunt: ad inferiora
hec: eius tamen distendi prouidentia discredentibus. Ple-
risq; hūanas saltē actiones diuine gubernationi subducen-
tib; Alijs vero etiā e regione cunctas etiā nature actiones:
deo tribuentib; ac per hoc prouidentia nīmū distēdentib;
Quorū opinaciones erramētaq; breui Epitōmate: in tabel-
lā: vt aiūt: pingere redigereq; mens est: disquisiturns pmū
Sit ne in rebus hūanis vlla dei prouidentia. At secūdo que
nā illā: et ad quanta se distēdat: quantaq; nostre industrie
natureq; relinquat obeūda. At tercio quo nā pacto simul
ibi cōstet diuina ista prouidentia rerūq; varietas et cōtingen-
tia: Ac iuxta horū vnū quodq; mūdi sapientum erratus.

*Adaptat prouidentia
ad mutationem
faciendi dygndemia
eliciens inde ope et
liberi necessitatem*

*Deus assignabat deo
dignos igne no-
vire sed deum
p. ynnem*

Prologium.

^{Almo} ^{phry} ^{th. et p.}
Ac demū quo ad cōfieri poterit: illozū nobiscū cōcordantia
Cōsiliū uti his perfūctōrie obitis atq; recēditis eozū: respō
deri questioibz argutiōibzq; possim^{us}: qui tot supradictis
perimortē calibus ⁊ mūdi discrimibz aliter (ac par est) de deo
diuināq; puidētia cōiectāt atq; cōmentant. Sed intersticta
antehac per libros et capita dicēdi materia ex vestiblo nūc
intro concedamus.

LIBER PRIMVS VERSAT PRISCO,
rū philosophorū: & aliorū mūdi sapientū Eth
nicorū circa diuinā prouidentiam: Erramēta
Capitibus Tredecim.

CAPVT PRIMVM.

De priscorū philosophantiū erga diuinā puiden
tiā erratu: cōfutatiōeq; eorum: qui materie casuali
fluxu omnia cōstare perhibuerunt.

Caput Secundum

De Platonis triplici: rebus pposita puidētia: deq;
illius tertio prouifore: demōe: rōnabiliter mundo
prestituto.

Caput Tertium.

De Auicēnæ Algaselisq; college: erga rerū produ
ctiōne & diuinā prouidentiam: circa ea q̄ pducta
opinatiōe.

Caput Quartum.

Qz geminis causis qdam post cōmentatorē cōuin
cere nitunt Arestotelica sentētia ad singularia que
q; diuinā non distendi prouidentiam.

Caput Quintum.

Qz neq; deus aliqd extra se itelligere possit quo

sic ſingulariũ quorũlibet habere valeat puiſionẽ.

Caput Sextum.

Qz pdictis minie obſtãtibz adhuc ſentẽtia Areſtotelica: dei cognitio ſe extẽdit ad oĩa intra extra qz illũ conſiſtentia: etiã aduſqz minima.

Caput Septimũ.

Qz Areſtotelis verba et ſniam pprie preſſeqz non acceperunt: qui illũ ſingulariũ cognitionẽ adeo re mouiſſe ſcriptũ reliquere.

Caput Octauum.

Ratiões qbz probare nitunt Areſtotilẽ phibuĩſſe deũ nõ oĩa cognoscere ſingularia nec aliqđ extra ſe: diſſoluũt.

Caput Nonum.

Ratiões quoqz qbz cõtendebat Areſtotelẽ ſenſiſſe deũ extra ſe nihil intelligere: diſſoluuntur.

Caput Decimũ.

De Ciceronis ſnĩa: a diuina puidẽtia. actus hũanos ob eorũ variabilitatẽ futurorũqz cõtinentiũ pſciẽtiã: a deo ſubducere moliẽtis.

Caput Vndecimũ.

De cõtaria Stoycorũ erga prouidentiã opiniõẽ qz vt puidentiã ſeruẽt: oĩa neceſſitati ſubdunt.

Caput Duodecimũ.

Stoycoꝝ ſentẽtia: vtĩ ab auguſtianiſ Cicerõianiſqz aliter atqz aliter erronea iudicat. Ita & diuerſimo de etiã vel excuſat vel cõdemnat: Et priõ ab diuo Auguſtino hoc moderamine.

Caput Tredecimũ.

Cõfutat ſecũdo: Stoycoꝝ opinatio: pſligataqz neceſſitate: oſtenditur prouidere deũ et pſcire oĩa.

De priscorū philosophantium

erga diuinā prouidentia erratu: confutationeq;
eorū qui materie casuali fluxu: oia constare
perhibuerunt.

Laput primum.

E diuina prouidentia est: diuersa: diuersos a mūdi
origine sensisse: varij: varijs sint cōmētati: Vnic⁹
tamē Cicero: in deorū natura: ea cōpendario per
strinxisse videri gessit: dū coactis omnīū in duas potissimū
opinaciones de vtriusq; sic ad lineā infit. Inprimis magnā
dissentio est: eaq; nisi diiudicetur in sūmo errore: necesse est
homies: atq; in maxima rerū oim ignoratiōe versari. Sūt
em (adijcit) philosophi: et fuerūt: qui omnino nullā habere
censerēt rerū hūanarū procuratiōē deos: quorū si vera sen
tētia: q̄ potest esse pietas: que sāctitas: que religio: hec em
oia pure et caste tribuēda dijs ita sunt: si ania duertantur
ab his. et si aliquod est a dijs immortalibus hūano generi tri
butū: Sin aut dij: nec possunt iuuare: nec volūt nec omnio
curāt. Nec quid agamus aiaduēterunt: Nec est: qd ab his
ad hominū vitā pertinere possit: quid est: q̄ vllis deis imor
talibus cultus: honores: preces adhibeamus. In spe aut si
cte simulatiōis: sicut relique virtutes. Ita pietas inesse nō
potest: cū quā simul ⁊ sanctitatē ⁊ religionē tolli necesse est
quibus sublati perturbatio vite sequit et magna confusio.
Atq; haud scio: an pietate aduersus deos sublata sublata est:
fides et societas hūani generis ⁊ vna excellentissima virtus
iustitia tollatur: Sūt et alij philosophi: et hij quidē magni
atq; nobiles: qui deorū mente atq; ratiōe omnē mundū ad
ministrari et regi censeāt. Neq; vero id solū sed etiā et ab eis
dem vite hominū cōsuli et prouideri. Nā et fruges et reliq;
que terra parit: et tempestates ac tēporū varietates celiq;
mutatiōes: quibus oia (que terra gignat) maturata ⁊ pube
scētia a dijs immortalibus tribui generi hūano putant. Qui
bus verbis tamē si q̄breuissime geminā videat sed penit

1^a opinio
De p. de na
4 diuina

2^a opinio
De p. de na
5 diuina

3^a opinio
De p. de na
6 diuina

De Anaxagore:

diuersa & prouidentia perstrinxisse praeceptorum opinionem.
 Tamen nos hinc duxerat dicendi argumento desumpto: ac
 certis primis et nomine philosophis: reuocatisque in me
 diu omniū: quā in hoc vasto errorū campo consieri po
 terit: deliris halucinatioibus: ostendimus in lege plu
 res quā gemias supradictas: illos concessisse: erratus et
 opiniones. In confesso equidem est fuisse primos: qui
 oim toto orbe constantiū: nō nisi materiale agnoscerent
 principium: quo velut unico omnia constaret eiusque fluxu
 refluxusque et constituerent: destituereturque: e quibus Tale
 te Milesium autorem ducere designat oim vni exordium:
 aqua existimante: Quae paucis insecutus Anaximander
 rerū omniū gubernatores infinitū quoddam ens (quo pa
 riter oia cōsisterent) instituit: oblitus explicare elemē
 tū ne id an elemētatur: quā dāve sublimius esset. A quo
 paucis descilcens posterior Anaximenes: aëremque is in
 corporeus spiritale quandā vim regitūā habere prece
 teris videretur. Quae insecuti Heraclitus et Hipasius:
 qui emunctioris harris se quiddam adiecturos putantes: ig
 ni ob actiua qualitatē rerū lūmā tribuerunt: edacē ei
 vim facili: alia moderare potuisse: arbitrati. Quod cum
 ne satis Democrito: ob copulata molē: placuisset. vti vi
 delicet elemētōrū aliquod cūcta principadi et gubernā
 di vi sibi arrogaret. Ad athomos rerū auspitia reiecit:
 figura ordine positione differētes. Quibus haud abnu
 ens Epicurus: pōdus duxerat adijciendū putauit: quo
 ppenius ad inuicē confluētibus vel defluētibus atho
 mis concitatio rerū vel pductio vel corruptio pderet.
 Hū certe (vt ceteros missos faciamus) tam ingētes viri:
 eousque mentes nō sustulerūt: vti vel mūdo vel mortali
 bus vllā diuinā prouidentia: sed nec aliquā effectricez
 causam: materie collūne illimē rebus pficere porueris

Taletis:Diagore:

Omnia cōciduo quodā: casualiq; fluxu et refluxu con
 stare in hūanis: ac rurſū dissolui: arbitrati. Quibus cuſ
 in super Agrigetin? Empedocles p̄stabilī? philosopha
 ri veller: coactis in vnū altoꝝ sigillati singuloꝝ dictis
 nō vnū vt ipsi: sed elemēta q̄ttuoꝝ oim fecit p̄ncipia: q̄
 vti ad se dimouēdi in sp̄etieq; p̄deūdi efficacīā haberēt
 amicitia liteq; superadiectis gubernari ista perhibuit
 predecessoꝝ suis hoc vnico p̄ntas q̄ actiua etiā causā
 vlla ex parte saltē accersuit quā Anaxagoras veluti bo
 no omīne excepto: posthac explicaturus: pro lite amici
 tiaq; intellectū quendā separatuq; et diuinū: rerū mo
 deratrice causā: quo ex cahos cōfuso in sp̄etie prodiret:
 superinduxit Serius hoc ipso p̄stantiusq; philosopha
 tus: quo ex vniuersis cōmēoꝝ solus hic: p̄mū: diuī
 nā videt asseruisse rebusq; alciūmē p̄uidentīā. Sentē
 tia p̄fecto a deo usq; p̄scis illis admirata: inuilaq; vt
 paulo defuerit quin (q̄ nonos inferre putaret deos) la
 pidib; ab Atheniēsis obrueret. Offensis scilicet fami
 geratissimis sua tēpestare cōtradictioꝝ: Siliſpho: Di
 agora: Theodoro cyrenasco: reliquisq; tanto errore ice
 statis: vt facinus existimarēt maiorib; hostijs piandū.
 q̄ deū (quē alioquin anīal quodā securissimū omniq;
 bono repletū: omnisq; expers solitudinis asserēbāt)
 mortaliū gubernaculis p̄stituerē. ad inferiorūq; guber
 nacula capeſſenda. Veluti capitis dimīntiōe muleta
 re Anaxagoras ille niteret. Reuera ex horū halutina
 toꝝ elatioꝝ magis q̄ capacioꝝ: caterua: quos p̄ce
 dēter Licero tarauit: q̄ nedū a mūdo p̄ieratē: sed omne
 relligionē iustitiāq; amolirent: delire iste verule forſā
 baud quāq; dissimiles: quīmo amēntiores q̄ cū Tale
 tē Milesiū: erramentoꝝ parētez: celestīū observatoꝝ
 (cū nō satis gressū p̄spiceret) cogitabundū in cōciduū

Ad vniuersos gressus
 p̄p̄os 7 illas quāq;
 nra dūmā p̄u
 sc-mā exēp̄te
 o. s. r.

Anaxagoras
 Gmā

2^a mēsa vīfa
 p̄sent p̄p̄a Ana
 xagoras p̄na

Confutatio p̄m̄p̄
 2^a op̄m̄b;

Cetera dicto
 205 Annis

libro

quā
 rader

Plinianoq; errore.

durisset. Resupine illi iacēti: stulte dixit. Celū suspicē
moliris: dum q̄ ante pedes sunt prospicere nequis: me
ritas ergo das errati penas: hec antus ad mūdi sapien
tē. Sed archierronē qui scilicet aurozē omniū deū rerū
opificē: mundi q; perpetua ratōe gubernatozē: inter tot
nature abdita penitissime scrutata: ignorare maluit q̄
disiectis ignorantie nebulis: qui nā esset: humilius in
dagare. Diagoze tamē: docto alioquin philozopho p̄sta
bilior: q̄ is deficiēte indice: quē rerum gubernatores sa
lutaret: dinoscere nequibat. Ille vero et etate posteroz
et diuinarū institutoz: rerū: totiens: vti deos vereretur
monitus: ne quidē vt vllū mūdi rectozē deū confiteret
adduci poruit aut cohortari. Non satis sue arrogantie
argumēti relinqui arbitratus: nisi pudenda hac: sacra
magis q̄ vllis argumentis fulcita opinatione: deū so
lus inficiaret. Pliniane haud dispar stoliditati: qui cū
fortunā mortalibus cūctis (q̄ hāc vnicā omnibus reb;
presto optaret) per irrisum magis q̄ animū: deam con
stituisset. eousq; dementie venit: vt si modo alius: in or
be deus esset: hic certe rerū natura forēt: a qua omnia
queq; sint que vel futura sint: propagentur. foveantur
et amplificent. Insignes profecto: alioqui hoies: verū
hoc ipso ostentatui: vel a deo vlt̄ fortunā expositi: vt habe
antur quibus per apostolum diceretur: Qui cum sapiē
tes se esse dicant stulti facti sunt et obscuratū est insipi
ens cor eorum. Vti etiaz nature manifestissima illi vel
ignorarent vel inficiarentur et simul cum insipiēte nō
esse deum confiterentur. Sed quando hū magis super
ba reueritate quam obrepēti mortaliū cuiquam ig
noratione: delirasse cernuntur. Nos linquamus perin
de qui digni non sint: de quibus verba fiant.

B ū

Alioz supaddunt
de p̄fessione opumoz
et primo Diagoze

p̄ negat deū
non esse

Copiat vlt̄ om
dignos ex deo
telia et Comenta
re p̄ma

Democriti: Empedoclis:

^{ph²}
 Quippe quos sue professionis Didasculi iam pudū ex-
 sibilauerunt a recta qz philosophādi schola explosuerunt.
 Perhibete Lōmenta toze: vniuersos illos: et qui rerū
 p^{ph²}rimordia: vt materiā vel reliqua elemēta cōstituerūt:
 quiqz litē amicitiaqz: vel intellectū diuinū rerū p^{ph²}cessi-
 oni: sed in earū dūtaxat exordijs adhibuerūt: e mundo
 dei sollicitudinē sustulisse: qd illis tantō iertius licuit:
 quanto: extra omnē verī cōiecturā: in rerū naturis ope-
 rationibusqz nullū extare motionis finē assenerant.
 Ac pro hoc rerū conditionē distinctionē: et ad opus in-
 elinationē: vel casuali p^{ph²}cursori vtpore fortuito arthomo-
 zū vt Democritus: aut paris fortūe materie fluxi: aut
 elementoz coitui: vt p^{ph²}riset ferme oēs. Aut nature: siue
 superior directiōi corporū: vt Pliniasse: Diagorasqz
 tribuerūt. hoc vñō tamē nondū concordati. Celestia ne
 corpora: suapte natura nullo principiāte: aut dirigēte
 semper ita cōstituerint: perpetuāqz infera hec dirigendi
 legē vimqz obtinuerint: vt his saltez suspectis grā pro-
 meritis habeatur. An aliūde hanc virtutē illa mutua
 uerint: aut casu quodā sursum ductis: elemētis (qd verū
 quidē astruūt) illis cōpacta sint et perseuerent. Quorū
 quoduis dixerint: a sentētia dilabunt. qua deos penit-
 inficiantur. qz vtiqz vel celestes hū motores vel his su-
 perior: immobilis quidā dans cūcta moueri: hū sunt: qbz
 acceptū referre cogimur quicqd penes elementa elemē-
 tataqz beneficiū indies experimur: excipim⁹: his nutri-
 mur: fouemur et cōseruamur. Qd si etiā ex sursum ductis:
 vel suapte (nullo phibente) cōstensis casualiter p^{ph²}ponē-
 tibus: celos constare putarūt. Stultiores eo magis re-
 putādi extāt: quo inferioribus his imbecillioribz: casu
 et fortuna superioribus ab eis factis: celestia hec tenui-
 et ignobili ortu dedecorat: eterna scilicet casualia asse-

Lepote ea q^z in
 2. ph²ny p^{ph²}olū p^{ph²}
 vñ. q^z dā d. robat
 celestia coza esse
 casualiter fūta alia
 vñ n⁹ oia q^z cōs.

De Platonis:

rentes: cū inferiora: omni labe varietatis oppressa: celestibus principijs dignentur. Sed facessant tandē hinc stulti hinc opinatores: elatiores q̃ doctiores qui dū pietatē religionēq; e medio his fabulis tollāt. simul omnē humani cōtractus societate c̃vius suffragatur. Inq; illorū vices diuus ille heros succedat. cuius mēs: celos: os ethera scindit.

Caput Secundum.

De Platonicozū: triplici rebus p̃posita, p̃vidētia deq; Avicenne Algaselisc; circa eandem sententia.

Ccedat inq; secundo ordine Plato: ille quē solus genuisse mūdū Aristoteles irrisit. for-
tasse em̃ dūz divini nomenclaturā peculiari-
ter obtinuit: emūctioris quiddaz: ille et de rerū primor-
dijs et diuina p̃vidētia cōcionabitur. Sed ne quidē
nos sentētia fallit: quippe: nō iste: vnā dūtatur. sed tri-
nā (Gregorio nixeno referente) rebus p̃stituit guber-
nādis p̃videntiā. quo nō mancus vt reliquī: verum
poti⁹ supernūerarius. ne dicaz superuacane⁹: offendat.
Vnā equidē: diuus ille Plato: p̃videntiā primā pre-
cipuāq; confitef. que rebus superis vniuersalioribusq;
causis (quib; tot⁹ hic mūdus eiusq; p̃teta sed gñā spect-
esq; dūtatur gubernant) moderatrix sūma p̃ficiet. Aliā
q; hic scdo loco: q̃ gñabiliū corruptibiliūq; sigillatī dū-
rigēde dispositioni p̃stituitur: secundis dijs (suo interp-
tamēto) donatā: qui celestes obeūtes lperas: motricū
voluēdi reuoluēdi orbes: offitio potiūt. et hic tertiā hu-
māis p̃fectā rebus: q̃ ob varios cas⁹: variaq; discrimia
quibus mutant in horas demōibus: miris scilicet opī-
ficibus 2 mille: vti aiūt: artificib; decreta est p̃vidētia.

Plato p̃fess⁹ de
p̃videntiā p̃mā q̃
p̃mā nāzatur sūptre
p̃fess⁹ p̃videntiā
p̃mā om̃
p̃fess⁹ p̃videntiā
p̃fess⁹ p̃videntiā

Gregorius Platon
p̃mā Gregorius Nix-
e 2enturion

de
p̃mā

Triplici providentia.

Prodicta Platon
In 1° libro de
et 2° libro de
pluribus et a se
separatis

In sinuatibus idipsum Platonis in Thimeo verbis quibus
deus deorum deus secundus loquens inducitur inquit. Quis
universi generis sementem faciamus vobisque tradam vos cetera
erequi par est. Ita immortalis celestisque naturam: mortali
textu extrinsecus ambiat. Inbeatisque nasci cibumque pui
deatis et incrementa detis. Id quod de hoc ipso Platone
textus commento 44. duodecimo primi philosophie commentator
scripsit. Platonem videlicet in obscuris suis verbis expli
casse: quod angelos manu sua deus primum creaverit his
precipiens altera creare: quo ille deus: spectator forsan
magis quam operator consideret. Nemo quod id forte anima Isra
helito probuerit populo: fabarissimi in lege sua tam legi
time obsequandi: inexpressam indicem. Secundorum deorum
angelorumque nomine motores. quos revolvendis orbibus
secundum providentie officio: fucos prescripsit. Platonem
ipsam inaudisse voluisse: quod vel hinc conjectari potest: quod
nec dum Platonici: verum peripatetici plerique potissimumque
commentator ex orbium motuumque numero nixi sunt angelorum
paucitatem perstringere. Causati scilicet alioquin ange
los: nisi movendi revolvendique provinciam subeant: in natura
ociosos existere: errore perfecto haud minor in infinito
hoc spirituum celestium numero coangustado. Quod in rerum om
nium providentia non unum sed triplices gubernatores nun
cupado: quod nos alibi latius commentabimur. Quamquam
ut et tertii purioris memorare: nesciamus: si abnueris veritati
proximum in hoc Platone extitisse. Quod rebus humanis p
urioris loco: demonas constituit. consulto equidem id videri
potest: et nostra ipsius temeritate: qua vitio omni in precipiti
consistendi. insensibilis virtus per probro habet: probitas lau
dat et alget. verum fraudibus commentis: astu: simultatibus:
insidiis: affamisque: superstitione: hypocrisis: luxu: inertia:

In 2° libro de
et 2° libro de
pluribus et a se
separatis

In 1° libro de
et 2° libro de
pluribus et a se
separatis

De Auicenne:

factionibus: oia intētant. q̄ haud quaq̄ alia sūt q̄ dis-
boli: primi mēdatorū parētis sugesta. Verū dū nec hēc
demonēs cōmissa sed permīssa potī⁹ a deo oim pūore
obēūt. falso his qui tyrānidē siciūt regēdi ordinē tertiū
Plato decreuit: quo sic tria regna ex vni⁹ dei monar-
chia interstincta cōmētaret. At hēc parti⁹ modestiusq̄
nūc hic transisse libet. dū nō sentētis: sed verborū inuo-
lucra potius: platonis (q̄ triplicē hūc illi instituisse pro-
uidentia imputāt) fortasse recensēt. Est equidez in cōse-
ssio: in Parmenide illū: vbi de rerū omniū vno pncipio
differit: illic perstrinxisse. quēadmodū ipsūz vñ rerū
omniū pncipiū est: super oia: omniq̄ sub illo. quocūq̄
pacto ipsū extra omnia sit: et in omnibus omniq̄ ex
illo per illud atq̄ ad illud et cetera id genus plurima.
que amplā indicant (modo recte inspiciātur) Platonē
cū fidei nostre prouidentia: cōcordandi prouinciā: quā
et in calce cū eo ipso subiisse nō negligemus. Verū inte-
rea is inter erroneos supputari se patiatur. ⁊ quidē pri-
morē hancq̄ sibi calūntiam (si modo calūntia est) nō no-
bis qui narratoris vice fungimur: non condemnatoris
sed demonibus suis: quos humanis prestituit rebus re-
ferat accepta. quo sic qualem sibi delegit regem illius
non indolescat experiri legē. Ticaonis exemplo: qui cū
nescio quem deum: hospitio exceperisset neq̄ satis hui⁹
niter obseruauisset: eius diuinitatē ⁊ totius domus sue
conflagratione persensit. Sed si quortidiana: domesti-
cāq̄ manū maleficarū exempla: que dum demonas
Platonis instituto: sibi patronos delegerint: crepitan-
tibus cruste flāmīs crebrius experiuntur. quia in deli-
gendo prouisorē: incomoduz sint dogma secute. Sed de
his hactenus. Iā ad Auicennā Algaseleq̄ cōcedam⁹.

Conferat / 2 / p̄dicta
Platonis / opus

De triplici p̄ntentia
Platonis
De triplici p̄ntentia
De triplici p̄ntentia

Algas / Platonē

De triplici p̄ntentia
De triplici p̄ntentia
De triplici p̄ntentia

Laput Tertium.

Erum ne Plato solus hic desipuisse videret:

tius ipso fuisse fati⁹ putauit. Successit illi haud modi-
 ra interca pedine: sed maiori scilicet diuersitate. Quicquid Al-
 gasel⁹ collēga. Arbitrati nō solū: nō decere primā illā
 supmāq; causā mundane illi⁹ machie (et si quo ad vni-
 uersaliora dūtarat vti Plato cēsuit) puissorē instituere.
 illūq; tātarū nūero rerū puidētia onustare. Sed eius
 dūtarat ad primā sub ea: intelligētia z causalitatē z cu-
 rādi. pūntiā distendere. et id qdē hoc cōmēto haud ille
 pīde ex Arestotelica phia cōcinātō. dū ille i nono pmo
 phie: prioz de gñatiōe scriptū reliq̃t. Idē manēs idēz
 nō sit aptū facere nisi idē. Equidē cū nihil magis idē
 simplicitusq; et actualius extet pzio intelligente: certe
 dū se intelligēdo res pducit. nō possit ille (q vnica sua
 itellectiōe: qdquid sue est sciētie et facultatis: haud idu-
 bie haurit et exhaurit) nō nisi vnū: hoc est primā cum
 suo celo (aliarū tamē post se hic pductiūā) pducere in-
 telligentia. Alioquin enim neq; vnica Intellectione se
 totam cognosceret: nec perfectissime operatiōis in fine
 perfectionis opus sua dignū maiestate producere cer-
 neretur: quod deniq; etiā hoc pacto: vtpote minus strē-
 nue agēs: nō satis sue actualitati: omniode perfectiōi
 infiniteq; virtutis valori contestaretur. si non vnica in-
 telligentie parturitio: perfectissimūz eniteret suā ex-
 hauriētē gignendī vim: fetum: siue mentis prolem. At
 itelligētia hoc modo tota videlicet intelligibilis verbi

Modi pariter
quinze viginti
causatu p^o sit

*Sunt quoque haec
quodammodo intelligenda*

College: Opiniōe.

signitudo expressa: quia in non nihil potestate concessit: ut a primo actualissimoque productore abscissit. supra seipsum quoque rursus reflexa: intelligens quod in ea est simplicitatis participatioque puritatis: secundam intelligibili actione. enititur exprimitque intelligentiam. et dum quod in ea est intellectualitatis coeipit: animam asperit quadam: primi orbis eternum motorem. Dumque vicissim tertio hic quod in ea potentialitatis est mente repetit. corpore primum orbis producit. sicque micatibus in ea tribus perfectioribusque virtutibus. tres quoque effectus exprimit. quorum unum dicitur. at. primo optimoque entium expressisse: ob integerrimam perfectionum suarum unitatem satis exstitit. Deo vero secunda a primo priore producta cum suo celo: motriceque intelligentia: pari triplicitate virtutum cospicua. pari nimirum et intelligibili propagatione. tertia exprimit cum suo celo animaque motrice intelligentia: id quidem continuato usque lune motrice: ordine. Hec enim lunaris orbis preses intelligentia: ob eius ad primum ens: seu iunctiorem distantiam. Paulo magis potentialior effecta: quam se productivae quadret virtuti. unam dicitur post se intelligentiam agentem: nuncupatam: exierit intelligentiam: oia in his inferioribus moderantem. Et quando quilibet quod propagat: velut prole diligit: illique prouidet. consequens certe est ut dum Quicquid Algafelque vniuersi ordine hac sua causarum conjunctione asseuerare contendunt. Non solum ipsi dei prouidentiam rebus subtrahunt. sed pulcherrimum vniuersi ordinem (quo ois bonitatis perfectio constat) interrumpere perfligareque hac sua commentatione contendunt. Subtrahentes hoc ipso: nedum ab his que in actiuorum passiuorumque spe ra generandi corruptionisque vicissitudine premuntur (ut Plato) diuinam prouidentiam. Sed nec super ista celestiaque vniuersalia (que Platonice priore prouisorio subducere

Confutatio errorum

Confuta 2^a A. uene
opinio 1^a q. n. in
arist.
temperant
 illi prouidentie subiecta assenerant. Quod
 prodest: ut manca aut nimium astram: faciat illi diuinaz
 prouidentiaz: que inter proxima septa pme a se genite
 intelligetie cōpressa: nec q̄ post sunt cernat: ne quid vsq̄
 piā mortaliuz est prouideat atq; dinoscat. Verū natu
 re necessitate: haud quāq; creatoris libertate: produci
 res autūmantes: eo insolētie pērgūt. vti optimuz mari
 mū (eius omniscientie potentieq; perfectioe hūis argu
 ciolis sublata) ne deū quidē esse amētiorib; rationellis
 coarguant: Id quod nemo ratiois vlla ex parte cōpos
 vnq; intentauit. Inferis superisq; et quicquid est bar
 barice gētis (etiā si veruecū i patria coaluerint) id deū
 esse definientibus quo videlicet maius nil queat dici
 aut cogitari. Sed dū de diuina prouidentia cōfirmandi
 magis q̄ confutandi priscorū opinationes hoc Epito
 mate: prouintia suscepimus. nolumus (ne cū laruis lu
 ctari putemur) incassū hic latius digladiari. Id vnum
 mente repositū: contestatūq; tamen relinquētes vti cre
 datur nō potesse vniuersalissimū: prestabilissimūq; et
 primū omnīū effectū (omnis pote donarij diuini fūda
 mentū: quo solo sublato nihil quod superstruēris cōsi
 det) nisi ab vniuersalissimo prestabilissimoq; principā
 te prodire: et si quā illius effectūs quicquid p̄pagaturā
 se ex particularibus causis intrētauerit. Id hāc nō asse
 qui: nisi vtute primi participata: etiā si oib; excelsis
 virtū āgulis: sūmā vim experiatur. At liquet oim pmū
 precipuissimūq; effectū: haud aliud q̄ esse ipsū (quā et
 rerū primā iccirco creatarū p̄hi salutāt) existere: conui
 cūtur igitur (quicūq; rerū aliquatenus hūanarū diui
 narūq; nescij non sunt) vti clara voce per auras confi
 teant. Optimi maximi dei (veluti primi incoplexi p̄
 cipij actionē. ad intima ad extrariaq; et ad ifima quoq;

*Concludit de re
terminis terminis
deus pnde*

Auicenne et Algafelis.

contingere: dū horū nihil sine in vniuerso: ordinē sum-
mū ymū: siue mediū teneat. existendi modi et pers esse
potest: ac per hoc velint nolint halucinatores isti: nece-
sse est: rerū omniū etiā infimarū (quas illi ne puifore
dignas alioquin putāt) puiforē deū cōstituāt atq; asse-
uerēt: eiusde parī ambitu ad extremā entīū: prouiden-
tia distēta. Ad quod mihi Plato quoq; perlensisse vi-
sus est. quātūvis in calce defecerit: dū secundūz intelli-
gibiliū: intellectū quoq; ordinē: effectū quoq; causas
i rerū ordinē traduxit. vti verbi causa: quoniā ens vniū
q; primū esset nostri intellectus impressus. sub quibus
nullo interuallo vita: et sub hac intellectualitas: esset
iccirco primū omniū principīū. quod esse insuperet: hic
sub eo intelligentia cui peculiariter vita dicāretur: ter-
tioq; tertia quedā mens cui intelligere superadūceret
quibus responderet in vniuersi ordine: essendi vis: vi-
uendi potestas et intelligēdi ratio velut a supradictis
causis effectus subiecterent. Que quāq; nō vndiqua
q; solida sint: argumētū tamē prestāt: falsū recte iu-
dicari: quod pūci et rōnes cōmētant. Optimi maximi
videlicet dei nec causalitatē: nec scientiā: nec prouiden-
tiā ad omnia quouis modo esse participantia: distēdi.
Quod tamen et Aristotelem (alioqui nature legibus
multa tribuentē) nō censuisse: cōtra Empedoclem eis
hec verba indicāt. dū inquit insipientissimū entīū deū
esse si discordiā ignoraret. Ob qd et his mississactis ei
quoq; Aristotelis de prouidentia sententiā hic subnectem?

Caput Quartum.

Ad geminis causis: quidā post Cōmentatorē conuin-
cere nititur Aristotelica sententiā: ad singularia quoq;
prouidentiam non dispanā.

Cont. s. m. ad
v. m. et Alga
p. l. m. plato
z. m. qd dicit com
bat

et

De Aristotelis Sententia

4. Ultra signum Schute

Pro Lōmētatoris

quod ab vniuersali speciei cōtinētia: nō defuderit aut ex:
primi possit: id minie: diuine posse subesse sollicitudini:
q̄ id nec phas quidē sit diuine bonitati. Sicq; (vt pau-
cis dicat) deum nō habere de singularibus: vltima de-
signatione. Hoc est locis: tēporibus: actiōibus: offitijis: z
si quid in hūanis variū sepe: multūq; q̄bussibet: in ho-
zis: obtingit: designatis puidentiā: ex Aristotelis z ver-
bis et sentētia: Lōmētatorē perhibuisse: ex nostratib;
plēriq; definiūt. perhibētes id ab eo ipso Lōmētatore
cōprobari intētātū esse semia radice. vtpote primū hic
q̄ demonstrare se Lōmētator iacter: Aristotelicis ver-
bis et sentētia: deū nec singularia determinatissima in-
telligere. et hinc secūdo q̄ neq; quidē: ex eiusdē Aristoi-
telis sentētia: deus quicpiā extra se queat itelligere: qd
vtiq; oporteret si indiuidua determinatius hoc est sub
affectionibus singularib; cognoscere deberet. et adusq;
illa suam/prouidentiaz distendere. Ad quorū primi osē-
sionē: vtpote q̄ deus singularia vltia designatione: hoc
est (vti diximus) locis: figuris: tēporibus reliquisq; que
in momēto: aliter atq; aliter: designant indiuidua: cog-
noscere nec velit nec possit quinq; assistūt nostrates (ex
Lōmētatoris tamē defectu) argumēta z ratiōes. qua-
rū prime ex duodecio metaphisice cōmēto 37. desūpre
sūtiāz hanc faciūt. q̄ vtiq; demonstrata: z designata: hoc
est oculis subiecta: cōtrectadaq; manib;: omniū gñali-
ter singulariū: vel etiā sigillatī agnitorū noticia: nihil
prestabilis perfectiōis specinoce adijciat athomēq; cog-
nitioni. quin porius hinc vilitas quedā cognoscenti et
cognoscibili quoq; ex harū cōcretionē particulariū de-
signationū inuehatur. Sicuti nihil hinc limpidiū: cer-
tiusq; qui vniuersalē triangulū q̄ tres habeat equales
duob; rectis: adiecta etiā particularis et in puluere de

Interpretamento.

scripti: triaguli noticia: cognoscit. co: qui vniuersaliter
 nulla adiecta singularis notioe: sine noticie: q tres ha
 beat: deprehendit. Nō igit nec cōmoda nec oportuna est
 diuise isti vel sciētie vel itelligētie: adiecta. hec particu
 larii: siue vltia designatōe: determinatorū noticia. quod
 latinscripto duodecimi meta. tercio cōmēto: Lōmen
 tator psequit. Quo deniqz etiā loco (paulo tamē demi
 ssius infra) quiq̄gesimo videlicet cōmēto. in eandem
 asseruandā sententiā secundā subiicisse illū: rationem
 adiūciūt istā. Impossibile esse infinita determinari aut
 ab aliqua sciētia cōphēdi. cū ipsa infiniti natura si
 nē excludat. quod scilicet nequeat vel in actu puro: esse
 v^l presentaneo: sibi. cuius esse in pcessu: in fieri: et nūq̄
 in facto esse: cōsistat. Nemo autē: in mentē reuocās: ma
 terie indefinitionē (que singularitatis principiū nūcu
 patur) indiuidua ifinita. vtpote nec penes nos: nec na
 turā (vt Porphirius dixit) nūerata: negauerit. Acq̄ut
 igitur. his affecta affectionibus: siue (Maus heceita
 tibus) vel a deo intelligi vel prosum: quaquaversum
 prouideri. Ad qd cōmonstrandū: tertiā ex eiusdez in de
 somno et vigilia cōmētatione. rationē accersit talē. de
 claratuz videlicet esse in pma pbia. Qd intellect⁹ libe
 rat⁹ a materia naturas itelligat vniuersales: et ipossi
 bile sit q det rationē indiuiduāle omnio. cū nō habeat
 naturā apprehēdendi intētionē particulārē. forme em̄
 (adiūcties) vniuersales nō indiuiduātur nisi ppter mate
 riā. et si itelligētie abstracte cōprehenderēt indiuiduū.
 necessario (inq̄) essent et ille materiales. At tūc neqdē
 nisi fm tactū agerēt. Id ex cōmēto ex quo formata ra
 tiōe silogistica tali. Nulla forma q est tota quiditas et
 natura subsistēs pōt habere in se similitudinē repēsenta
 toriaz alicui⁹ signati indiuidui. At eiulmoi de⁹ est: eiul⁹

*Idem sedunt ratio
ad hunc pband*

*Tercia 2a ad pba
2um deū non
mpe oia p
gularia*

*Sedunt ratio
ad syllogis*

*et ma
p. p. p.*

Ex go deo in hys singula vna de harum designatur

Quarta ratio ad
id possum probare

2te 2te ad
18. 2te band

q^{uod} habeat
appetit
pene in
habendo

sed neq[ue]
ex terio[rum]

Corley

Wette

elle se Cometerow Vñ phase deu to mhyge indy dñia wha
signacion denata 90 qñ Amene dñyfe pñemat Antozate

q̄ deus singularia nō cognoscat

Ad Hippolytū cū Algasele Anticēna dū in octavo methaphisice inquit. Nō cognoscit deus in sua signatiōe singularia verū modo quodā vniuersali: cognoscens eādem regulas causarū vniuersales: ex quibz singulares determinatiqz effectus prodeūt. hos ille sed vniuersaliter et fm regulas gñales cognoscit. Moscēs em Astrologus solis luneqz labores: cōytus et oppositiōes: celorum extantes habitudines: gradusqz eorū: p̄st̄it hāud dubie annis: aliquot multis: eorūde futuras Eclipses pari cōditiōe oīm particulariū effectū deus causas presciens: et effectus quoqz (quanto his cōprehendūt et relucēt) cognoscit intelligitqz quāto ex causis depēdent pre cognitīs. nō si quid aliud obtigerit: et id qdē de radice prima: qua per indiuiduorū vltiā designatiōe determinatorū ab intellectu diuino (Cōmētatoris sentētia) remotionē etiā a diuina prouidētia subtraxerunt eorūde curatiōem.

Laput Quintum.

Nō neqz deus aliquod extra se itelligere possit: quo sic singulariū habere valeat prouisionem.

Ordo boni p̄ deū nō
h̄c prouidētia videtur
duos q̄ nō cognoscit
aliquid q̄ se p̄st̄it
J. ratiōe q̄ cōmētatoris
intore sup̄ q̄st̄at

At postqz rationibus quibz p̄cedenter cōmōstrasse autumāt Cōmētatorē: deū singularia (etiā Aristotelica sūta) nō itelligere. Nunc totidē etiā rationibus idipsū inoliūtur: quo a singularibus diuisa subtrahat prouidētia: q̄ de⁹ extra se nihil penit⁹ itelligat etiā Cōmētatoris iuxta Aristotelici textus interpretamentū: sentētia. At em (inquūt) Cōmētator: deū nihil extra se itelligere: maxime hic p̄mo patere. Nō si aliquid aliud a deo esset in diuino suo prospectū per modū: intuitū et terminātis: necessario

q̄ extra se nihil:

q̄ aliqua in se
sicut in se
hinc

multitudo aliqua et multiplicitas in diuino esset prospere
ctu. At ipsū: nō tam Aristotelice q̄ philosophantiū ali
orū sententia: reluctatur. dicēte super capite sūa patrū
Cōmentatore: q̄ primū est simpliciter oībus intelligē
tijs abstractior: et ideo absq̄ oīi multiplicitate: sim
plex omnino. expers videlicet omnis cōpositiōis: que in
grueret vel ppter alietatē intellect⁹ et intellecti. vel ppter
intellectoz multitudinē. Intellectorū em̄ (adijcit) mlti
tudo in eodē intellectu: alietatē consequit̄ que inuenit̄
in eo. hec Cōmentator ad lineā quibus primo positū
cōmonstratur. Secūdo vero idipsū quoq̄ ex tertio de
anima cōmento 25. deprehenditur: dū Cōmentator ait
Qd̄ in oīi abstracto intellectu: q̄ aliud intelligit: opor
teat ponere materiā qui est possibilis intellectus aliter
nō esset intellectozū mltitudo in eis. Itēcirco (nectēs)
nulla forma est liberata a potentia simpliciter: nisi pri
ma: que nihil extra se intelligit. Tertio idipsum hac ra
tiōe cōprobāt: q̄ si creature per modū secundarij obiecti
relucerēt in diuino intellectu: essent ibi alia intellecta: que
nō adunarent̄: et vnū fierēt cū diuina essentia: vix id Cō
mētatori haud parū displicet. perhibēt in de sentētia
patrū: q̄ cōuenit q̄ intellecta sint vnū et adunēt simpli
citer oīibus modis: qm̄ si remanerēt (adijcit) intellecta
plura: et nō adunarent̄ cū intellectu essentia: esset tū aliud
essentia ab essē: qd̄ in pmo ente disconuenit appzime.
Hinc deniq̄ idipsū q̄rto Cōmētatoris sūa deducit: q̄
in eodē cōmēto ait: q̄ ignorauerit hoc Themistio: q̄ dix
erit q̄ possibile esset deū multa intelligere intellectu su
bito: hoc est simul et semel. hoc autē cōtradicit (dicit Cō
mētator) s̄moni meo cū dixerim⁹: q̄ intelligit se et nihil
aliud extrinsecū. Ac tandē quito vltioq̄: per idipsū: q̄
Cōmentator ibidez duodecimoq̄ meta. ait q̄ successio in

q̄dā 210 ad p̄bandū
de. et cū p̄bandū q̄

Terza 20
ad q̄d

10
20

210
210

Intelligat Deus.

Concluditur Intellectorū faceret deo lassitudine cū veller itelligere ea
 2 nūcrare ea siml. hoc aut nō cōuenit: vt sit i eo multitu-
 do: he sūt p̄stabiliores argute: q̄b; puicere ex nris (hoc
 est ecclesiasticis) q̄dā nūc: Aristotelē sensisse q̄ cū Lō-
 mētatoris snia. Aristotelica positioe de exera se nil po-
 ssit itelligere. Accirco nec valeat: de singlaria q̄q; 2 q̄q;
 versum: in mūdo res existētes itelligere. ac per hoc nec
 quomodolibet: q̄buslibet etiā prouidere. quo sic Aristo-
 teles (q̄ alioquī grāde i natura miraculū extiterit: red-
 dit scilicet mortalib; vt Lōmētatoris verbis vramur)
 vt natura i eo experiat: quātū possit alicui dare iellē-
 gētie 2 perfectiois) hallucinatorū: erratūq; nō deesset
 p̄tubernio: q̄ licz rerū cacumia trutinādo i dno diuisit
 q̄cquid in orbe fuit. adeo tñ ceciderit: vt deū oīm per-
 fectionū pelagus: intelligētie. om̄sciētieq; perfectioe
 destituerit. Nature quoq; necessitate pot̄ q̄ arbitriū
 libertate: operas naturae insinauerit. Illiusq; sapiētiae
 q̄a sine ad finē pertingēs fortiter oia disponit suauiter
 itra sepra cohibere nūcū vniuersaliū. 2 ne singlaria cog-
 noscat: aut his p̄uideat. in spēteb; iubet cū Platōe di-
 uinā cōquiescere sapiētia. ne ad vltiora queq; luas
 distendat prouidentiam.

Caput Sextum.

De predictis minie obstaculis adhuc: sentētia Aristo-
 telica: dei cognito se extendit ad omnia intra extraq;
 illū consistentia. etiam ad usq; minima.

Ed qñ p̄dicta: q̄ in mediū accersita sūt: pro
 Aristotelis opinioe. sentētia. nō modo sapiē-
 tū. sed 2 vulgi cōtradicit existimatiōi. Lōmō

Li. 2. p. 1. b. 2. strandū erit aliquot ratioib; dei p̄uidētiā. nō dūtax-
 2 q̄t vago 9 opian
 6. deū oīm nūc
 p̄uidētiā 5. 2. q̄t vago 9 opian
 7. 2. 8. 2. 9. 7. p̄a est

q̄ deus singularia

tatorē asseuerauisse cōtestati fuere) verū ad singularia
 queq; se potius distēdere: etiā: hac ipsa Aristotelica (mō
 rectius itelligat) text⁹ cōtinētia. In cōfesso em̄ et etiā
 Aristotelis traditiōe. deū sicut est: suū esse: ita et illum
 suū crīstere itelligere cū esse ab itelligere: ob infinitam
 simplicitatē nequeat secerni. vñ sicut illi⁹ esse separatū
 est. ita et eiusdē quoq; itelligere necesse est separatū cō
 fiteamur. At iā cōcessū est: q̄ si aliq̄ sit forma separata:
 nihil illi: qd̄ quidē ad eius rōnē pertineat: posse vllatē
 deesse. Lū igit̄ sic esse diuinū separatū est: ita et intelli
 gere psequēs vtiq; erit. vti sicut i dei esse ⁊ substantia cō
 tineat oīs essendi rō. Itā in ei⁹ quoq; itelligētē ratōe:
 omne qd̄ quouis pacto itelligere extet: cōiūscūq; etiā
 itelligētis. et illo quoq; diuinū itelligere (eminētis⁹ tñ
 q̄ enarrari possit) cōphēdat: deficiētib; videlicet a p̄
 me cause enarratione oibus (vt auctor causarū inq̄t) lig
 nis: et cū itelligere sit p̄ modo existēdi. Lūdo certe cō
 stat: q̄ sic diuinus esse est vnū simplex et eternū: q̄ par
 gressu deus simplicissimo vno ituitu eternaz fixāq; de
 singulis habeat itelligētā. Præterea nō potest id qd̄
 abstractū est: nisi vnicū existere. vti si abstractā nigredi
 nē ymaginēris vnicā necesse est cōfitearis. cui⁹ partici
 patiōe reliq; cōstarēt oīes participare. Lū igit̄ vti sola
 dei substantia est ipsū abstractū esse. ita ⁊ eiusdē sola sub
 stantia ei⁹: ipsū itelligere est abstractū: reliquis omnib;
 esse ⁊ itelligere participatū habētibus: ⁊ extra p̄trauer
 ſiā. om̄e qd̄ in participato quodā vel esse: vel itelligere
 cōtinet: eminētius lōge: copiosiusq; ⁊ p̄stabilius in eo
 qd̄: per essentiā tale est: et itelligit: esse dephēat. adeo
 vt Aristoteles incōueniētissimū meripse supputauerit
 nobis quicpiā cognitū esse debere qd̄ deū latere censere
 m̄. dicere eo tertio p̄mēphie Empedocli: inspicētissimū

pa 27 p̄den
 p̄ h̄c oīs q̄
 p̄ h̄c oīs q̄
 p̄ h̄c oīs q̄
 p̄ h̄c oīs q̄
 p̄ h̄c oīs q̄
 p̄ h̄c oīs q̄

Ordo 20 ad hoc
 q̄ deo nō p̄t
 p̄ h̄c oīs q̄

penditum

Cognoscat determinate.

res p. intus alius

*Torna 10 ad qd
hanc qd
dicitur in fine
et*

entiū deus esset si discordiā ignoraret: lōge igit de⁹ q̄
creata quis intelligētia cognoscit etiā determinata sin-
gularia. Adde q̄ si perhibuerim⁹ deū seipsū cognoscere
necesse est: perfectissime seipsū p̄gnoscat p̄fiteamur. At
tū primū res perfectissime noscit: cū h̄tus quoq; illius
q̄ta sit: ad quātaq; se extēdat cognoscat. dicēte Aresto.
septio meta. Tūc vnūquodq; perfecte sciri dū sciat ex
q̄bus sit: q̄libus 2 quātis. Extēdit aut se h̄tus diuina: ad
singula queq; quouis modo esse participātia: siue hec
ipsa imediate: siue mediāribus secūdis causis fiat par-
ticipatio: cū utiq; causa p̄ma p̄ eius vigorosa h̄tute. pl⁹
effectibus: q̄ cause ip̄imat secūde: uti ab eodē Aresto
le perhibet. quomō ergo latebūt: dei cognitionē indiu-
dua: hand quāq; alio q̄ a deo (cui⁹ peculiaris effectus
est esse) existēdi vim obtinentia. Eterū sicuti causa est
quodā modo in eius effectū per sui similitudinē parti-
cipatā. Ita oīs effectus est in sua causa excellētiōri mō
fm virtutē ipsi⁹. In causa igit p̄ma oīm q̄ de⁹ est. opor-
tet oīa eminetius existere in natura q̄ etiam in seipsis
etiā Arestotelica sn̄ia. Qd̄ autē est in aliquo oportet:
in eodē existat modo substācie illi⁹. Substācia autē dei
(oīm p̄sensu philozophātū) est ipsū intelligere eiusde⁹
Oportebit igit oīa q̄ quocūq; modo reb; inexistūt etiā
singularib; in deo intelligibilt er p̄existere: fm eiusde⁹
substācia: Vñ oīm perite silogisantiū: cōsentanea asser-
tiōe: p̄fiteamur necessū est. deū noscere oīa etiā queq; in-
diuidua. q̄re minie obsistētibus p̄dictis: Cōmētatoris
interp̄ramēto: p̄cinnatis rōnibus: nō est: nec fuit certe
vnq; Arestotelica sn̄ia uti (sicuti Auerrois cōmentatōe
elicere p̄dicti p̄tenderūt) a deo optio singulariū vltia
signatiōe determinatoz remoueret cognitio atq; puidē-
tia. Verū hāc Arestoteli vel calūniā vel inposturā: illi

*l. 12. 20
ad 18*

*Concludit autē
p̄mā p̄hā. do de
p̄mā p̄mā p̄mā
p̄mā p̄mā p̄mā*

Quod Aristoteles non intellexerunt

inurere intētarūt: q̄ eius mentē: aliter: ac veritas habet
penitus exceperunt. qđ nos quo verior narratio extet:
verbis ferre ad lineā obseruatis. *Thōe acq̄natis*
interpretamento indicabimus hoc modo.

Laput Septimū.

Quod Aristotelis verba: et sentētiā: proprie pressēs non
acceperūt: qui illū singularū cognitionem: adeo remotū
uisse: reputarunt.

Assit nempe diuus ille Aquinas: p̄scriptos

i. Cōmētatoris assēclas: errādi occasionem ex
Aristotelis demonstratione duodecimi Me-

thaphisice offendisse. Sed hos eiusdē Aristotelis ener-
giā: minie assēculos: qđ ostēsurus: aliter: ac illi duodeci-
mi meta. c. sūla patrū interpretādo: subicit ad lineā. Sci-
endū est igitur (inquies) qđ secundū Platonicos: ordo
intelligibiliū peristebat ordini intellectuū. Itaq; itel-
lectus participādo intelligibile: fieret intelligēs actu:
et per hūc modū (subicit) etiam Aristoteles ostēderat:
prius in eodē libro: qđ supra intellectu et appetitū itel-
lectuale: quo celū mouetur: est quoddā intelligibile par-
ticipatū ab ipso intellectu celū mouēte: sic dicens. Sus-
ceptiū intelligibilis: et substantie et intellectus agit: vt
agens: quasi dicat. actu intelligit sū qđ habet: iā parti-
cipatū suū intelligibile superius. Et ex hoc vltērius cō-
cludit: qđ illud intelligibile sit magis diuinū: et interpo-
sitis quibusdam: mouet questionē de intellectu: huius
diuinissimi cuius participatiōe motor celi est intelligēs
actu. Quia si istud diuinissimū nō intelligit: nō erit in-
signe aliquid sed se habebit vt dormiēs. Si autē inteli-
ligit: erit primo dubitatio: quomodo intelligat: qđ si in-
telligit participādo aliquid aliud superius: sicut per par-

Qui illum singularia:

participationes eius inferior intellectus intelligit: sequitur
quod erit aliquid aliud principale respectu ipsius: quod ex quo
per participationem alterius intelligit: non est intelligens
per suam essentiam. Ita quod sua substantia sit suum intelligere.
sed magis sua substantia erit in potentia respectu intelli-
gentie. Sic enim se habet substantia cuiuslibet participan-
tis: ad id quod per participationem obtinet. et ita ulterius
sequitur: quod illud divinissimum non erit optima substantia. quod
est contra positum. Mouet etiam consequenter aliam dubita-
tionem (subicit B. Thomas) de eo quod intelligit ab op-
tima substantia. siue enim detur: quod substantia primi sit ipsum
eius intelligere: siue substantia eius sit intellectus qui com-
paratur ad intelligere ut potentia. dubium erit quid sit illud:
quod intelligit, prima substantia. Aut enim intelligit seip-
sum: aut aliquid diuersum a se. et si detur quod aliquid diuersum
a se intelligat: erit ulterius dubitabile. utrum semper idem
intelligat: aut quandoque unum: quandoque aliud. et quod posset
aliquis dicere: quod nihil differt: quid intelligat. mouet su-
per hec dubitationem. Utrum aliquod differat vel nihil in-
quocumque intelligente: intelligere aliquod bonum vel intel-
ligere quodcumque contingens. et respondet satisfaciens huic
dubitationi: quod de quibusdam absurdum est intelligere. Cu-
ius potest esse sensus duplex: vel quod absurdum est intelli-
gere de quibusdam. Utrum ea intelligere sit ita bonum: sicut
quedam alia: cum quedam respectu aliorum sint: vel multo peiora:
vel multo meliora. Alius autem sensus est: quod videmus
quod intelligere quedam in actu apud nos: videtur esse absur-
dum. Unde et alia littera habet aut inconueniens meditari
de quibusdam. Habito igitur quod melius est intelligere ali-
quod bonum: quam intelligere minus bonum concluditur: quod id
quod intelligit prima substantia est optimum: et quod intelli-
gendo non mutatur: ut nunc intelligat unum: nunc aliud

Ultima determinatione

et hoc probat dupliciter. Primo quidē: quia cū intelli-
gat id quod est nobilissimū: vt dictum est: sequetur. si
mutaretur: ad aliud intelligibile: q̄ mutatio esset i ali-
quod indignius. Secundo quia talis vicissitudo intel-
lectuū iam est motus quidā: primū aut̄ principiū opor-
tet esse omnibus modis imobile: deinde redit: ad deter-
minandā primā questione. An scilicet dei substantia sit
suū intelligere: et an esse dei sit suū intelligere: quod sic
dupliciter probat. Primo quidē probat: q̄ si prima sū-
stantia nō est suū intelligere: sed est sicut potētia: adhuc
probabile sit: q̄ continue intelligere esset ei laboriosum
hoc aut̄ dicit esse probabile: ex eo q̄ in nobis sic accidat
sed quia in nobis potest accidere non ex natura intelle-
ctus: sed ex viribus inferioribus: quibus vtimur intelli-
gendo. Ideo nō dixit esse hoc necessariū in omnib: Si
tamē hoc probabile accipiatur: vt verū: sequetur q̄ con-
tinue intelligere sit laboriosū prime substantie. et ita nō
poterit semper itelligere: qd̄ est p̄ra p̄missa. Secūdo p̄-
bat per hoc. q̄ si sua substantia: nō esset suū intelligere:
sequeret̄ q̄ aliqd̄ aliud erit dignius: q̄ eius intellectus:
scilicet res intellecta per cuius participationē sit itelli-
gēs. Nūcūq̄ em̄ substantia intelligētis nō est suū intelli-
gere: oportet q̄ substantia intellect⁹ nobilitet̄ et perficiat̄
per hoc: q̄ actu intelligit aliqd̄ itelligibile: etiā si illud
sit dignissimū. Dñe aut̄ per qd̄ aliqd̄ sit actu: nobilius
est. vñ sequetur q̄ aliqd̄ i dignissimū intelligibile sit dig-
nius q̄ intellect⁹: q̄ nō est intelligens: per essentiā: q̄ re-
significandū est hoc scilicet: q̄ aliqd̄ intellect⁹ aliud ab
ipso sit perfectio diuini intellect⁹: q̄ ad perfectionē ipsi⁹
itelligere pertinet nobilitas ipsi⁹ intellecti qd̄ patz̄ ex hoc
q̄ i nobis i q̄bus differt suba p̄gnosceris a p̄gnitōe ac-
tualis digni⁹ ē qdā nō videre q̄ videre: et ita si sic sit i deo

extra se signata:

q̄ eius intellectus nō sit sua intelligētia: & aliquid ali-
ud intelligat: nō erit sua intelligētia optima: quia non
erit optimi intelligibilis. Relinquit ergo q̄ seipsū intelli-
gat cū ipse sit nobilissimū entiu. Patet igit̃ subijcit. **B**
Tho.) p̄dicta v̄ba p̄hi diligēter considerātū: q̄ nō ēitētio
ei includere a deo simplr aliarū rerū cognitionē: sed
q̄ nō intelligit alia: a se quasi participādo ea: vt per ea
fiat intelligēs: sicut fit in quocūq; intellectu. cui⁹ sub-
stantia nō est suū intelligere. Intelligit aut̃ oīa alia a
se intelligēdo seipsū: inquātūz ipsius esse est vniversale
et fontale principiū oīs esse: et suū intelligere quedam
vniversalis radix intelligēdi: omnē intelligentiā cōpre-
hendēs: quare liquet. Neq; Cōmentatorē: nec qui illi⁹
cōmentationi p̄cedēter innixi: perhibuerūt Aristotelē
a deo singulariū remouisse cognitionē: eiusdē Aristote-
lis sententiā intellexisse: quod nos quo: minus suspecta
interpretatio esset: nō nostris: sed diui Aquinatis et ver-
bis & interpretamēto vti p̄diximus. hic itēcirco cōpro-
bandū intentauimus. Vñ et argumētationes siue rati-
onellas has quinq; Cōmentatoris. vīminibus textas
ab asseclisq; suis productas: dissoluemus hoc modo.

Caput Octauum.

Rationes quibus probare n̄tunt̃ Aristotelē perhibu-
isse: deū nō oīa cognoscere singularia: nec aliquod extra
se: dissoluūtur.

At quando: qui p̄cedenter ex Cōmētatoris i-
terp̄tamēto Aristotelē sensisse cōtenderūt p̄-
bare: q̄ nō distēderit: adusq; singularia diui-
nā prouidentia: duob; id intētabant medijs. vno videli-
cet: quo quinq; rationellis probauisse Cōmētatores in-
dixerūt: q̄ Aristotelica sn̄ia: deus nō intelligeret: vltia

Non intelligere:

signatione determinata indiuidua: et altero quoq; me-
dio: quo ididē astruere nitebant. q̄ Aristotelē sensisse in-
duxerit Cōmentator: nihil deū extra se intelligere. Per
circo visa diui Acquinatis: Aristotelis: in cōtrariā sen-
tētiā interpretatiōe: vtriusq; ppositi: argutiōes dissolue-
mus. et primū has. quibus deus singularia vltia signa-
tione determinata nō intelligere Aristotelē sensisse (cō-
mētatoris argutijs) asseuerarūt. Quarū priā erat: qm̄
demonstratiua designataq; oīm veritatū cognitio nihil
superadīceret. Speciuoce et vniuersaliori perfectiōi: qn̄
imo aliquid poti⁹ vilitatis. Ad quod dicim⁹. falsū esse
hoc Cōmentatoris assūptū. Superaddit equidē singu-
lariū cognitio: vniuersali z a thome cognitioi (etiā Are-
stotelica sūia) alioquin nō is primo de phisico auditu li-
quido scriptū reliquisset. qz innata sit nobis via pcedē-
di ab vniuersalibus ad min⁹ cōmunia: qz qz pueri p mū-
oēs viros appellitēt patres: matresq; feminas: posthac
aut horū vnūquodq; determinantes. Ipsomet illic Cō-
mentatore perhibēte. qz cū vigoraret pueri intellectus
appellat determinatū virū patrē zc. Falsū igit assumit:
verū qz nō cernebat: nisi per sensū et cogitationē posse
cōfieri singulariū cognitionē. hec qz deo abesse noscēs:
cōiectatus est. qz et illi quoq; singulariū determinata
necessario cognitio sit defutura. Sic qz secūdo loco ad
idē cōprobandū. qz cū infinita nequeāt cōprehēdi: z sin-
gularia infinita existerēt: nequiret ergo ea deus intelli-
gere. dicitur nequaq; necesse esse. Indiuidua q̄ infinita
tē potētia habēt: ad hoc qz a deo intelligant actu velut
oblecta: existētia: diuine menti p̄sentari: ac per hoc finiri
quīpmo nihil est in diuio isto prospectu (oia cōtemplā-
ti) z eius p̄sentia: nisi verbuz: siue diuina ipsa essentia in-
tali esse: quo omniuz actualis est similitudo: tā actu qz

Contenderunt.

potētia: existentia representatiua. Nec psequens est q si
eristat hec: aliquoz in actu silitudo: q ideo hec ipsa
sicut itellecta actua: ita sint in gne suo existētia. Vnde z
ad tertiū quo inf. rtur. Intellectū a materia liberatum
nō habere naturā cōprehēdi intētionē particulare. dici
mus q vtiq; diuinitas est quedā totalis silitudo: et emi
nēs omniū signatorū exēplar. Neq; ideo: quoniā sit
exēplar singulariū desinere oportet: hāc esse formā sim
pliciter: z natura subsistentē. sicut pēdit. Intelligendū
em ratio est in eo eminētius q possit a re abstrahi: quo
modo argumentū puinceret. Ac per hoc ad qrtū: quo p
tendit idipsū: pro eo q indiuiduū attingi nequeat: nisi
iuditio et apprehēsiōe demonstrata: dici. q haud aliud
pbat: q q diuinitas ipsa nō representat indiuiduū designā
do ipsū. q q diuin⁹ intellect⁹ nō intelligit signatū ex
ercēdo signationē. et hoc vtiq; verū est: sed qui possit ab
stractive z imaterialiter itelligere indiuiduū signatū:
signabile signatiōe quidē nō facta a susceptibili itelligi
biliter: sed ab alio nō errat pbatū. Tandē ad qntū: quo
pēdebatur: q quoniā qlibet sensatio fiat per spetiē py
ramidale et appiatā in representādo: z id neqat puenire
qditati subsistēti zc. Dicit q intellect⁹ diuin⁹ nō est vni
uersalis per modū vniuersalis ptabibilis: et aliquo de
terminante indigētis. verū per pmutatē cōprehēsiuā:
et eminētia in se omniū ptabitiuā: que neq; limitatōe
egeat: neq; ad hoc vel ad illud determinatōe: cū non sit
passiua: sed mere actiua et actualissima potētia: quare
nullius eget creature vel create spetiei ad hec q singu
laria intelligat: pyramidalē (vt aiūt) limitatiōe. ac per
hoc dissolutis argutiolis. Nō est (vt cōtendūt) Aresto
telis snia. quia nō intelligat deus singularia: quo sic et
illa pro sua indiuiduatōe: diuie subducant puidētie.

Ratiões quibus cōtendebat

Laput Bonum.

Rationes quoq; quibus cōtēdebat Aristotelē sensisse:
deum nihil extra se intelligere: dissoluūtur.

Ac per hoc dissolutis argumētis: qbus pte-
batur Aristotelē sensisse: deū singularia non
intelligere vltia designatōe determinata. Re-
liquū est vti et eas rationellas: qbus eundē quoq; asse-
uerare moliūtur: perhibuisse. deū nihil extra se itellige-
re dissoluā. Verū qñ hē ratiōes pzo Aristotelici text²
Intellectui B. Thome interpretamento inuicunt: necessariū
nō est: singlis: sigillatī replicare. Sed vna poti⁹ a resto-
telice snie veritatisq; explicatia: rōnūq; pdictarū euul-
sua distinctiōe: quo nā pacto extra se aliqd itelligat de⁹
explicare. Est aut distinctio ista, q aliqd obici⁹ intelle-
ctui dupliciter. Vno modo terminatiue: cū videlicet res

extra: quantū ad illud esse qd habet per modū cōspicui
qd ē esse in aīa: et esse diminutū: intellectū cuiuspiā finit
et detinet inuicentē. Alio vero modo denominatiue: qñ:
quantū ad illud esse: quod habet res ad extra: vnū exi-
stens et reale: obici⁹ terminādo intellectū: et quāq; eadē
res sit: et que ad intra et que extra pstat. nō tamen reale
esse et intētionale: idē esse existūt. Sic igit nō intelligit
deus aliqd extra se (vti ratiōes pteendebāt) terminatiue:
per idē ac res iste diuinū terminent intellectū: vel reali
vel intentionali esse. quī nymō hoc modo essentia diuina
intellectū dūtaxat terminat et terminatiue intellecta
solū perhibetur: et nulla res ad extra. verū dicūt nībilo
min⁹ res ad extra a deo intelligi denominatiue quanto
speculati i speculo ymago: rē: cui⁹ est: expsse representat.
minie obfistēte: q res ipsa cui⁹ est i speculo imago: nō ex-
tet seipō i speculo. itelligit ergo ad extra de⁹ denotiatiue:

D ū

Contra ad dissoluendū
alios. f. 2. 106. 99
g. h. d. e. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
omnibz p. 100.

2. de p. 100. dissolut
p. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110.
q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
obici⁹ in intellectu
et se ipso
denominatiue

Contra
f. 103

Extra se nil intelligere dissoluūt

^{reby} Illisipis nō terminatiue intellectu obiectis et in cōspicū ductis. Vnde quo arctiore iter philosophos p̄dic-^{et apparet} tos theologosq; in eiusmodi quesito vtpote intelligat ne deus aliquod extra se sanctiamus p̄cordantiā dici? gemino interrogatiōis modo: hāc p̄poni posse questiōē: videlicet an ne deus intelligit aliquid extra se id est creaturā. Sic q̄ intuitus suū ferat super essentiaz: et ex hoc procedat vterius ad aliq; creaturas. sic q̄ sint duo i-^{et} tuita de⁹ et creatura: et sic ibi pluralitas: et multitudo intellectuū: ponatq; in nūerū euz deo creatura in ratiōē intellectuū: nullo pacto cōcedi debet: q̄ deus crea-^{et forma} turas intelligat: aut aliquid extra se. quo mō rationes philosophorū ex duodecimo meta. aliūdeq; desūpt: et p̄cedenter obiecre procedūt. Si cūdo vero. An sic deus in-^{et forma} telligit creaturas: q̄ intuitū suū ad essentiā terminet: illic sistēdo: neq; vterius p̄cedendo. sic tamē q̄ il-^{et forma} lic sistēdo dicat attingisse eminēter et plus q̄ equipolle-^{et forma} ter: omē aliud extra se et omne creaturas: vt hoc pacto nulla cōtineat in deo esse intellectuū multitudo. Nec in nūerū ponere (salte reale) intellectuū creature cū diu-^{et forma} na essentia: verū sit omē vñ simplicissimū intellectuū quātūvis ip̄ esse enūtiabilis id primariū ad secundariū: a q̄busdā: nōmēculēt. Tū hoc mō asserendū est: deū nihil penitus ignorare: imo perfectissime et superemī-^{et forma} nēter omne creaturā: et aliud extra se intelligere dicēte. Themistio: q̄ intelligat deus oīa simul. Ita q̄ diuini-^{et forma} eius intuitū: diuina terminet essentia: obiectiue et omis alia res: etiā per modū essentie: p̄ eo q̄ diuina essentia nō solū est in prospectu intellectuū: imo ratio est ponē-^{et forma} di omne creaturā in prospectu. Ita q̄ immediate feratur aspectus diuini intellectus super oīa: nō quidē mediā-^{et forma} te sua essentia obiectiue: q̄urs mediāte ipsa tanq; cog-

probat qd dicit
Themistio
Themistio

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

et si est
et si est

Licéronis de prouidentia:

^{ca. 1. 1. 1.}
^{expositio} noscendi ratione. Id quod pari ferme dyplomate Egi-
^{ca. 1. 1. 1.}
^{expositio} dius exprimit: dū ait: deus sciēdo se esse omnīū causam
scit perfecte omnia: quia se rerū omnīū causā cognoscit.
^{ca. 1. 1. 1.}
^{expositio} 2 qm illi est causa: cū se esse causā rerū pgnoscat: ipse
intransmutabiliter in causādo se habeat: quare eius cog-
nitionē nihil cuius causa est effugit: accersito in eius se-
cūte cōfirmationē Dionisio dum ait. Qd deus oīa pro-
ducens: omnia sū vnā causam omnibus existētibz esse
tradidit sū eandē causā sciens omnia: sicut et ab ipsa
sua scitur essētia. Qd haud diuī Acqñatis pposito dislo-
nat: dū is compēdiario deū cognoscere essentia suā: vti
primariū obiectū. Creaturas vero vti in eo relucētes:
liquet ergo ex vniuersis his Aristotelē a deo nec singu-
lariū nec que extra cōsistūt cognitionē sustulisse. ac per
hoc neqz vllū quātūvis minimū eius prouidentie ita
vti fabulantur) subduxisse.

Laput Decimū:

De Licéronis sentētia a diuina prouidentia actus huma-
nos: ob eorū variabilitatē: subducere: molientis. futu-
rorūqz prescientiā a deo remouentis.

^{ca. 1. 1. 1.}
^{expositio} Erū dū tantī Aristotelis facimus sententiā:
qua hūc perhibuimūz: ad minjā queqz diuī
nā distēdisse prouidentia: vēllit aurē Licero:
monēs ne tam amplā augustāqz dei prescientiā faciā:
quippe qui futuroz nequaqz cōtingentiū prescius esse
possit. Pro eoqz si prescīta sunt oīa a deo futura: hoc or-
dine: quo prescīta sunt: veniēt: et si hoc ordine veniēt:
certus est ordo ferū: certus est et ordo causarū. Nō em
aliquid fieri potest: cuius nō aliqua efficiens causa pre-
cesserit. Si aut certus est ordo causarū: quō sit omē qd

hallucinatio. et eiusdem

*impossibile causas
et inevitabili eventus*

*si oia fato
veniant*

*familie paret
punitendi*

*7 me 7 offit
seu vne q
matio et
ind. l. ite*

fit: fato (inquit) oia fiunt. Qd si ita est: nihil est in nostra potestate: nullūq; est volūtaris arbitriū. Nā si futuro rū penes deū presciētia est: sequūtur illa omia: que con- nera sūt: donec eo perveniat: vt nihil sit in nostra volū- tate. Porro si est aliqd in nrā voluntate: eis de recuris gradibus: eo pervenitur: vt nō sit presciētia futuroz. Nā per illa oia sic recurritur: si est volūtaris arbitriū: nō oia fato fiunt. si nō oia fato fiunt: non est omniū certus ordo causarū. Si certus causarū ordo nō est: nec rerū certus est ordo prescienti deo: que fieri nō possunt nisi precedētibus et efficientibus causis. Si rerū ordo presciēti deo certus nō est: non omia sic veniūt: vt ea vētura psciūt. Insuper si non omia sic eveniūt: vt ab eo ventura prescita sunt: nō est (inquit Cicero) in deo pre- scientia omnīū futuroz. nō ergo ad minia vsq; distēdit diuina prouidētia: cuius est etiā futura ordinare cōtin- gentia. his nexibus: Cicero in has angustias (inqt Au- gustin⁹) coartat religiosū animū: vt vnū eligat e duob⁹. Aut esse aliquid in nrā volūtare: aut esse prescientiā fu- turoz: quoniā vtrūq; simul arbitrat esse nō posse. sed si elegeris prescientiā futuroz: tolli volūtaris arbitriū: si elegerimus volūtaris arbitriū: tolli prescientiā futu- roz. Sici gitor a diuina prouidētia subtrahit: actus hu- manos qui cōsilijs legib⁹: laude vituperatioib⁹ mo- derant et in melius reparant. Sed anxiū huius Lige- ron⁹ nixū Augustin⁹ breui dissoluit diplomate: inq̄s. Nō esse cōsequēs: vt si deo certus est omnīū ordo causa- rū: ideo nihil sit in nrē volūtaris arbitrio. quippe cū ip- se nrē volūtates in causarū ordine sint q̄ certus est deo eiusq; prescientia p̄tinet (quoniā et hūane voluntates hūanoz operuz cause sunt) Vnde cū et fortuite cause sint: sint et naturales: sint ⁊ volūtarie: quas oēs in ei⁹

de huius

de huius

de huius

*Dissoluit p̄ Argu-
tū Cicero p̄
missio p̄m
remissio que nō
de sequere t̄*

*Solum
Augustini
sententia*

Ab Augustino taxatio.

neceſſe eſt poteſtate eſſe: qui creatorū ſpirituū voluntas
res bonas adiunat: malas iudicat: oēs ordinar: quomō
ergo ordo huiusmodi cauſarū q̄ preſcieti certuſeſt deo:
id efficit vt nihil ſit in nra volūtate ſi oīa ſubſiſtūt preſci
entia. Cōtendat igitur (ſubicit Auguſtinus) Licero cū
eis q̄ hūc cauſarū ordinē: dicūt eſſe fatālē. vel potius ip
ſum fati nomie appellār: quod nos abhorrem? p̄cipue
propter vocabulū quod nō in re vera p̄ſuenit intelligi.
Nō vero negat ordinē omniū cauſarū eſſe certiffimū
dei preſcientie notiffimū pl̄ eū q̄ Stoici deſtāmur:
aut em̄ deū eſſe negat (qđ quidē inducit alteri⁹ perſōa
in libris de deorū natura ſacere molitus eſt) Aut ſi eſſe
p̄ſentit deū: quē negat preſcitiū futuroz: etiā ſic: dicit ni
hil aliud: q̄ quod ille dixit: inſipies in corde ſuo nō eſt
deus. Aut em̄ nō eſt preſcius omniū futuroz: non eſt
vtriq; deus. Quap̄pter et volūtates noſtre tantū valēt
quantū deus eas valere voluit. atq; preſcinit. ⁊ ideo qđ
quid valēt: certiffime valent: et quod facturæ ſunt ipſe
omnio facturæ ſint. qz valituras atq; facturæ ſunt ipſe
ſciuit: cuius preſcientia falli nō poteſt. Liquet ergo ſiml
cum hūane voluntatis libertate: ſtare preſcientiā futu
roz ⁊ eozū etiā diuinā prouidentiā: contra Liceronis
fantafiā: qui ne factū aſſereret: qđ neq; Auguſtin⁹ (niſi
a fando id dictū intelligat: quo in ſacris litteris dicit
ſemel locutus eſt deus: imobilit̄ hoc eſt incōmutabili
ter eſt locutus ſicut nouit incōmutabiliter omnia que
futura ſunt et que ipſe factur⁹ eſt) admitte. futuroz
preſcientiā a deo remouit: ac per hoc prouidentiā ſuſtu
lit: quod errore graui⁹: ſtoycis ipſis impēgit: quod nos
libro de Fato latius recenſebimus. Nunc autē ad Sto
icos diuertāmur.

*m. parig. Curem
Sebol. Cerezo m.
tiffe
puble
Ledit. id qđ Cure
zo putat ſq. loq. de
om. qđ de dyſm
7 qđ ſi hūc deū
ſciat nihil poſſe
eē in volūtate
nra nō ſit ordo
ſi deū qđ id
ſi ſe futura
m. parig. 7 qđ
deq. qđ ſi ſi ſi ſi
Concludit ſi ſi
p̄m e mtemham*

Stoici quomodo

Laput Undecimū.

De contraria Stoicorū erga diuinā prouidentia
circa futurozū euentū opinatione.

Atqui cū alto Licerōis opinationē: trāsferen-
dā instituissemus: vt celerius ad aliozū sen-
tētiā explicādas diuenteremur. Postrema

apphensū sūmbria Stoici nos retrahere. Asserentes se
haud multo dissimili a Licerōe erga diuinā prouiden-
tiā opiniōe: teneri. Nā vt Licerō ne volūtatis arbitriū
ligaret: a deo p̄scientiā futurozū remouit. Arbitrat⁹
vnū ex his deligendū: Depote aut esse aliqd in nra vo-
lūtate: aut p̄scientiā futurozū esse. vtrūq; em̄ esse non
possit. Ita illi ne fatū a rebus excluderet: aut deū futu-
rozū p̄sciū negaret oīa necessitate fieri asserēbāt. qđ p̄i-
mū ratio ē: hinc Chrysippi auctoritate cōmonstrāt. Rati-

onc inq; tali. si em̄ puidētia oīa regulant: oīa in cau-
sas legitimas reducūtur. at hoc posito. necesse est talē
sequi effectū: q̄lis p̄cesserit causa: nequit em̄ cassari pro-
uidētia neq; per ignorantia: neq; per impotentia pro-
uisoris dei videlicet: in quē nullus penit⁹ cadit defect⁹
quoniā aut eterna ratio gubernadi puidētia sonat: ab
eterno rebus prouisis: cause q̄bus fiat: et he idēficiētes
parate sūt: ieuitabiliter ergo futura queq; fiunt: nece-
ssitate ergo fiunt omnia: vel nulla est prouidentia: vex
prouidentia dei negare phas non est: alterum ergo con-
fiteamur oportet: q̄ videlicet omnia necessitate fiants
quod hinc velut ratioe cōmonstratum putant. Subne-
ctēs Chrysippi auctoritate fato oīa fieri: quod pariter
cōuincit: omnia necessitate fatali fieri: est em̄ fatum vti
Chrysipp⁹ stoicorū maximus: definiuit: sēpiterna qđā

Libro 2o
ad Gaium
p̄finitū op̄mū
facta p̄ me inter
eos apparē

Stoici p̄hibent
om̄a p̄mitte
fieri id ratio
p̄ma p̄bat

Libro 2o
om̄a Stoici
auctoritate
Chrysippi p̄bat

Libro 2o
fati

Chrysippi auctoritate: de rerū

et indeclinabilis series rerū: et cathena volūēs semet
ipsa sese et implicās per eternos cōsequētes ordines ex
quibus aprata cōtracta est. Et tamen si aliarū opinio
num auctoribus huic definitioni obstrepentibus: hoc
modo videlicet. Si Chrysippus fato putat omnia moue
ri ac regi: nec declinari trāscendiq; posse agmina fati et
volumina peccatōq; hominū et delicta non imputāda
nec cōdonāda sū: ipsis: volūtariisq; eorū: sed necessi
tati cūda et instāte que orit et fato omnium rerū domi
ne: et arbitre. per quā necesse est fieri quicquid futurū sit.
Quāvis (in q;) obstrepentibus alijs et causatibus q; ubi
fati definitio a Chrysippo constet: oīaq; hoc modo fato
trahant: inique pene vtiōrū legibus cōstitute sint. va
na cōsilia: inutiles mīne: et cetera id genus Chrysippo
respondeat in hanc ferme sententiā. Quāq; ita sit vt ratōe
principali quādā necessario coacta atq; cōnera sint fa
to omnia. Ingenia tamē mentiū nostrarū perinde sunt
fato obnoxia: vt prietas eorū est et ipsa et q̄litas. Mā
si sunt per naturā primitus salubriter vtiliterq; ficta:
omne illā vim: q; de fato et trāsecus ingruit: in offēsius
tractabiliusq; transmittūt. Sin vero sint aspera et in
secta et rudia: nullisq; artū bonarū adminiculis sulca
et si paruos siue nullo fatalis incommodi cōflictu vigeat.
sua tamē leuitate et volūtario impetu: in assidua deli
cta et in errores ruūt. Idq; ipsū (vt ea ratione fiat) na
turalis illa et necessaria illa rerū cōsequētia efficit: que
fatū vocat. Est em̄ genere ipso quasi fatale et cōsequēs:
vt mala ingenia peccatis et erroribus nō vacent. Quod
et exēplo figuratē exponit: dū sequēter inq̄t. Sicut
lapidē Chylindrū: si per spacia terre p̄zona atq; diruta
vacuas: causa quidē et interiū precipitante feceris: mor
tamē ille p̄ceptis volūtatur nō quia tu id iam facis: sed

Data 2. Iaro 2. 2.
Chrysippi q̄litas
mas p̄ solūtem
abscidit quas ad
uersus eas ob
mittit ad sp̄m

entabul
dispositio

Chrysippi
sententiā imponit
fato p̄ hanc cōclū
si possit cōting
utē cōtate
si q̄mā mox
ingrūtū q̄a
si se fortū

Quod dicit de
entabulitate fati
si hoc q̄l de
consequētia
no argūto

loquatur Fato et prudentia.

quoniā ita sese modus ei⁹ et forme volūtas habet. Sic
ordo et ratio et necessitas fati genera ipsa et principia
causarū mouet. Impetus vero cōsiliozū mentiūq; nra
rū: actionesq; ipsas volūtas cuiusq; ppria et animozū
ingenia moderantur. Ac deinde his modo dictis cōgru
entia superaddens verba. Quāobrem autē a Pictagori
cis dicitur: Molces homines spontaneas haurire calamit
tates: quasi detrimēta singulis a seipsis fiāt: ex suo im
petū delinquāt et in incōmoda ruentisua volūtate atq;
posito. Negetq; propterea Chrysippus: oportere ferri
audiriq; homines aut nequā aut ignauos et nocētes et
audaces: qui cū in culpa et maleficio reuincti sunt: per
fugiūt ad fati necessitatē: tanq; in aliquod fantasilū:
et que pessime fecerūt: ea non sue temeritati: sed Fato
esse tribuenda dicūt. His alijsq; interpretamentis: tam
etsi Chrysippus: eozū obiecta: q̄ causantur si fato omnia
fieri perhibeātur: leges vituperationes: cōsilia et cetera
in cassum fierēt: euellere nitatur: adeoq; suā d̄ fatali ne
cessitate: moderare contendat sententia: vt dissolutis
obiectis: simul cū fato: asseuerare videri velit: sustinere
arbitrij libertatē. Tamen hanc suā: interpretatiōē et
moderationē: non acceptat: nec acceptandū censet. In
libro quē de fato scripsit Cicero: vbi cū hanc questionē
diceret obscurissimā esse et implicatissimā: Chrysippus
quoq; ait non se in hac expedisse. et id hīs verbis Chri
sippus estuās laboransq; quo nā pacto explicet et fato
omnia fieri: et esse aliquid i nobis intricatur et. In quo
Cicero ipse tamen si Augustini sentētia: longe informi
Stoicis aberrauerit: duz vt fatum tolleret: aliquidq;
esse in nostravolūtate ostenderet: futurozū presciū deū
negando: ex deo: nō deum effecerit. Tamen non male vi
detur Chrysippo reluctatū. Nā q̄ Chrysippus sue de

Predita
Chrysippi
soluione

probat
propositu
quod dicit
Chrysippus
soluione
Chrysippi
missiorem

An oia
fata fiat
vel aliq
ex arbitrio
voluntate
q̄ fuit

De Lice: Chrysippiq; colluctatōe

^{utrum} finitionis repugnantis dissolutur: ^{obgeta} adiectet posthac: nō
^{advent} simpliciter sed quēdā sic fatata esse: si hec aut alia eius
^{hom} modi egerimus: sic vel sic dispositi fuerimus: penitus ^{obgeta}
^{hom} errori nō nōn medent: verū eum magis incōstantie cō
^{obgeta} arguūt. cum extra contraversiā inter se pugnet: maxie
^{obgeta} q; distent: arbitrij libertas: et faci necessitas: omniū cō
^{obgeta} sensu Stoycorū: dicente Seneca in de naturalib; q̄st
^{obgeta} onibus. Quid intelligis fatū: ^{obgeta} Crisostomus. necessitates re
^{obgeta} rū omniū actionūq; quā nullā vis rumpit. Unde et cū
^{obgeta} eosdem diuus Aurelius hoc vno dūtaxat: q; fati nomie
^{obgeta} providentiā nominarint (cū videlicet id nomē non in
^{obgeta} re vera intelligi cōsuenerit) illos taxaverit: apud illos:
^{obgeta} (vt logice quidā adijciamus) oportet veraz esse hanc
^{obgeta} conditionatē: Si deus prouidit hoc: ergo illud erit. hu
^{obgeta} ius autē cōditionalis antecedēs necessariū esse nō am
^{obgeta} bigit: cū ab eterno deus cūctis prouiderit. Sequitur er
^{obgeta} go: q; et consequēs quoq; pari necessitate inuolūatū.
^{obgeta} cum: vti logici ratiocinātur in conditionali vera: existe
^{obgeta} re necessario antecedente. necessariū est 2 consequens.
^{obgeta} cū id ex antecedente: vti principio silogisetur. Quo ad
^{obgeta} missio: exemplū subiciatur. Si regnare quēpiā deus
^{obgeta} prouiderit. Aut possibile est hunc non regnare. Aut nō
^{obgeta} Si quidem possibile non est: ipsum nō regnare. impo
^{obgeta} ssibile erit illum nō regnare. quod insequitur: illa. q; sci
^{obgeta} licet necessariū sit eum regnare. Si autē possibile est cū
^{obgeta} nō regnare. possibili posito in esse nullū sequitur impo
^{obgeta} ssibile. sequitur autē hinc. diuinam prouidentiaz posse
^{obgeta} deficere quod est concessu irrationabilis. Aut igitur nō
^{obgeta} omnia sunt a deo prouisa vt Cicero iactat. Aut si proui
^{obgeta} sa sunt omnia ex necessitate eueniunt omnia. quod sto
^{obgeta} yca cōtendit optinatio. quare liquet vtrosq; et Cicero
^{obgeta} nem 2 Chrysippū. erga diuinā prouidentia aberrauisse.

Alia
Sicut

fati nō sunt
 ampi apud gales
 pōtia pūdenia
 sed 7 sydey pōi
 con sub qua qd
 natus est

q; q; hinc aut q;
 q; sit nūm
 est q; hinc nō
 regnare

Et Augusti. de Stoicorum opinio

ost hic puidetia futuroz a deo remouit. Iste vero a deo
vlsq; cuncta deus prouidere astringit: vt nihil libere sed
cuncta necessitate fieri: asseueraret.

Laput Dnodecimū.

Stoicorum sententia: vti ab Augustianis: Liceronianisq; aliis
ter atq; aliter erronea iudicat. Ita et diuersimode etiam:
vel excusat vel cōdemnatur. Et prius ab Augustino: hoc
moderamine.

Erū emūero: cū predictā Stoicorum sententiā
nō eque omēs erroneā causent. Verū: quidā
eos dūtarat vocabulo errauisse p̄tendūt. vti
viniū Aureli⁹ causatus q̄ causarū ordines fati nomine
significari: quod abhorreat ob vocabulū qd nō in re
vera intelligi cōuenit. dicete eo: qui vero nō astroz cō
stitutionē: sicuti est: cū quicpiā oritur cōcipit aut icho
atur: sed omniū cōnexionē serieq; causarū: qua fit: omē
quod fit: fati nomie appellēt. nō multū cū eis de verbī
contrarietate laborandū atq; certandū est: quādoq; dem
ipsū causarū ordinē: et quandā cōnexionē deī sumi tri
buūt volūtati et potestati: qui optime et veracissime cre
ditur et cūcta scire anteq; fiant et nihil inordinatū re
linquere: a quo sunt omniū potestates q̄uis ab illo nō
sunt omniū volūtates. Ipsā itaq; precipue deī sumi vo
luntatē: cui⁹ potestas īseparabiliter per cūcta porrigit
eos appellare fatū Seneca vers⁹ pbāt. et cetera id gen⁹
que adiicit pluri: vti intelligat stoicos: errati vocabuli
magis q̄ sententiē se incusauisse. vti et hī ipsi: qui Lbrī
sippi: pro eius definitōis: defensiōe: interpretamētū pro
bāt et excipiūt: dū ille datā ab eo de fato definitionem
modo: quo prescriptū explicauit. fato videlicet iesse qn
dā ad bonū vel malū motionē. Verū actōes bonas ma

Premissam Stoicorum
de fati nōmine
opinio Augusti q̄
dūtarat p̄tendūt
et q̄ cōuenit
hoc nōmine

Genb

Liceronisq; circa fatum:

lasq; ipsa nostra volūate moderari. Inſinuās etiā Cy-
 lindri exēplo: fatalis neceſſitatis originē ſic ſe habere
 vti ipſa principia cauſarū moneat fatū. Imperius vā
 cōſiliorū mentiūq; noſtrarū: actioneſq; ipſas: volūtas
 cuiuſq; propria ⁊ animorū ingenia moderant. Eū inq;
 Auguſtino hoc modo ſtoycos moderāte: ſcribētibusq;
 eidē alijs. Sint nihilominus e regione Liceroni qñ q-
 daz: ymo omniū ſerme Peripateticorū turba que illos
 penitus cōdemnet: ta nō qui ſimul cū fatali rerū nece-
 ſſitate: quā cūctis iniecerūt: neceſſitatē pariter cunctis
 impoſuerūt. perhibētes (vti diximus) repugnare inter-
 ſe: cū definitiōe fati: Chriſippi interpretatiōez. Itē
 Auguſtino hoc modo illōs excuſate: et Licerōe eos edi-
 uerſo redarguēte: vtriuſq; hoc eſt primū Auguſtini hic
 aliorū de his: vel aſſeruādis vel reprimēdis ſententiā in
 mediū: proferemus. Auguſtinus em vbi dixiſſet: Tātū
 noſtras valere volūtates: quantū de⁹ eas valere voluit
 atq; preſciuit. ⁊ ideo quicqd valent certiffime valeant.
 ⁊ quod factūre ſunt ipſe omnio factūre ſūt qz valituras
 atq; factūras ille preſciuit: cuius pſcientia falli nō po-
 teſt. Subiicit neq; q;: iccirco illā neceſſitatē formidādas
 eſſe: quā formidando ſtoyci laborauerūt cauſas rerum
 ita diſtinguere vt quaſdā ſubtraherēt neceſſitati: quaſ-
 dā ſubderēt. atq; in his quas eſſe ſub neceſſitate nolue-
 rūt. poſuerūt etiā noſtras voluntates: ne videlicet non
 eſſent libere ſi ſubderentur neceſſitati. Illicq; diſtincta
 effectualiter tripli neceſſitate videlicet coactionis q
 ab extrinſico inſigitur: agēte: inuitabilitatis q eſt na-
 turalis appetētie: ⁊ inclinationis: et ſuppoſitiōis q ex
 ſine prodiit: aſſequēdo: vlt refugiedo: qua neceſſitate hūc
 bene viuere: oportere dicimus: qui ſine aſſequi beatitu-
 dinē velit. Accit ſi qua volūtas a rerū prouidiarū pte

E

Applint qd
 dicit Auguſt
 ad
 Propriū
 de Licerōe
 ſe Chriſippo

Sm Auguſtini
 de ſtoycis

Aug 9 in f.
 de neceſſitate
 Vmbray
 eſt 39
 Sg
 Coarhu
 Indiaru
 Gupol

Necessitate et voluntatis

contra

Imponeretur necessitati q̄ coactione imprimi necessitate
 illa a deo usq; iure censeret ut amissa libertatis p̄ditioe:
 voluntas minie recte diceret. At non est hoc vnq; exper
 mēto dep̄hensū nec ratioib; vllis: idissolubilis fari: cō
 uictū: vti vel diuina voluntas: ei⁹ causarū cōnex⁹ causa:
 vel ipsa etiā causarū nexio: quēpiā volentiū ita cogat:
 vt nēcitate in hoc p̄cipitiū ruat. vel hūc rerū apicē: iui
 tus p̄scēdat. et id nedū in ratiōali creatura vbi vere vo
 lūtas noiatur: sed etiā in brutis quoz inclinatioēs ad
 op̄s: appetitus sensibiles sperieten⁹ nūcupant. Quin
 ymo res oēs q̄s cōdidit: ita (vt Augusti⁹ ait) admittat
 vt quālibet harū p̄rios motus agere sinat. Nō est ergo
 verū q̄ vlla hominū voluntas: ex quauis fatali dispositi
 one: aut dei p̄uidentia: ad aliqd̄ agendū ita necessitet:
 vt amisso arbitrio: agi magis q̄s agere: fatali necessitate
 cogat. Nō lōge min⁹ obtrigit. si voluntates n̄re alteri ne
 cessitati idest imutabilitatis subiecte perhibeant. Nā
 hec ipsa voluntatis arbitriūq; libertatē nō modo nō adi
 mit: sed et auget et perficit: q̄ppe cū hac imutabilitatis
 necessitate deus se deū esse vult: viuere vult: atq; beatū
 esse: absq; voluntatis ablatione et necessitatis inectiue.
 Nā quantūuis hō necessitate rideat: vltiq; obiecto be
 atifico gaudeat et fruatur: neq; suspēdere actū quo ad
 spectuocationē: cui⁹ ad exercitiū videndi ventū est. inco
 mutabiliter homie beatificabili: obiecto beatifice: inhi
 anti. Tamē nō: beatorū alicui⁹ sic imutabiliter deo fru
 enti inuite absq; libertate id facere tribuat. quātūuis
 actus neq; suspēdere fruitionis: nō ita q̄ nec hec scōa
 imutabilitatis nūcupata necessitas: etiā si ei subiecte
 fuerint: in quibūsdā actionib; p̄sequendū aut resu
 giendarū rerū necessitatē tantā voluntatibus hominū
 ingerit aut etiā irrationaliū inclinatioib; vt hinc

Conclusio 2
 Item ratione
 ab arbitrio hū
 manū

Prosequi p̄ alios
 duos necessitate
 modos

Conclusio q̄
 intendit
 Aug⁹

de 12 h

¶ De prouidētie subductione.

necessitate: nulla libertate agere dicant. quinymo i his
cunctis verius est: qđ sapiētia a fine ad fines pertingēs
om̃ia fortiter cuncta disponit suauiter. Sic ne tertio ex
suppositiōe: quicpiā volūtātē necessario velle perhibe
mus. vt huic oīs ablata libertas recte perhibeat. cū hec
nō sit psequētis: sed magis psequētie necessitas. vtpote
si id assequi desideras: id necesse est primū ordinaris: vt
si equitare Romā velis: equū habeas oportet: cū nulla
rū partiū necessaria existente: necessario tamē equū ha
bere dicaris: si Romā eques ire institueris. Cū igit priā
q̃ dicta est coactiua: necessitas sola. necessitatē tantā in
gerat. vt hec arbitrij tollat libertatē: et hac in rebus dis
ponēdis nequaq̃: rector ille mundi vtať. sed queq̃ (vti
diximus) mor⁹ p̃rios agere sinat: Nequaq̃ Stoyci fa
tata esse om̃ia asseuerātes. hoc est a causaz idissolubili
nexu. oia in rebus prodire asseuerātes (quātūnis deuz:
rerū et conditorē et prouisorē: futurozūq̃ p̃scitū confi
tent) in id necessitatis coartātur. vti aliqua fieri necessi
tate (quā nec deus superet) in vniuerso diffiniāt: tollāt
q̃ hinc arbitrij libertatē et rerū cōtingentiā. Cū etiam
idipsū: quod nolētes: ab alijs patimur: volūtatem ha
beat: a qua procedat: eius inq̃: qui vim facit. qui et id
neq̃ posset: nisi ab sublimiori volūtate hoc posse permit
teretur: quo sic nō a fato: nec hominis: vñ angeli volūtate:
quispiā pati quicpiā vel agere recte dicatur: nisi id i vo
luntatē primā: hoc est dei referatur. a qua sunt omnes
potestates: licet nō male volūtates. quippe cum in euz
non malū culpe (quod efficiēte causa nō eget) sed pene
existant. vt ordinis ille vniuersi institutor mali (quod
ordinem modū et spetiem tollit) sit ordinator. Vnde li
quet tandem quia neq̃ Augustini sententia. Stoycor
opinio tantū dē sua fatali necessitate: rebz iserre potest.

Ad id nō tatem
coartatam et
suppositam nō tatem

Appliat ad q̃ludēz
finalit⁹ p̃p̃m

Stoyce necessitatis fatalis

ut verū sit si cūcta subiciātur diuīe p̄sciētie ⁊ prouiden-
tie: nō fiāt omīa libere sed fatali necessitate. Sed vera-
cissimū potius: quod idē Aurelius subicit īquies. Quo
circa nullo modo cogimur aut retēta p̄sciētia dei: tol-
lere volūtatis arbitriū: aut retento volūtatis arbitrio:
deū (qđ nephas est) negare p̄sciū futuroꝝ. sed vtrūq;
amplectimur: vtrūq; fideliter et veraciter confitemur.
videlicet simul cū arbitriū libertate: stare dei p̄sciētiā:
et futuroꝝ prouidentiam.

Laput Tredecimū.

Confutatur secūdo Stoycoꝝ opinatio: profligataq;
necessitate: ostendit deus omīa prouidere ⁊ oīa scire.

Putat Stoyci qđ de-

prouidentia extendit
ad oīa et minime

qđ oīa fieri nō
possunt qđ nō p̄t az

binis libertatem
poterit fieri qđ

stoyce nō. Illi me
cessario p̄mittat

diuina nō potest
di. ad oīa qđ re-

probat h̄c arg.
melius

Epistola qđ Stoyci

Ed quando alij: quos memorauimus: qui vt
delicet parti Licronis dogma sectati: aiūt:

nō vocabulo solū: vt Aurelius autumat: sed
re ipsa: Stoycos aberrauisse. ratioib; suffraganti p̄sto

h̄t: ad stoycā necessitatē vellendā p̄futandāq;. Ideoq;
nos (tametsi: libris dē fato: hec copiosius a nobis dige-

sta sint) ne videamur: alterā partiū: hic neglexisse. quo
vel etiā argumēta ad eiusdē stoyci erroris sodicationē:

destinata magis cohereāt. priusq; hinc facessamus: in-
stis in cōpendiū p̄futatorū ratioib;: b̄cui dyplomate

eorū vice: qui eos re ipsa: errauisse aiūt) stoycis replica-
bimus. Equidē cū inconfesso sit: neq; latere possit: quē

piā: vlla ex parte ratioe recta donatum. a nulla penit
causari: nisi a prima (quē vniūsumus deus est: sūmūq;

ens: in se omniū essendi modos: ⁊ perfectiōes obtinēs)
cuiq; esse dari posse: aut datū etiam cōseruari. Nec nisi

ab optimo deo possit quicpiā pro cōditione etia; iam a
deo accepte forme: essendiq; modi: inclinatioe gemina

Prima ratio que

pharise diuina

prouidentia p̄t

di. ad oīa

Stoyce

De rationibus alias confutatio

donari. qua ad munus opusue debet non obeundū valeret
 in dies destinari. inclinari et ordinari. quo solo scilicet:
 summo ente (a quo: Stoycorū etiā sūia: celū pendet et to-
 ta natura) influxū subtrahere: datā tabescūt: marcet ac
 cepta. et in nihilū cūcta q̄s ocissime ruant. qđ cū ita sit:
 quomodo quispiā mētis vere cōpos: nō intelligit: non
 astruit: voceq; per auras nō famigerat. nihil esse (quan-
 tūvis in natura minimū) quod nō diuine subsit institu-
 tioni: cōseruationi: pagationiq; ac per hoc puidētie et
 curationi. Potissimū cū et illi nequaquā ignorare possit
 prouidētis duo esse officia. Vtū vti ordinē quēdā (quo
 ritē queq; modis: formis: locisq; suis destinētur) penes
 se primū meditet. Et aliud: vti meditatū dūdum ante
 hac ordinē: vel exequat ipse: vel subseruiētibus: q̄busdā:
 secūdisq; sub eo agētibus exequēdū demādet. et quo mi-
 nus ab executionis ordinē demēt. his vim imprimat aut
 poti⁹ congenitū mlti⁹: natureq; cuiuslibet p̄sentaneū
 officiū indat. Neq; etiā ambigere quispiā valet: hunc
 perfectius: ordinē: meditari. qui ad ei⁹ etiā minia vnde
 ordo p̄stat) cogitatū distēdit: nihil reliquēs imeditatū.
 Illūq; etiā: rebus imprimendū ordinē tanto comodi⁹ vi-
 gorosiusq; et firmitus imprimere. quāto per plura mi-
 nisteria: cōcinnū ordinata: ordinē p̄meditatū exēq̄tur.
 Cū igit ad hec duo gubernatiōis puidētieq; obeunda
 officia: extra cōtrāuersiā et stoyci: et quicūq; (os sublime
 in celū acceperūt) neminē deo optio maxio: p̄stabiliq; re
 excogitare possint. qđ cause: que vis: in illū errorem illos
 merget. vt qui deū p̄scitū futuroz nō negāt (instar Ci-
 ceronis) nō etiā illū ipsū ad minia vsq; suā distendere
 puidētia: agnoscat et p̄fireant. Sed atū: gratis id se no-
 bis cōcessuros: qđ ad minia distendat diuina puidētia.
 nec oportere ob id frustra angī. Verū dū tantidē puidē-
 E iij

apud qđ
 dixit

Le. contempr
 puidētia dicit
 qđo extēdat p
 ad omnia

U. dicitur d.
 puidētia p̄bat p̄
 p̄sentaneū omnia

apud ad plan
 qđm puidētia
 extendi ad omnia

U. dicitur obiectoz
 qua dicit p̄
 puidētia dicit
 p̄sentaneū omnia

Ob certitudine prouidentie

etiam distendunt: hancq; infallibile certissimamq; noscant: fari
 li necessitate necesse oia innoluat, adeo vt recte stoici
 dixerit. *Ducunt volentem fari: nolentem trahunt.* Profecto
 ita dicitur: hanc se interran (hoc est necesse rebus necessitatis)
 causam (inter reliquis) habere pntes: verum: i doctis: inspie
 ter. Nam q; em oportet stoicos istos: ob certissimam infalli
 bilem dei prouidentiam: a rebus subducere contingentiam.
 Equidem cu vniversalis puiloz vniversu vniversiq; par
 tes singulas: prozditiōe cuiq; debita: curet. nulla inca
 ssu relicta aut neglecta. Partesq; vniversi potissimuz
 necessitas sint z cōtingētia. Nō debet adeo icogitātes:
 stoici existere qn omniū gubernatoz velit: nedū necessa
 ria in vniversi plasmate: sed et cōtingētia ordinasse ordi
 nataq; seruari. Vt cū pares: adhibeat pfitiatq; effe
 ctibus prouisis (pro suo ab eterno prouiso ordine et ar
 bitrio) causas. Volēs in rerū ordine res cōtingētes: va
 rias: imutabiles abiguasq; nō deesse. Cōtingētes illis
 causas: sui ab eterno meditati ordinis: executrices (q; ab
 eterno quoq; nouit z ordinauit) prestituit z assigna
 uit: pariq; passu quas res: necessarias: i ordine vniver
 si ab eterno ordinauit. De vt in tēpore: necessarie fierēt
 necessarias illis causas destinauit. Sicq; absq; sui fal
 libilitate: diuina prouidentia in hoc vasto macrocosmo: res
 actus: et opera (quātūcūq; minia) gubernat: prouidetq;
 nedū necessaria sed et cōtingētia. Nō ergo satis emūcte
 Cicero aristotē est: dū prendit: vel rerū futurarū deū
 prescium non esse: vel si prescius futurorum credatur:
 nihil in arbitriū libertate humanarū actionum liberuz
 relinquit. Sūt em huiusmodi hominū actus et opera:
 hoc modo a deo pūsa: vt extra omnē fatalē coactiones
 libere a nobis fiat: nec fiat incassū hortationes z pilla
 artia si Chrysippi pcedenti capite: introducta: accersit
 fatalis necessitatis: limitatoria interpretamēta. Sicut:

2. d. q.

hanc se interran

2. d. d. p. etiam
 Cicero
 nōa diuina
 prouidentiam

ut patet si
 de futuro
 qd esse nōcū
 vñ s. nōb. la
 geram pcedit

Stoicā nō esse asseruādā necessari.

nec cōsequens est: si quēq; legitimis donentur causis: quicquid oīa necessario prodeat libertate omni voluntatis sublata. Est em̄ diuina p̄uidētia per se causa: ut dixi? cur hic effectus p̄tingēter fiat: utpote hoc modo: ut sic fiat. sic causis s̄bseruētib; efficere: est ab ea demādatū: cui nequaquā reniti possūt. Nū er̄ liquet hāc conditiōa lē: nō esse absolute verā. Si deus hoc prouidit: illud necessario futurū est: sed nēra conditiōe scilicet: illud sic futurū esse: ut deus hoc fore p̄uidit. Prouidit aut̄ hoc futurū cōtingenter: sequit̄ infallibiliter q̄ erit illud nō necessario sed p̄tingēter. Quod tamē pot̄ rit nō esse finē p̄sideratū: cum sic prouisū ponat̄ ut cōtingēs sit: ac per hoc etia; ut potēs non esse. Nō tamē possibile est p̄uidētie ordinē deficere: quin p̄tingēter eueniet. Sed ais: quo nā pacto hec se quādrāt. id p̄tingenter eueniet: quoniam: ut sic eueniret deus p̄uidit: et tamē id infallibiliter ueniet quoniam nō potest p̄sciētia falli. quomodo: inquis: hec se cōpariūt. Cōtingēter id prodibit: et infallibiliter p̄dibit. nūquā si infallibiliter prodibit: prodibit certissime: minie curato: cōtingenter vel necessario prodeat: q̄d reliquū em̄ est: p̄tingēter infallibiliter prodire: q̄ necessario. ac per hoc magis: uerbi q̄ repugnat̄ est quā dicūt Stoici: oīa necessitate prodire et q̄ ididē catholici cūtra infallibilitate prodire. An aduerte quis q̄s id causariis (nā illic latet agnis in herba) hic auribus lupū tenes: quisq; nō recte auscultaueris. Verū nosce nequaquā: inter se hec duo cōtradicere siue cōtraria esse. Ad p̄tingēter euenit: et idē infallibiliter tamē euenit. Ad idem em̄ nō rēferunt̄: uerū p̄tingēter euenire effectus: alicui relationē: ad sue p̄tingētie causas: infallibiliter cōparatione ad certitudinē p̄sciētie. Vnde nec idē est: infallibiliter prodire et necessario. quippe cū et necessario hic effectus prodire dicatur: q̄ ad necessarias sue p̄

*Elidit aliam
unitatem rationis
Inferendo*

*Elidit p̄uidentiam quā
q̄s per q̄s p̄t ali
quid nō uenire n
leg. illud uenire
p̄uidet et q̄s
nō euenit quē
nec nō stat cō
p̄sciētia*

Supra lūm

*Responsio ad
unitatem q̄s*

Cōtingētia ⁊ ifallibilitas quō cōso

ductiōis causas referatur. Nō q̄ infallibiliter a deo: sic
prodire p̄sciat̄. Potest em̄ deus: qđ cōtingenter ve
niet: infallibiliter sic venturū p̄scire: quod si venturū
id nō sit: ob eius p̄tingentiā. et id quoq; nō venturū: in
fallibiliter potest deus p̄videre: verū nō potest qđ nece
ssario fieri debet. et sic vt fiat p̄uiss̄ est: nō necessario
euenire. vnde ⁊ necessario euētura infallibilē habēt dei
cognitiōē: et eo magis. q̄ nō possunt non euenire. Ha
bēt ⁊ nihilomin⁹ p̄tingentia euētura infallibilē: et vbi
etiā illa (sicuti possunt) nō euētura sint: adhuc infalli
bilē habēt p̄scientiā. Cūz hec ipsa p̄scientia: nō sit
sūm̄ facultatē rei p̄cognite: sed facultatē p̄cognoscētis
qui cū sit in sūmo cognoscentiū gradu. cōcepta vna ide
ali forma diiudicat cūcta quoquo mō sint futura. Qđ
et Augustin⁹ tanq; stoyce isti necessitati sup̄mā ancho
zā iniecturus: explicauit cū inist. Proinde non frustra
sunt leges: obiurgatiōes exhortationes: laudes ⁊ vitu
perationes. qz et ipsas futuras esse p̄sciuit: et valēt plu
rimū. q̄tū eas valituras esse p̄sciuit: et p̄ces valent ad
ea impetrāda: que se precatibus p̄cessurū esse p̄sciuit: et
iuste premia bonis factis: et peccatis suppliria cōstitu
ta sunt. Neq; em̄ (subiect: ad id quod obiectū est nūcu
patim vellendū) ideo peccat homo: qz deus illuz pecca
turū esse p̄sciuit. imo. ideo nō dubitat ipsū peccare cūz
peccat. qz ille: cuius p̄scientia falli nō potest. nō fatūm
nō fortunā: non aliqd aliud: sed ipsū peccatū esse p̄
sciuit. qui si nolit omni: nō peccat: sed si peccare nolu
erit etiā hoc ille p̄sciuit. Ecce diui Aurelij s̄m̄iam: qua
liquido cōstat: qz q̄ p̄tingēter eueniēt: ifallibiliter nibi
lomin⁹ a deo p̄sciūt. ac per hoc satis diuissas: h̄q; Ecce
ronis opinatiōē: q̄ vt aliqd volūtati relinq̄ret: dei pui
dentiā suscipit: et stoycorū quoq; q̄ vt p̄uidentiā nō co
gerētur inficiari: arbitrabant: omni effectū: necessitati.

2° de ḡm̄e
nbg deo habet
at m̄m̄a et
fallibilis in
eniam

7°

2°

Liber Secundus de eorū sententiā et hallucinatiōibus. qui diuis eruditi legibus: erga diuinā errantē prouidentia. Prologium.

Dando: pro Licerōis snia: tota vincēdi spes
in cōfutatione: cōfirmationeq; posita est. spe
rabamus (posteaq; tot mūdi sapientū: velu
ti hidre capita: erga prouidentia diuinā erramēta p̄su
tauerimus ac p̄ciderim⁹) non reliquū esse: q̄cpiā. nisi
vt nostra: hoc est christiana erga eandē prouidentia: dog
mata: accersitis vndiquaq; sanctorū auctoritatibus:
p̄firmaremus. ac per hoc calcē operis nacti: i portu trā
quillog; otio insuper conuiesceremus. verū aliter ac
sperabamus obtigit. Quippe dū explodendis philoso
phicorū et hnicorūq; erramētis inhiāim⁹: vasta nos
hereticorū silua inuoluit. Iudeorū inq;: Manicheorū:
Maurozūq;: ceterorūq; id genus varium et mutabile.
quorū hū prouidentia in angustius debito cogūt. Alij nē
mū laxant: tertij quoq; nō vni: sed duobus administran
di p̄uincia: prouisoribus demādatā cōtendūt. quonon
vna omnīū: sed corporaliū spūaliūq; rerū ad seinnice
indies pugnantū (vti dicūt) duarū: gemia esset. p̄uidē
tia: geminusq; p̄uisor: vtpote bonus atq; malus. lucis
rūcupatui ac tenebrarū deus. q̄bus nō cōfutatīs hallu
cinatiōibus: nō poterit certe. prouidentia diuinā: a quoq;
nō manca colobonticaq; (hoc est arcta nimis) ⁊ multa
sub ambiguo relinquēs. multisq; iuria existari. Quo
circa ne quid opello nostro desit: qd possit a christiāo le
ctore de prouidentia desiderari. Elisis p̄isicorū et hnicorū
q; erramētis. nūc etiā hoc secūdo libello hereticorū:
vel potius christiana fide insignitorū: et erga diuinā
prouidentia: hallucinatiū opinatiōes: in mediū q̄bz erūt
sine renouare instituiimus. Et quādo nobis ex veteris
instrumētī candidatis. Rabi moyses: oblat⁹ est. hui⁹

Prologium.

primo sententiā: erga diuinā prouidentia rectiorē debitor
extitisse ostēdemus. interstinctis tamē antebac: per ca
pita discendoruz argumētis: quo facilius: que uersanda
sunt: intelligantur.

CAPVT PRIMVM.

De Rabí moyfi: circa diuinā prouidentia sen
tentia qui cū in ceteris Ciceroni assentiret: in
hominū prouisione dissensit.

Caput Secundum.

De Manicheorū impia uesania duo ponentiū
rerū priā pricipia: totidēq; deos ac puifores.

Caput Tertium.

De Maurorū: alioquin nō irreligiosorū: circa
prouidentia: & illius executionē erronea opi
natione. Caput Quartum.

Qz Auitebron quoq; rebus nature proprias:
subducēs actiones: circa diuine prouidentie ex
ecutionem errauerit.

Caput Quintum.

De Christianorū: quorundā: circa diuinā pro
uidentia erramētis: ob manifesta demonū per
maleficas machinamenta.

Caput Sextum.

Euellitur rustice pubis error: quo ob malefica
rū facinora causant: non omnia a diuina guber
nari prouidentia.

Caput Septimum.

Ne ex hoc ipso: q̄ diuina permissiōe: tot male
fitijs incestāt: se derelictos iurerustici querāt:
malefitorū p̄seruatiua antidota: subnectunt.

Caput Octauum.

Curatiua quoq; remedia: aduersus inflicta: p̄
maleficas p̄sonis: animātibus: agris: r̄liquisq;
omnibus: mala: subiciuntur.

Caput Nonum.

Quibus argumētis contēdant querulī Iudeis:
hac tempestate. se quoq; derelictos: neq; exta
re omniū dei prouidentiam.

Caput Decimū.

Hebreorū supradicta de prouidentia halluci
natio: errorq; confutāt: obiectaq; eorū elidūt.

Caput Vndecimū.

Qz predictis omnibus minie obstātibus: diui
na prouidentia: cūcta cōplectitur. extenditurq;
ad minima: quocūq; modo obtingentia.

Caput Duodecimū.

De Rabimoyse erga diuinā prouidentia sententia: qui
cū in ceteris Liceroni assentiret: in hominis prouisiōe
dissentit.

Abimoyse itaq; erratium primus (qđ min
r me reris) alioquin vaser ⁊ emūctus: dū rerū
mūdi variabilitatē: q̄ cūcta: vltro citro: susq;
deq; volūtur: anīaduertisset. in hac quoq; Liceronis
impegit sententiā: ne dicā amentia: vti arbitrarēt: reb;

Rabimoyfi error: et eiusdē:

Inferioribus toties in deūa reuoluit: nullū puidere desi-
 verū eregiōne cū pariter hominis conditionē mēte reuol-
 ueret: q̄ hic solus aniantū ratiōis particeps: presentia
 cerneret: rememoraret p̄terita: futurisq; p̄spectis: toti⁹
 sue vite cōpositionē arbitrio perstringeret: boni p̄sules.
 hūc a reliquo aniantū cetū selectū: dei prouidentie se-
 ducere minie audebat. Lernēs uidelicet solū mortaliū:
 hominē finē sibi p̄stitutū agnoscere. agnitūq; quo mō
 assequat: medijs selectis conari. quē tamen finē utpore
 naturā supergredientē (qualis homini p̄stitutus est)
 extra: peculiare superni cōditoris dilectionē: nulli obri-
 gere cōiectabile est. Aniaduertēs quoq; q̄ solus homo
 suarū actionū dominus sit. nō dūtaxat in agēdo speci-
 uocā insectatus inclinationē. sed ratiōis ductū et arbi-
 trij imperiū: quorū nullū bruta obeūt: quippe q̄ magis
 sint acta: q̄ agāt: et ea dūtaxat que sūt ad speciei cōser-
 nationē. cū homines alioquin multa: diuersa et aduersa
 indies agāt: pariantq; ad que nullū natura vis create:
 sufficiētia habet: gubernacula. p̄ter unūcū hoc aīaliū
 hominē. qui solus: loca tēporaq; et personas: quibus et
 quādo: et quoties: ubiq; gentiū: diuerset. obeat: efficit:
 agnoscere potest: et discriminar. Huc cū hebreus homo
 agnosceret: nō licuit certe Rabimoyfi a diuina prouidē-
 tia hominē subducere. quo sic (Liceōis istar) aut hūc:
 a deo nesciri: aut si prouidere illi deū cōfiteretur: nihil
 tum in sua lingui voluntate: liberū existimaret. Recte
 ergo consiliū in melius reuocās idē: tamen: diuī Pau-
 li ad Thozinthēos: haud probe intellectis verbis (q̄b;
 ait nō esse deo curā de bobus) in deum raptus arbitra-
 retur nullius de subitus existentis rerū deū curā et pro-
 uidentia habere. tamē ab hac vniuersalitate homines
 excepit. perhibēs illū: diuine subesse. et quo ad ortū suū

poluit ad
 p̄positum

quia dicitur
 deus non
 curare
 res sub
 celestes

Lōfutatio in Manicheorū:

etūq; idest opera: progressūq; suū: finē prouidentie. ^{Deus} Deniq; ut mictus eius interpretemur excusaturi sentē-
tiā. Arbitrandū credimus: q; dūz bruta reliqua; ratio-
nis expertia a pudentia subducēda cōstituit. id illum
nō absolute grassaq; blateratiōe: verū relatiōe ad hūa-
nos actus: qui ppter seipfos prouisi sunt ratioe quada;
asseuerauisse. Neq; enim ignorare potuit: alia sub celo
propter seipsa prouisa esse: ut met ad finē destinatū asse-
quendū ordinata. Alia vero pūtarat: propter aliud: ut
idiniua brutorū ad specie seruanda. hinc autē uti ho-
mini asseruaret: posuit est equidē (inquit Magister) homo
in medio. ut et ei seruiretur: et ipse seruiret: et reciperet
vtrinq; resueretq; totū ad hominis bonū: et qd accepit:
obsequiū: et qd impedit. Omnia em Apostolus ait nra
esse: et superiora et eq̄lia et inferiora. Superiora (inquit)
ad perfruendū. Eq̄lia ad conueniendū. Inferiora vero
ad nobis obsequiendū. ut his cōspectis: creatore agnos-
ceremus: agnitus diligeremus: dilectosq; cōiūgi satage-
remus: uti cō beati perpetuō eno frueremur: verum de
his alibi.

Laput Secundum.

De Manicheorū vesania: duo ponentiū rerū principia:
totidemq; deos et prouiso-
^{paganoz}

Ermenſi priori libello: ethnicorū erramenta
cū nō putaremus cōfieri posse: uti ex fidei cā-
didatis: quispiā: tam deformibus impigeret
errorib; illidimur tamē adhuc in pſentiarū satue cogi-
tationis scopulo: Manicheorū: qui cū ob auctoritates
male intellectas rationesq; quasdā sophisticas: duo po-
nerēt rerū productiua principia: vnū deū lucis: p incor-
ruptibilib; inuisibilibusq; 2 aliū p corruptibilib; eousq;
f

Et plura hē loco
Manicheorū
et ceteris om̄i poſſia
qui poſuerūt duo rez
pā pāa duos deos
et pūfores

Iheretice opinationis:

Vnde heres
ista habuerat
orthum et quid
fugiat illa

dementie venerūt. vti duos quoq; deos rebi p̄ficerēt p̄
uisores gubernatoresq; Ad aut̄: auctore quodq; perla
Manes nūcupato: perhibere illo (vt Augustin⁹ refert) q̄
priusq; mūdus fieret gens tenebrarū ductore suo deo vi
delicet: malorū armis instructa: aduers⁹ deū lucis bellū
inijt. Detruete aut̄ deo lucis: ne regna illis illo tenebra
rū deo adueniēte: hostili impetu vastaret. nūc hūc mē
bra sua: subam suaz: hoc qđ ipse est: si aut̄: aduē si luc: lu
cē. quicqđ illud est misit: et misit i visceribus gentis te
nebrarū: fabricauitq; hūc mūdū. Et nos aīc (aūt Ma
nichei) de ipsis mēbris dei sum⁹. sed p̄mimur hic visce
ribus tenebrarū gētis: et quicqđ peccare dicimur illa
ges peccat. hucine delirāmēti deueniētes: ipi illi Ma
nichei. vt referēte Augustino) expēdire dicāt homini se
neratozē esse q̄ agricolā. Ad aut̄ (aūt idem) hac ratioe:
quoniā qui i vsurā dat pecuniā: nō ledit crucē luminis:
qui vero agricola est multū ledit crucē luminis: mēbra
scilicet illa dei: que capta sunt in illo p̄elio: que mixta
sunt vniuerso mūdo. et sunt in arboribus: in herbis: in
pomis: fructibus: dei ergo mēbra verat qui terrā sulco
scindit. dei mēbra verat qui herbā de terra vellit. dei
mēbra verat. qui carpit ab arboze pomū. hec ne faciat
i agro falsa hōicidia. facit i fenore vera hōicidia. Panē
mendicātū nō porrigit (videre est pōt maior esse iniquitas
ista iniusticia) panē inq; medicātū nō porrigit. Ne scilicet
vitas: q̄ in pane est: quē dicit mēbrū dei substantiam
diuinā i mendicus ille accipiat et liget eam in carne. Si
quibus tamen si disquiratur Quid ergo vos quid qua
re manducatis. Carnem nō habetis: Sed non inquit:
quia fide Manichei illuminari sumus orationibus et
psalmis: qui electi sumus purgamus inde vitā: que est
in illo pane: et mittimus eaz ad thesauros celozū. Ecce

Leidit obiectū
q̄ h̄c in d̄m
m̄d̄geoz.

Rationelle et Argutie.

^{subula} ^{betray} ^{audrey} ^{2^o infio}
 lepidam Manicheorum fabulam: de quibus Augustinus
 super centesimi quadragiesimi psalmi versiculo qui est.
 Cum hominibus operantibus iniquitatē et non comu-
 nicabo cum electis eorum. Tales sunt (inquit) electi: ut
 non sint saluandi a deo: sed saluatores dei. Et ipse est chri-
 stus dicunt in mundo crucifixus. Ego (subicit Augusti-
 nus) in euangelio saluatore acceperā christus: vos autē
 estis: i libris vestris saluatores christi. Estis plane blas-
 phematores christi: et a christo non saluandi. Ergo bucce-
 lla ne detur medico: et ploret in buccella membrū chri-
 sti. mendicus fame moriturus est: falsa misericordia in
 buccellam: facit verū homicidium in hominē. Sed qui
 sunt hī electi eorum. Respondet Augustinus (ad alterū
 versiculi interpretamentū diuertens) perinde: dignos
 non censeat impios hos erroneos: quibus cum plura ver-
 ba fiant. Non declines cor meū in verba maligna et non
 comunicabo cum electis eorum. ^{et erronē} Maligna quippe sunt
 Manicheorum hec hallucinamenta: quibus duo rerum
 principia: duosque et hos diuersos penitus inter se et proz
 suū hostiles deos: instituūt. pro eo quod Ioannes perhibue-
 rit venit princeps mūdi huius: et in me partem non habet
 ullam. et rursus idem. Principē huius mūdi: diabolus
 nominat: quē et Paulus huius seculi principē nūcupat.
 Christusque ipse lucis deus. Regnū suū de hoc mundo
 non esse prestat: Nec desūt alie authoritates: que aliū
 mundi: aliū futuri seculi principē insinuet. gemina er-
 go sunt: inquit Manichei. Sanctorū testimoniis: bonorum
 malorumque principia: quod etiā philosophice rōes puincūt:
 cū perhibēt phisici. Contrariorū contrarias causas existe-
 re. Videretque Aplus aliā lēge in mēbris suis repugnātes
 legi mētis: uti et ad Salathas prestat: quia caro concu-
 piscat aduersus spiritū. Sūt ergo nimirū duo (inquit) dei.

Decisum:

duo gubernatores: quorum (quæ lucæ quandā corpoream
 infinitā vim intelligēti habentē dicū) corruptibilibus:
 p̄stitit tenebrarū deū: corruptibilibus p̄ponētes. A bi
 trari hic nihil b̄ntis cōtingere: qđ nō ex p̄misore suo:
 illis in penā vel in p̄miū redundet. In tantā lapsi in
 sanā: vt equale placulū arbitrarēt et occidisse hominē
 et bestia: et cetera id genus quale supradiximus. Quo
 erramēti genere nihil potest esse delirius: tū p̄mū id eo.
 Qđ aliquod: sūmo bono cōtrariū: sūmū asserūt maluz:
 et omniū malorū p̄ncipiū. cui vti qz nulla ratiōe: possit
 malū quodcūqz: alicui sp̄iā esse p̄ncipiū. nec actionis
 cui sp̄iā: auspiciū. p̄ eo qz nec ens actu est malū: nec actū
 nec p̄p̄riā habēs perfectionē. Tū secundo qz impossibi
 le est: aliqđ corpus: aut intellectiū esse: aut vim vliā
 habere gubernādī: cū omniū cōsensu. Peripateticoz:
 intellectus nec corpus sit: nec in corpore virtus. Qđ si
 ergo p̄mū p̄ncipiū (vti ois barbara eriaz: natio fatef)
 intellectiū vim habere oportet: ip̄sibile certe est: ali
 quod corporale esse rerū p̄ncipiū. Tum tertio: qz omis
 boni gubernatio s̄m boni rationē est: cū sit rei ad suū fi
 nē directio. Nō igitur esse potest nec gubernario nec ali
 quis p̄cipatus malus. Frustrā igitur duo regna: quosqz
 p̄misores hū sōtiarunt. Sed prodūt ille perniciosissi
 mus error: ex auctoritatibz male interpretatis: qđ alibi
 melius diffusiusqz: reuideri potest. ratiōibusqz sophisti
 cis: nō recte introspectis: equidē cum vidissent: particu
 lariter cōtrarios effectus: in cōtraria particularia prin
 cipia reduci. Arbitrati sūt: vniuersaliter: omnia cōtraria:
 in cōtraria prima oportere refundi p̄cipia. et quoniā
 prima cōtraria bonū et malū sūt: hic ergo illis duobz
 p̄cipiat: titulū ascripserūt: illaz: duos deos nūcupa
 rūt. Sed id neqz decuit neqz oportuit: cui nō adeousqz

*Confutatus hoc
 sit ista et
 de sania*

*id p̄dict hoc
 sit Manichoy
 in solutione
 in oratione*

*lib. 4. cap. 9
 p̄dict ois q̄d dicitur
 p̄cipia p̄cipia
 p̄cipia p̄cipia*

Manicheorum confutatio.

vnq̃s adeo cōtraria sint duo: opposita. qm̃ in quibusdā
 contrapugnātia: in alijs nihilomin⁹ vniant: p̃ueniētia
 videlicet in genere q̃s tūvis: differētijs iterstiquantur.
 Sicuti igitur cōtrariorū: cōtrarie sunt p̃prie causę: pro
 quanto specinocis differētijs secernūtur. Ita et eorū
 cōmunē quandā vnā oportet esse in qua cōueniūt gene
 ris rationē. que vniuersalis causa: cu3 p̃prijis particu
 laribusq̃ p̃estabit ordinē: p̃estabit nimirū amplitudine
 et virtute. ac per hoc oībus simpliciter poterit. ⁊ p̃inci
 piandi vī: et gubernatiōis potestate: p̃sidere: regere ip̃a
 atq̃ gubernare. quocirca adhuc vnus remanet: omniū
 rerū (q̃s tūvis diuersarū gubernator: p̃uisor: deus: rex
 regū et dominantīū dominus. A quo: veluti optio max
 imo: tametsi primā habeat ipse sol⁹ absq̃ imutabili ta
 te: essendi necessitatem. tamē nihilomin⁹ ab eo p̃roflu
 ere possint: res natura cōcidue et variabiles: ob secūda
 rū causarū (diuine p̃uidentie executricū) cōtingentias:
 et in p̃ductiōe variabilitatē. Sicuti et ab illo per p̃stā
 tiā sūmo bono procedere poterūt: res cōditionis p̃missi
 onisq̃ diuine ordinē exequēdo: vel p̃tingentiā vel de
 fectibilitatē: vti hoc modo. Om̃es: nō tam corporeę: vīsi
 bilesq̃ et corruptibiles: q̃s spiritales: it̃ellectusq̃ dūtar
 at cognoscibiles. perpetueq̃ res ab vno p̃incipio p̃io
 deductę: vere assenerent. natura quidē bone om̃es: verū
 ob p̃riorū causarū p̃ditionē: vī deficientiā. corruptibi
 les nōnūq̃. Imo in actiōe male per sūmi p̃missionē.
 Que neq̃ tamē p̃missio: mala est. cum et deficientes
 quoq̃ actiones id bonū afferāt: vti ad integrandā vni
 uersi pulchritudinē. veluti paribus: imparia mira cōso
 nātia respondeāt. Cū ex malo vnus: alterius bonū sca
 turit: nō tam in nature actionibus: vbi corruptio: vn⁹

Vnde malum
 dicitur in
 et bonum

Vnde p̃beat qm̃
 vniuersa ⁊ corruptibilia
 sunt viciosa

⁊ p̃inde tūc p̃nt
 deficiere in agendo se
 quē p̃ vno effectū
 defectum ⁊ malum
 in vbi

⁊ dicitur
 defectum
 vniuersum

⁊ qm̃a p̃

Maurozū error:

generationis causā alteri p̄bet: q̄ moralibus. vbi non
esset patientia martirū: nisi permitteret persecutio ty
rānorū. Quorū tamē malorū: nullū p̄orsus: inordinatū
in meliusq; reformatū: deus linquit. Sed qđ ex it
cie ordinē per malū ^{permissum} quida permittit: id reducit ī
ordinē decencie. per malū p̄ne quod imittit: ac sic qui
creauit omnia in nūero pōdere et mēsurā omnia regu
lat gubernat et ordinat in iusticia et misericordia. vt sic
cessent om̄ia Manicheorū blateramenta. *graculus*

Laput Tertium.

De Maurozū erga diuinā prouidentia et illius executi
onem: erronea opinatiōe confutanda.

^{etc} Qui: cū prouidentie nomie: duo significet.
videlicet rerū in mente diuina dispositio: et dis
positiōis eiusdē: temporanea per causas secu
darias executio. Tamq; recensimus eorū erramenta:
qui prouidentia nequaq; cōplecti causabant om̄ia: ve
luti a diuina mente prouisa atq; eterno ordinata. ac per
hoc nimis prouidentie loza restringendo in arcibus de
bito illā coegerūt. Reliquū est vti recenscamus eorum
quoq; opinionē: q̄ penes diuinā prouidentia quo ad te
poraneas eius: per ministeriales: subseruētesq; causas
executionē errauerūt. illi laxas nimis in exequēdo ha
benas cōcedentes: ac per hoc deo qđ nec voluit: nec o
nuit in puidēdo erronee tribuerūt. Quis fuisse mauri
quidā et Auicebron: Rabimoyse recitatione. q̄ tantūde
diuine subdebāt res iserās puidētie: vt earū quoq; (ad
quas destinare essent operatiōes) nō rebus operatrici
bus: sed diuine tribuēdas ass. rebāt puidētie et executi
oni: cōtēdētes nullā naturalis ordinis efficientē causā

Exploditur.

^{propria} ⁷ ^{opari}
propria cognataq; q̄cipiā agere posse: n̄tute. sed quicquid
id esset (quod hec agere vident) id diuina perageret i co
essentia. Pro eo q̄ que in natura essent: forme rerū. gñā
bilitū corruptibiliūq; omēs: accidentia essent. q̄ nulli
agentis efficacis: ex vno in alteruz migrare: possent sub
iectū. nō ergo (perhibēt illi) ignis calefacit: nec aer hu
mectat: verū deus in re calefacta: humectatq; calorem
humorēq; creat: exequiturq; destinatoruz (hominū exi
stimatiōe) ad hoc calefactionis: humectatiōisq; mun
elementorū ignis: aerisq; officiū. quib; vbi etiā obiceret.
Quid ergo opus esset: ignis ad cōbustibile appropinqua
tione. vel vt rudius loquar: lignorū in fornacē imissiōe:
cū nō ignis per ligna: sed deus euaporatorū calore ex
pleat: cōbustibiliq; calore imprimat: nihil ad hoc igne
efficere potente. Aut ita p̄stitūtū esse: vt nō aliter de
calore creet: nisi facta vtriusq; appropinqua
tione. Sed re
pugnat hec opinatio vel verius conuictio 2 sensui 2 ra
tioni. Sensui: q̄ vbi nō ignis sed deus (calore creādo)
yreret. iā tactus ad caloris perceptionē: nequaquā recte
ignē calidū (tanq̄ a cōgenita affectiōe) iudicaret. Ra
tioni quoq; id repugnat: q̄ alioquin frustra res natura
les: formas inclinatiōesq; recepissent. nisi his: actōes
p̄prias perficiendū vim virtutēq; p̄stititaz excepissent.
Nec tandē etiā quo mouētur fundamentū: efficacie q̄
pia habet. cum neq; vniuersaliter verū sit: omēs natura
inditas formas: accidentia esse. nec si talia essent perhi
berent igitur specie similes. in passiva: agentes cause.
vel inducere: vlt potius ex materie potētia: educere q̄ re
banc cōiectationē. velut: penes diuine p̄videntię exeu
tione erronē: latius iſectanda. hoc loco superuacaneū.
et min⁹ necessariū duci. ² Aut h̄onē hīc de repete
(veluti hui⁹ erramēti diffeminatore) caudicē p̄cursuri.

Auitebrontis error: explodit:

Laput Quartum.

Ad etiā Auitebron subducēs rebus nature prias acti-
ones: circa diuine prouidentie executionē: errauit.

quod fuit auctor libri fortis vite

A Dicebron deniq; pari errore volutat: qui et
is quoq; arbitratus est. Nullas corporalem
substantiā quicpiā agere: verus vim quandā
spiritalē oīa penetrantē corpora: in eisdē veluti cooper-
culis vasculisq; quibusdam actiōes obire. Tantoq; sit
vis spiritalis in corpore agēdo promptior: fortior expe-
ditior: quāto: per quod agit corpus: purius sit: subtili-
or: ac simplicius: ac per hoc ab agente inclusio spiritali: pe-
netrabilis. Et id tūm primū hinc: q; nulli substantie
corporali: aliqua subiciat materia: quā tamen qd agere
vult (post primū) agens omne: necessario p̄cedat. Tuz
scdo: q; motū: q; ritas trāsior: vti v̄teris p̄ceptio: ipediat.
*Primo scdo dicitur
vires hinc* sic i agliculis liq̄: quozū cū v̄tres seiquipodē extant.
nec conchas equare possunt. curredo: existēte ergo substā-
tiali forma grossa: et magnitudine obsita: neq; illa age-
re. Tum tertio: q; a p̄io ente omnīū actiuissimū: remo-
tissime distat substantia corporalis. passiuaz ergo dūtar-
at: et nullā habere potest agendi virtutē. his earūq; siffi-
bus ratioibus: argutisq; innitens Auitebron: fūdamē-
ta Naturis iecit: quo et illi. e quis cū illo delirāmētis na-
turalibus rebus actiōes subtraherent. deūq; (qui cūtra
eterno ordine p̄disposuit) vt cūtra etiā per semetipsū
exequeretur: confiterent. Sed deceptus hinc est Auite-
bron. q; autumaret substantie: aliā non subici posse. igno-
rās inter formā materiāq; interesse: q; hec subiceretur:
hec superinduceretur. vel saltē ex subiecte potentia du-
ceret. quod vbi cogitauit: agendi vim vnus: in alias

De maleficarū demonūq;

Substantiā refragatus nō prozsus fuisset. Sicut nec re
cte inductū est: quantitatē tollere nō causare motū: cui
cernam⁹ que grauiora sūt in entibus: hec citius solito:
in ymā mergi. Nec etiā ob distantiā a pzo agente: crea
tis in re actio subtrahitur. cū nulli rei: adhuc vnq; de su
erit formā et inclinatio: Itaq; modestius dicendū illi
erat: in oīi quidē naturaliter sine volūtate operatore
deū operari: nequaq; tamē hoc pacto: vt actio de res na
turales priuētur. Quinymō sic cuiuslibet agentis deus
causa est: quāto dat: et agēti virtutē. cōseruatq; candē
applicatq; sue actioi agens. quāto eius insura vntes
oīs alia virtus agit. quibus si nexuerint: deū suam esse
virtutē. que intima rei cuiuslibet (nō sicut pars essentie
verū magis vt rem cōtinē) in esse insidet: et insidet cō
sequēs deprehendēt. vti ipse in qualibet opere agentē
imediare. Itaque tamē exclusa volūtatis: vlna iure
operatiōe. quare paulo laxius Anticbron est cōmētāt⁹
dus non solū rebus pzoidentia pzoosuīt quo ad ordi
nē verū etiā: quo ad ordinis eterpaliter pzoestituti po
tātea exēcutiōne: omne operā industriā: curāq; et ope
rationē a secūdis agentibus (q; pūse exēcutiōis minū
steriales cause sunt) remouēdo

Laput Quincum.

De Christianorū quorundā: circa diuinā pzoidentia: er
ramentis: ob manifesta demonū per maleficas machi
namenta

Ed nec desūt tandē etiā nostrates: hoc ē chri
stiane f. dei cādidati (porissimū autē agrestes
rudesq; coloni) quib; definita velut f. pzoetia
credita est ac (vt aiūt) experimētis: deus nimis veris
exploratū. Tōge magis: administrari res mūdi demonū
et administrant demones hūi. vbiq; vnt
f. gen vbi vnde inferre volūt diuinā pzoidentia
Lo se exēcutē ad oīa aliquā vnta cent
Demonum machinamenta

Adira: varia: magnaq;

^{op. 19} factionibus: ^{deceptio} cōmētis: ^{deceptio} astu: ^{deceptio} p̄stigijs: et ^{deceptio} cruētis machina
mētis. q̄ de vlla id tantopere dephensū sit (sepe ⁊ mul
tū etiā interpellata) dei prouidētia. deprehēderit equi
dem illi: et hac quoq; tempestate: non tam domesticis
q̄ extrānis rebus: p̄dijis: agris: pascuis et fundis: reli
quisq; quorū vsu victitāt indies deprehēdant. tot per
maleficas inuehi: infligiq; spiritū iussu coactioeq; la
cturas: calamitates: detrimēta: quot nūq; illi p̄sidij
a deo op̄tio (quātūvis efflagitato) sint aut fuerit vnq;
experti. Idq; vt q̄ fidissime credatur: nūcupatim cō
monstrant. asserentes: crebrius expertū esse in ipsis ma
tricihus fetus cōgiti: inuerti: interimi: in egressu discer
pi. aborsus nonūq; v̄ solo tactu procurari. E cunis na
tos disperdi: alios pro alijs submitti. ac posteaq; in lu
cem editi sint: illico demonibus deuoueri: deuotos ma
ctari: mactatosq; concoqui. ac qd̄ ex concoctione pigui
oris humoris supernaauerit: diligentius a maleficijs
colligi: in vsumq; illinitionis sediliū: furcarū bidentij
ac reliquorū: instrumentorū apud focarias: magis fre
quentatorū: asseruari. quippe: quē illicitis: hoc humore
baculis. siue (quibus crebrius vtūtur) colis dum illis
superinsederint: de repente: in quam velint orbis regio
nē deferantur. ac illic perfectis rite sacrilegis contuber
nijs: per aera vicissim referantur: proorsus illese. Quod
nos crederemus difficilius: quo id rusticis authoribus
inuulgatur. Nisi et iam dudū: Apuleiū: simile quiddam
obtigisse sibi: denarrantem: relegissemus. Scribit equi
dem: q̄ cum in Thessalia matronā (in cuius edib; hos
pitabatur) e p̄ride quadam (quas plurimas i arcub; h
pone parietem in hos vsus seruabat) illitam. caminū
egredi volantem vidisset: ipseq; iuncilli ardore: ad sese
intentandū angeretur: ac ad p̄ridas: pro vngueto fur

*Narrantes esse
dus maleficis*

*capo sit p̄bui
q̄s / 10 / 14*

et videret

De Achinamenta.

^{crucis}rim manus distendisset. cum pro vngueto quo mulier
^{tripliciter}illita: in auez versa: secant aerā pēnis. methamorpho-
^{ind.}scos: hoc est transmutandi vim. habens pigmentū per
^{propter}errorem deprehenderet. miser: dum auis videri vult: ac
^{propter}müllerem (insequi volentem: enata sibi primū intra cla-
^{propter}nes mauscula sed breui cauda. hincq; manibus pedio-
^{propter}busq; in vngulas transformatis: exercentibusq; se etia;
^{propter}paulatim hirtis globosisq; capillis. arrectisq; propele
^{propter}auribus: in asinū transformatur. Quod si cuiq; pro re-
^{propter}rum inexperience: pigmentū putet (addiciūt villani)
^{propter}demonū opē ab maleficis: istos atq; illos (quos vel ex
^{propter}nomine recitant) oculis captos: per mēbra singula tre-
^{propter}more agitados: hos concidisse. nec potuisse humi tolli:
^{propter}nisi venefice collubuisse. hos pūctionib; iternis: haud
^{propter}secus: ac acubus: perpungi. eligues quosdā fieri. domē-
^{propter}tatos: capitis pedumq; officio destitutos: Fugibus nō
^{propter}nūq; stimulis intestina perpungi. haud aliter q̄ si tere-
^{propter}bro: viscera foderentur. et hec quidem nequaq; somno-
^{propter}rina: aut phantastica opinatione. vti pleriq; coniectat
^{propter}verū: adeo dira: cruci. ac manifestari a affectione. vti mē-
^{propter}sibus quidā: alij annis. alij perpetuo: quos inciderint
^{propter}morbis: laborare cogantur. At nedum (aducient) id in
^{propter}rebus eorum prophānis. Sed quod mireris: ecclesiasti-
^{propter}cis potissimū utpote connubus obtingat. quē crebrius
^{propter}his maleficijs inurbata: in odiū adeo exitialē inurata
^{propter}offendantur. vt mortē sibi conscire mali heu nupta.
^{propter}q̄ mariti pridem dilectissimi amplexibus: confoceri.
^{propter}Idq; maleficio fieri: liquidū etiam argumentū ostē-
^{propter}dat. q̄ de repente dum: dumtaxat. agrosq; l. mites: ex-
^{propter}cesserint (q̄ nō nisi vi magna psequat) possitis odiū ire
^{propter}q̄ feruoribus: in pristinū redeūt amore. furripierā nō
^{propter}nūq; vicissim reddi genitalis: sterilitatē smitti. curariq;

In ecclesia
 hic ubi ex parte
 posse vultissima
 hic vult

faut p. unefinia cay. ple. Laine. 30. 1/2

Imo in alias reuerti hominū foras id qđ de Meri: Ma
ro canit. his ego carminibus merin: lupū fieri vidi: 7 se
condere filius. 7 rursus. Carminibus Circes sotos mu
tant. Disillis: deducereq; a cardine lunā. et menses ali
as: alios traducere i agros. Locuti ab his elemēta: rau
ca cieri tonitrua. micata fulgura. choruscantes nimbos
et pestilentes pluuias: vrentes vētos. fulmīa sternētia
sata leta: bonūq; labores. Id qđ de pecoribus iprimis
cōpertū: habere se astruūt. vicinū scilicet pecus: dū etiā
turgenti videtur vberē lac domū referre. intra manus
tamen multarias: euauisse. emarcescere vbera. mul
ctra fraudari. nihilq; lactis. mētas assequi rusticas qđ
plurimū. ex pluribus pecudibus sperabāt. Veruz quū
llā aut paucissimas domi alāt. hanc pressi lactis copia
habundare. qđ ex p̄xima trabe. inmissa illic securi. aut
ascia. lac emulgeat. exorbitūq; viarū. ex aque alucis. r
uisq; butirū colligi. ficcari caseos. et quicqđ exigit vīus
maleficiarū id omne. eiusmodi prestigiis illis suppedi
tari. Quib; tamē minie faciat strige lamiq; iste. etiā
ad iussa demonū animātia p̄stituūt. filios familias ve
nēstij; toxicat. huic boues. illi equos. nō quos tollera
tius disperdi paterēt. sed quos domi vtiliores. 7 ei; de
mestice comodatiores alūt. destituunt. vñ cōstat. vti to
to hinc loco. agroq; secedant non. nūq; trepidi agrico
le. pestilentē arbitrati cāsam. ex qua illis tantundē ca
lamitatis ingruit. cōfissi cū loco: fortunā quoq; mutari
assequereq; etiā nōnunq;. quod ex demigratiōe spera
bant. Nemo qđ famigerabili sentētia fertur. mulierculis
demonēs improbos. his incubos alijs succubos. hincq;
enatos homies mirabiliū operū patratores. qualia de
merlino. anglico vate. lre produūt. qđ cōuerso ad christi
fidē vortigerio biltonū rege. hoc ipso. christi bis orie

In personis: fortunis:

fidem imensum auxit. Ab illis quoque amores conciliari:
dissoluique vicissim: ac multa nonnumquam inter capedine se-
iunctos paucissimo tempore accerunt: idissolubilique amore
incantaminibus necti: qualia sunt apud Varonem. Nec
ette modis tribus ternos Amarilli colores. Necte modis
tribus et veneris dic vincula necto. Ducite ab urbe do-
mum mea carmina ducite daphnum. Sed suggeret tunc dies
priusque minia ex parte prisca fraudis vestigia: demonum
tormenta: prestigialque: quas: per niliatos vates: per te-
thalas sagas: per archades rustos. Phenices: Bagma-
nosque: Indos: delphicos tripodes: Vasilias: Persas
per theaneum apollonem reliquosque fabulose superstitio-
nis magos. Piromaticos. geomaticos. hydromaticosque
priscadinuerat patratas esse antiquitas. ut nihil mirum
si stulta gentilitate etiam hic anchora erroris nacta. ad
ydolatriam agmatim corruerit. rerumque summam: fortunas
suas. belli pacisque euentus. penes manticos. maleficos:
ydolatrias: delphicasque oracula: que penes optimum maxi-
mum disquisierit. Arbitrata scilicet ex tot demonum in mun-
do machinationibus. his excessisse locis deum: in supernaque
transulisse sedes. mundo isto toto demonum gubernationi
relicto. Et id quidem ad usque christi natalicia: sic se habui-
sse in confesso est. Vbi tum primum: tamen si vis omnis de-
monis exanimata putaretur: ab ipso ad nos ex supernis
concedere deo vero. qui et testatus est. quia iam princeps
huius mundi eijciatur foras. Tamen adhuc et nostro euo
a deo late: maleficarum imperium prorogatum est et pater.
Adeo potens pollensque superstitio. demonum vis: spirituum
maleuolentia deprehendit. ut indies magis inualescere
tribus sceleribus (quatuorvis ferro igni maleficas lex exter-
minauerit) tanta tamen huius facinoris colluvies. per
agros: per compita: per vrbes: opidaque. serpit et offedit.

48 dñs 2 lro deo
2 dola senti sunt

Animantibus inestantur.

vt paucis ab hinc annis: illius sceleris copia: sarragine
dederit. duobus per germaniâ heretice prauitatis iqui
sitoribus. amplū sub titulo mallei maleficarū volumē
edendi qđ vbi modica ex parte relegeris: dii boni: quot
scelerū formas. quot strigarū prestigias. quot: offendas
sagarū facinora. q̄ mens horret: calamūq; refugit me
minisse. In argumētū nō temere: a stulto credi popello
demonū machinatione qđ vilius dei: vel p̄sidio vel pro
uisione: mundū tueri aut gubernari. Quibus si nerues
ris. qualia per ymaginū opificia: sculptores mathema
tici: perficere se iactant. dum quidā per insculpta quin
quagintaq; tuor angelorū nomina. adhibitis suffumi
gijs: et inuocationibus. Alij vero per ignotorū inscrip
tionē nominū. Ac tertij (q̄ se omnīū superstitione vaca
re putāt) per siderū in materiā abilem exceptū in fluxū
sub cōgruis celi figuratiōibus: imagines se sculpere po
sse iactāt: stupendū operis factrices. ob quas 7 p̄lici in
regulas artis traduxerūt. q̄ plante gemme: animātia:
colores: elemēta: elemētata qđ. solaria. Iouisq; essent.
ac que e regiōne etiā Saturnina: martia: 7 ceterorū na
ture essent planetarū. quo illis cacodemonēs: calodēo
nesq; vel accerferentur vel facerentur liberius. respōde
antq; aut obsequētur propensius. in operasq; a suis mā
ticijs compellant potentius. Nec inq; si nerueris: ac q̄
genetliaci ipsi (dum se quoq; diuinos videri volūt) spī
rituū cōmercio: predicāt. ariolantur. respōdent. neris
nuncupatim his que Thoz grecus. Hermoth babiloni
ensis: Hermesq; alijs huius professiōis didasculi. scri
pta prodiderūt. Vel si id longū: obliteratūq; putatur:
qualia presagia: oracula: vaticinia (ne dicā mendatia)
delire quedā anus: veterinosq; ruricole: hodie in Thu
ringia: Suenia: Marchia: reliq; oīs veluti ex aditis

Varuat en imagi
ni sculptores
se a p̄p̄lorū dī
Volunt en talibz
maleficio tenere

ex bono ubi dicitur
habitant

Detulaz Junnate m

22012

Cassatza 0020

diuſſe plebe quo
portat p^r maleſticia

tot 7 tanta Demo
forn. farten vnd

Deo Lascio 7

8/10 ordine vni
di puniti neomati

vel in vite

Prōuidētiā. Ad cū maleficiā

Ed tametsi. predicta omnia hisq; longe plura
q; vel calamo quispiā consequi possit: quern
lū genus hominū: agricolę erroris sui ansaz
arripit. queq; vel ex manticorū: sculptorūq; ymaginū
officina prodire recensuimus. Sint tampride (dū pui
naz prōuidētiā ad omnia quantūvis minima distendi
inter reliqua cōmonstrauimus) explorā. Tametsi inq;
hec cūcta: rustici errāmenti argumēta: heresūq; icēp
tabula partim ex precedentū pfutationibus elisa linę
partimq; ex his q; insequēter dici oportet: nullo labore
alias elident. Tamen ne rustica pubes que maleficarū
prestigijs: ymo potius cruentis iaculis crebrius feritur
neglectū habeatur. pertesum nō erit hoc loco: perfūcto
rie: et que diximus. queq; vel i posteris recedenda erūt:
in mediū accersere. quo sic nihil quod quidez ad minia
rerū gubernacula attineat. a deo prouisoze: neglectum.
nihil quod in hoc genere ad fidei accedat: veritatem.
posthabitū videatur. Deminisse igitur oportet. Nihil
quod quidē in vniuersū mundi machina: optimus mar
inus condiderit. optatius: prestabilisq; illi esse: vl ex
timari. vniuersi sui ordine quo res cōditas prestinxit.
easq; gradati perfectiōe inter se pulcherrie iterstinxit.
Ob quib; 7 cōseruationē queq; vel minima nequaq;
disperire sunt. nec si quid ab eo ordine delitiscit. vllō ille
pacto irritūz linquit: quin vicissim illud in ordinem re
ducit. Quē deniq; ordinē: minime phas est. concidūz:
fortuitū: aut casu quodā tyti res conciderint esse rebus
insectū putare. Verūz cōcinnissimū: substantificū: indē
solubilem q; nihil inter partes eiusdem (que proprijs
formis secernūtur) intercatari. inūci posse: aut adimi
quin ymo sicuti in musicali psonantia: carminisq; cesu
ra. numerorū cōtinua progressionē. acuta grauib; lo

Ad huc 2° ad ex p^o
vniuersi ordine. 1°
den p^othe d^ony
et hōm maleficiā
hincq; exarguati
hinc causari. p^o
vnde dicitur. De no
excedendi ad omnia

pes. 9° ut
in
10° in

Dei fiat permissiōe: et nequa q̄

^{137a} ²⁶ ^{1002. d. 1. m.}
ga breuibz paribzq; imparia cōcinata sunt. vt si qd
minimū vel adieceris vel subdueris p̄tinuo: proportio sol
uitur. Ita in mūdi hoc ordine: adeo. gradatim. intra se
res ipse suis formis. ponderibz. operationibz cōcinatē
extant. vt si quid allicui: vel inclinatiois: vel propieta
tis vel operis adempseris illico pulcherrimū ordinem
solues. Cū igitur in hoc ordine vniversi spiritus: hinc ho
mines: primas sedes vēdicauerint. sintq; conditi intel
lectu rationeq; vigētes. arbitrio liberi: naturaq; verti
biles in suis actionibus irrefracti: a deo optimo cōditi
hocq; loco: in ordinē vniversi constituti. Nō potuit cer
te hos (hoc constāte ordine) deus per naturā inuerribi
les ac per hoc impeccabiles efficere. nec illis: nisi vi qd
dedecet) instituto a se ordini facere vellet. peccādi pote
statē per naturā adimere quin potius cogitur: ab ipsa
instituti ordinis conditione. illos et nature et arbitrio
Inquere. Vti et rebus quoq; vniversis alijs laxas sinit:
indite actionis: habenas. Dicente Augustino. Quia sic
deus res condiderit vt illas tamē mor⁹ proprios agere
sinat. Sicuti et euidentia patrati criminis paulo post
edocuit. dū de nature dotibz lasciuies lucifer: dūz gestit
habere per naturā quod acceperat per gratiā. ymus co
cidit per superbiam. dum: rupto ordine: trāscendere nitit
ordinis sui hierarchiā. ipseq; p̄thoplastus: serpentis li
uore agitatus. simili labe excidit. dū quē deus illi in or
dine instituto gradū dedit: non asseruauit. sed: supra se
latus. rupto ordine: in yma concidēs: in denia preceps
iuit. quos tamen (ne quicplaz inordinatus in vniverso
esset) de repēte: penis afflictos: reduxit. vti qui arbitriū
libertate ordinē temerauissent gratie. suo supplicio or
dinē experiret iusticie. In euidēs argumentū: quoniā
ip̄os liberos arbitrio condidisset nollet. nec quidē (nisi

*angelus propositus
quod dicit*

*Angelos et homines
veritatem veritatem
et arbitrio liberos
acatos et a signo
inducit*

Deo inuito vel nescio.

^{peccato} ^{homo} ^{ordie}
temerato ordine) posset. deus: illos a peccato per natura
alia dona cohibere. Minime ania duerso q^{uod} irreparabi
li demonū casu existēre. Si deberet homo reparari. illū
comodius nō potuerit: nisi humanati filij morte inten
tari. Quod cum ita sit: quid miri. si spiritus p^{er}uicator
reparati hominis inuidia ira q^{ue} percitus: totus excan
descat: moliaturq^{ue} iccirco aduersus ordinis sui p^{ro}co
patozem. Sigs etiā pro nature dotibus que integerria
in illis remanserūt. ingenij acrimonia: subtilitate astu:
experimētisq^{ue}. quaquauerfū homines infeliter: titiller:
pertentet. nihilq^{ue} intentatū relinquat quo eo non cō
scendāt per gratiā vnde ille cōruit per culpaz homies
in q^{ui}bus pari arbitrij libertate donati. q^{ui} cogi cū nō possunt
suaderi possūt. sed suauis grā illis sepe p^{re}sto: euicere
p^{ro}fligareq^{ue}. quod vbi non fecerint: sed abusi gratia. de
monibus assenserint. hincq^{ue} maleficijs vel inferēdis vt
perferendis irretantur. Hisq^{ue} ipstis tandē vel in se vel
fortunis suis male afficiant. aut a demone: cui primū
assenserint ad deteriora ipellant. quomodo extra nora
erunt et nō potius pene obnoxij. q^{uia} a demone: vice mē
cedis affligunt: deo optimo id iusto iudicio permittēte
qui scilicet nec concessam spiritui arbitrij libertatē adi
mere velit. nec pro institutis rebus ordine. eiusmodi ho
mines a peccatis violenter cohibere. Ex quibus facili
deprehendendū: quia cū nō posset (vti diximus) deus
per naturā vel demonē vel hominē impeccabilē facere.
nec decuerit: illos quos libertate dōauit arbitrij (quos
q^{ue} nec pro instituto vniuersi ordie creare aliter licuit)
data priuare libertate aut vlla violētia a malo cohibe
re. Oportuerit ergo exigēte id instituto ordine: illos per
mittere: vti pro voto que voluissent bona vel mala age
rent. absq^{ue} tamen conditoris ignorantia. qui oīa p^{re}scit

Iccirco eiusmodi maleficia:

et absq; prohibendi impotentia. qui oia potest. nemine
eius volūtatī resistere potenti. Quibus anī aduersis fa-
cile cōiectaberis. has quas prescriptimus maleficarū
manticozūq; miras: sed prauas in mūdo operationes.
feda facinora. scelestos nepharios: astus calamitates ⁊
cetera id genus flagitiozū. nequaq; ab eisdem fieri deo
nescio: aut inuito. Verū potius: eo ratioabiliter: pro in-
stituti ordinis exigētia permittēte. Sicuti nec capillū
quidē capitis excidit quin ⁊ is quoq; sit deo cognitus.
passerēq; qui vno asse veniūt vt ipse in euāgelio testa-
tur. nec eo ignorante: in terraz cōcidunt. Nequaq; igit
hec detrimēta: aut calamitates. a maleficiis: demonum
arte innocentibus inflicta: dei prouidentia e mūdo sub-
latā cōuincūt. neq; deū vel errati vel neglecti ignoran-
tesq; coarguūt. Cū ipsa etiā permissio super eiusdez vo-
luntate. et si non beneplaciti: signi tamen contestante
dicēte Augustino. nihil fieri in hoc mūdo quod deus fi-
eri nō velit. vlt̄ sinēdo: vlt̄ vt fiat faciēdo. Nulla igitur er-
ramenti ansa his iuste concedit: qui ob maleficarū faci-
nora: expulso deo: regi omnia atq; administrari causant.
nō dei prouidentia sed demonū vi atq; malenolētia. Ve-
rū id potius expostulandū erat. cur qui oia scit ⁊ guber-
nat: sūme iustus bonusq;. hec illa cruda: seu: truculen-
taq; permittat. quibus nō tam reprobi et de deo male
meriti: sed innocētes quicq; et infantes ab ybere rapti.
nedū demerendi animū nacti. in cunabulis pueruli no-
ctu dieq; corripunt. Que tamē quando: sanctorū volu-
minib; quaquauerū q; latissime explicant. non est nri
Epitōmatis hoc in p̄sentiarū discriminari. Satis enim
eisdem referētib; liquet. qd cū vniuersalis sit prouisor
deus cui tota subdatur machina. in qua ⁊ malū: decoz
retinet suū. dum pro Dionisiū sūia. sui oppositiōe bonū

*Allyant p̄mū
ad p̄p̄m op̄ndū
v. dēbz ab p̄mū
maleficia vlt̄
v. dēbz p̄mū*

*induct 7
3 ret*

*Explozant suā op̄i
maris eoz qui sūb
maleficia p̄mū
v. dēbz dei p̄mū*

v. dēbz

B. Tercius est omnis homo cum animam suam per se recipit, prout sola
forma agni et columbe et per spiritum sanctum pergit in forma columbe

Etiam moderantur dei pudentia.

reddatur illustrius. non sit ea propter diuinum muneris ma-
lum proorsus exterminare: verum permittere potius ac in me-
lius reparare. quo sic seruato vniuersi a se instituti ordine
ex paribus dispariter iunctis concinatos in improbis insti-
cia. in pijs gratia: in vtriusque illuceat pudentia. Deni-
hilominus dum malum potest reprimere ne pro libitu no-
ceat. bonumque vigoret ne veratū succubat. ei etiam appa-
reat cum pietate potentia. ac dum inobscuros etiam nonnulli
plecti sinit. vel ob virtutis exercitium vel meriti augmen-
tum. vel ne similibus irreciant vitijs. aut quanto eorum me-
bra sint aut imitatores qui eiusmodi facioribus obnoxii
tenent. eius liqueat cum veritate iustitia ac per hoc tam-
dem iustum illius iudicium deprehendant: qui vincit cum iu-
dicatur. Quo sic ex his ratio: quantum cōfieri potest red-
datur. cur quod atrociora crudelia: ac nostra existimatio e imeri-
tissima in malefictijs obtingunt a deo potenti et omnium
prescio permittantur.

Caput Septimū.

Ne ex hoc ipso: quod diuina permissione tot malefictijs in-
cessant. se derelictos iure rustici querantur. Malefictiorum
remedia: a deo premissa: subnectuntur.

Vando autem: tum ob predictas causas: tum vel
maxime etiam: ob id vti christiana fides robo-
retur: demones quidam existere. velut experimen-
to deprehendant. ab his etiam qui ad terrendos pauidos
agrestes hec mentata esse effutit: spiritum autem et ma-
chinamenta internoscant. dei potestas: in his coercendis
moderatisque manifestetur. fidelibus candidati: sacrame-
tis sacramentalibusque signis plus deuoti: deditique effici-
ant. deus optimus maximus maleficia permittat. que

Cause que
deus immit-
tunt

Quo malefictijs
ab ignorantibus
fieri solent
religiose mone-
re possit Et quo
ne remedia
quod se premittit
debet

Deus in prescio

male e
ipse in
si de deo
iudicium
remittat
fuit

Ordine
alms
pne de
maleficia
quod

finis

Remedia preseruatiua: cōtra

tamen nequaquā ignorat. Ne se maleficiati: hac dei permissioe derelictos minusq; curatosque iuste possint. Sed longe prestabiliora: eisdem maleficiis: a deo: remedia et antidota preuisa. in ecclesiastica hierarchia: inter noscant. Congruit hoc loco: priusq; hinc facillimū. hōz aliqua: que alibi profultus narrant in mediū. sed perfūctorie accersere quibus agnoscāt nō modo non se derelictos. verū vbi demeritis exigentibus: ipsi maleficiati fuerint. habūde illis: dudū de betzoarticiis esse prouidū.

Sūt equidem nedū curatiua: verū et preseruatiua. ab incestatioibus eiusmodi homibus suppedirata: suffragia remediaq; pseruāt. equidē ab omī prozsus labe maleficii primū a aqua benedicta: cui? frequētiōz largiorq; in personas fortunas animātia. intra cubilia: stabula. et quenis penetralia aspersio omne genus strigariū demoniaceq; incestatiois extirpat. Ad quod ex eius plecratone deprehēdi potest dū dicitur: vt quicqd in domib; vel locis fidelū resperferit careat omni imunditia. liberetur a noxa nec illis relideat spūs pestilens. non aura corūpens discedant insidie latentis inimici &c. Ad qd de sale exorcisato legitur qd et hic quoq; sumptū omnē in mūdi spiritus incestationē tollat: terreat venena &c.

Ad quod et herbas destinari ex bndictioe noscim? qru suffumigis indubie demoniū propellitur. Qd et per dicatū ignē: candelasq; assequimur. modo cū inuocatioe super benedicte trinitatis: eiusmodi sacramentalib; vtuimur. Accedit his euangelij verbū: quibus caro sacrum significat. adhuc triūphalis domini titulus: lateribus habitaculi in reiecto crucis signo: per qrtuoz angulos insculptus: ac cū impotentior nō extet: in suo tutando angelus bon? custodie hominis destinat? qd sit prau? in eo persequēdo: crebra angeli interpellatio. tutū prest

Lept en dehoar
tra medina q
venena purgabit
inhibita

Adm Remediū
Fficiatum de sale
Exorcisato

2. azto 2modū
preseruatiua

razo fite

[illegible]

*Expressus materia iudicia maleficorum et curanda maleficorum alia et
Canonistarum alia theologorum sententia putantur. Sumus hunc maleficium male
ficio maleficis. Luratiua Remedia. alio vobis et regionem id ipsi
Canon 99 non sunt facienda mala ut fiant bona
doctores: plura fuisse ab illis maleficis*

Luratiua Remedia:
Tqui de curandis maleficijs quicquid scriptus
reliquere. in geminas vident et aduersas opi
nationes concessisse. Asseruere enim plerique: li
cere maleficijs: vanis et superstitiosis maleficia vanaque
et superstitiosa renellere: fatuūque esse. Illicitū putare:
per vana et superstitiosa tollere: maleficia. cū in hoc nul
la deprehendat infidelitas. vbi: demoniacis istis operi
bus: destrues nequaquam assentire nititur. verū amoliri si
gnū vult. quō constāte: demon: quatenus vel malefica
in perfidia detineat. aut grauius impingere faciat. as
sictionē maleficiati prouocat. meritoque itaque agit. quis
quis: hoc destructo maleficio: egrū ab icestatioe: liberat.
Astipulāte etiā Hostiensis: dum de frigidis et maleficia
tis i glo. super c. lre mulierem: inquit. in hoc defectū ad
medicorū currendū remedia. et quāquam quā contra hec
scripta: vana: superstitiosaque videant. tamē cuiuslibet au
thori in sua sit arte credendū. Sed et ecclesia (addit) sa
tis tollerare potest retinere vana vana. Id quod habet
tinus quoque velle videt: dū scribit. possunt maleficia: aut
per arte: per quā facta sunt destrui. Assentiente Godofre
do: titulo eodē: dū ait. Nō pōt semper solui maleficiuz:
per illuz: q fecit id ipsū. vel q maleficiū est perditū: aut
ignoratū. Si aut sciret: licite posset soluere. hec est hor
quos prediximus theologorū videlicet quorundam: ac
Canonistarū ferme omniū: de curandis maleficijs opi
natio. quam plerique diuine pietatis confidentia: affec
tioneque sanitatis inscuntur. Verum e regione alia est
Theologorum et veterū et modernorūque. vt diui Tho
me: Bonauenture: Alberti: Petri: multorūque aliorum
sententia. concordī voto diffinientiū. nō esse mala: vlla
tenus facienda: quo hinc bona qualiāque prodeat: qn
potius: moriendū quā hec vana superstitiosaque plectendū

*Theologorum de
curanda male
ficio sententia*

Exorcismus aduers' ifirmitates

sublimariū lecti. culcitraz: vestiumq; p̄ncipalibus. si
quid forte inuentū fuerit: illud d. beat igni mādari. de
beatq; celebratū: maxime dierū festiuitatibus: ecclesie in
farr. eucharistia cōmunicari: datoq; illi in manus lumi
ne. ac etiā in lōgitudine christi: cereo per corp⁹ eius illi
gato. debeat p̄sbyter pariter cōfessus: et sibi benē colci⁹:
orsurus exorcismū: primū letaniam relegere. genua exo
egro (si poterit) et respōdentē: alijsq; etiā amicis: orati
bis: genua flexisq; et cēreos intra manus habētibus. hic
q; exorsus a psalmi versiculo. De⁹ in adiutorij meū et
exorcismū ordiatur: illic per orationē dominicā: cū salu
tationē. per Christi natiuitatē: passionē: vulnera. verba
septē. per titulū triūphalem. per tres clauos: alijsq; mi
licie arma: demonē adiurare: vt ab eodē incessand⁹ ce
sset. sub quo exorcismo: et manus ille pro fidei p̄fessione
in celos erigat. manus illi imponat: oleo inungatur:
candidaq; veste induat. aut vice eius. cereo circūliget.
Hec vbi assiduata: aliquot vicibus fuerint: in dubio illū
p̄stine reddet sanitati. Nisi aliquod ex septe illi impe
dimentū molestatur. vtpote egri vel eundē offerētij: aut
circūstantij fidei paruitas: vel maleficiati peccatū. v'
remediorū neglect⁹. v' exorcisme aliquod in fide vicium
vel nisi optim⁹ deus: illiusq; vel virtutē: exercere: v' me
ritū exaugere intendat. Vnde et in omī eiusmodi curā
di opere: dei supponi debet volūtas. et illius gratie: vel
medendi vel retinēdi: libertas. cū gratiarū actione illi:
qui nouit et in melius reparare que mala sunt. et in op
timū referre quod hominī aduersū: putat. longe sācius
arbitrari dei flagella: eius p̄missione: paciēter sustine
re. qui dū affligit curat. q̄ auxiliū demonis: quouis co
lore efflagitare. qui dū se aduocantē adiuuat: eternū in
teritū imp̄ecatur. dicente Canone. Qui diuinationes

hominū pecorū: agrozum.

erpetūt: et more gentiliū subsequūtur. vel in domos suas huiusmodi homines introducūt. exquirēdi aliqd arte magica: aut expiādi causa. sub regula quinquēni iaceāt. fm gradus penitentie diffinitos. Quibus nequaqs ob- sistit: quin cōtra pecorū maleficia: disquirēda sint pmū omia. bōstariis: presēpis: adaquatorij: pascuozum loca: posteqz et subliminaria. ac si quid illic inuentū fuerit: igni cōtradi. ac etiā (vbi nihil inuentuz fuerit) totā tamē hinc terre superficiei amoliri. aspersaqz aqua benedicta: noua iacere fundamēta. ex benedictis herbis: plātis frōdibus: ceraqz structas cruces: ī diuersa stabuli affigere. aqua bñdicta aspergere. orationē dñicaz sub trinitatis inuocatione: super pecus ingeminare. ex lacte elemosinari. pabulo quoqz: sal benedictū et reliqz miscere. Ac qd quid est: quod a sctis expectari effragariqz potest: intentari. cōfidenter tenēdo quia illinc liberetur bos totū laturqz maleficiū. Ad quod in grandine quoqz et vento vrente faciundū. vti decidentibus e celo granis: tres in ignē proijciantur: ac deus oretur. euangelij Ioannis recitetur. terqz geminatis verbis. Verbū caro factū est. ter superadijciat. per euāgelica dicta fugiat tempestas ista. Mox: qz ita hec grādo fulguraqz et fulmē: de repente resoluant vti infecti in ignē tres lapilli cōfesti eliquā- tur. In bantis vero cicadis: papilionibus: erucis. subter faneis muribus: talpis quoqz. et similibz. segetes: fructusqz. et plantas de pascētibz: effugādis: cohibēdisqz. premissa pmū populi: per p̄fessionē: ieiunia. orationesqz. preparatione: lectisqz letanijs: ac reliquis vsui existētibz. antehac intentatis. nō est improbāda iudiciarij p̄cessus institutio. citationis contra has bestiolas decretū: impeticio. Procuratoris illis dactio: sine cōstitutio. terminozū assignatio: hinc excommunicatiois fulmiario.

1° p̄corū
multa
sunt mada

2° agrozum
calamitatibus
redime qz

3° in campo
bep̄o

pe- beat
fuz an
7-8

20-21

Contra brutos: Incubos.

maledictio: imprecatioq; et exorcismoz collectarūq; su-
per additio. eatenus: vti omnipotēs deus: illis: vti cedāt
aut ab incestando temperent: precipiat. et precepto vti
obsequant: efficiat. Modis et forma quibus vsū legim⁹:
sanctū Duilhelmū episcopū Lausannēse: i aguilis ab-
lacu magno: expellēdis. et eiusdē ecclesie aliū quoq; epis-
copū: paucis ab hīc rēporib; in sanguinū glis salmōis
piscēs q; nimīū incestatib; et interficiētib; exterminā-
dis. quoquo etiā modo Curienlis diocēsis. quedā mon-
tosa salebrosa q; terra. in cohibendis cantaridis perula
rēcenset. Ab doctore sua tempestate: non minus vātro.
q; scomatico: Felice malleolo. qui et hos processus et ex-
orcismos collectas q; ad lineā memoriē p̄bādit. ob qd
et ad hūc remittētes: hic latius imozari temperamus.
Indubij quīn prouidentia dei experiant: qui etusmodi
exorcismis reliquis q; sacramentalib; rite vrant. Deide
et contra Incubozū improbitatē: cōsentaneū censem⁹.
maleficiatū: confiteri primū debere. hinc sanctis operi-
bus: Ieiunij: vigiliāz: elemosine exercitari. cruce crebri⁹
signari. angelicā ingeminare creberrime salutacionem
exorcisari: ac tandē sanctorū visitatione locozū: habita-
tionē permutare. his etenim crebri⁹ illis succūriū esse
littere produnt. Id quod et circa generatū vim male-
ficiatis profuisse constat: dūmodo maleficiū caute pri-
mū sustulerint. aut vbi id minus haberi potuit: illi sibi
criminū confessione: crucis et oratiōis dominice gemia-
tione. sobria q; exorcisatione. hincq; liminū sanctorū
visitatione: cōsuluerūt. At ne in exquirēdis exorcismis
multa difficultas extet. plane: omnē nos orationē hoc
loco exorcismū arbitramur: quē nō contineat expressaz
aliquā aut occultā demonū inocationē. nō ignota noia

Maleficiosi in vi generatiua.

^{per magis}
nec characteres isculptos nec falsi quicpiā: vbi etiā: nec
inscribendi: sculpendi: ligandi: aut suspensorij modo:
aut quauis vanitate altera: spes habeat. Verū sit illic
crux sculpta. expressaq; trinitatis fiat inuocatio. sācto
rūq; intercessionis: efflagitatio. cū adiuratione demo
nis aut morbi. quo per deū viuū: per deū verū: per deū
sanctū. interiecto tociens crucis signo: cedāt. aut ab in
festatione cessent. adhibitis semper sacramentalib; ecclē
sie: vt pote aque asperzione: salis quoq;: ac aliorū que in
eclesia (ad huiusmodi tollenda vel ad hominū p̄sidia)
consecrant̄ benedicunt̄ et destinātur. His quidē rite cō
fictis: nihil ambigant fideles ruricole. quā vel morbo
tollatur: vel in melius reparet̄. quo sic liquido expertā
tur: falso se quēstos: quā non ad omnia domiq; rureq;
habita: diuina distendatur prouidentia.

Caput Nonum.

Quibus argumētis Iudei quoq; pretendāt hac tēpesta
te se derelictos: nec extare oīm dei prouidentia.

V Erū enūmero: dū illorū vellimus errorem quī
mage: rustica quadā simplicitate: q̄s pertina
tia: coarguere visi sunt. prouidentia: de repen
te Hebrei: gen⁹ hominū calamitosū. q̄rula voce peraera
iactant. q̄ vbi etiā: reliq̄ om̄ia: optimus deus collustra
re concedat. Ipsi tamē: extra contrauersia: fortune pro
cellis absq; omni p̄sidio: illisi. hac tēpestate relictī ha
beant. Quod vel hinc: nedū p̄lectari: sed certa velut sen
tentia exploratū haberi posse aiūt. q̄ cuz peculiaris ille
populus dei fuerit: quē a mundi origine dilexerit: fone
rit: ex Abraham multiplicandū p̄miserit. ab ydolatriis
segregauerit. Apud quē et retro dūtaxat de⁹ not⁹ fuerit

Iudei huius temporis:

qui et cū signis et mirabilibus de egipto liberauerit. ob
alijsq; fluctibus obrutis sicco pede mare transiuerit.
qui manna pluerit quē et celesti paucrit alimonia: i co
lumna nubis ignisq; iter inter deua mōstraturus pre
terit. ac ut cetera que mira magnaq; illi terra mariq;
ostendit: missa faciamus. Sola hec plebs legē accipere
dei loquētis vocē audire. ac ut Paulus ait: quoruz fuit
adoptio: et gloria et testamentū: et legislatio. et obsequiū
et promissa. **Hec** (inquiūt) cū pre cunctis mūdi gentib;
eis obrigerint peculiariter ad hoc circūcis. que et illi
pollicita tot milibus expectarūt annis. cōfisi: uti polli
citi aliquādo ratio haberetur. Ipsiq; quod tot pphetis
tot oraculis figuris: inter signis: promissū obtinuissent
re ipsa experirent: illaq; potirent. uti videlicet patrias
(que prima eos ediderit) repeterēt. Messia exciperent:
prisco regno: auitq; glorie restituerent. **Hec** (inqs) cum
sibi ipsis veluti iure quodā exigere. post tot anxias spes
viderent. horū tamē nihil: nedū assecuti non sint. verū
pro illis: post tot clades: post tot discrimina reruz: in sū
ma rerū suarū calamitate versarētur. Adeo: ut cū itā
se Messiam: exceptaros. post expletas tot pphetias spe
rauissent. ipsi experimēto: hac tempestate: deprehende
rint cōsiluisse vates. frustrata pollicita: desipuisse rabi.
et omnē inuersam esse scripturarū in sui partē interpra
tarū: sententiā. Nempe: quanq; ob eorum flagitia: opti
mus maximus: illos exoticis: palestinis: assirijs. egip
tijs: Romanisq; corripandos: varijsq; incōmodis affi
ciendos. nōnūq; submiserit. Tamen: dū ingemuerint:
erratū agnouerint: agnitiq; postularint veniam: nunq;
illis gratiā defuisse. verū de repēte ex lamētis sub alas
renocatos. Sicuti et patribus: pphetico oraculo astipu
latus: deus ait. Si dereliquerint filij eius legē meā: et

Quibus argumētis cōprobent

in iudicijs meis: nō ambulauerint: visitabo ī virga iniquitates eorū: et in verberibus peccata eorū. Misericordiā autē meā nō disperdam ab eo: et rursus per Moysen. Vindictā retribuet in hostes eorū: et propiti⁹ erit terre populi sui. Tamen inq̃: crebri⁹ ob facinorosa penas veterū expēderint maloz. Nūq̃ tamē adeo: vt ista tempestate: penitus destituti fuere. Sed vel maxime hinc liquet. q̃ cū nuper: de Anno Millesimo quadrigētesimo octuagesimo quarto (vti et crebri⁹ ante) astrolōgica etiā supputatione: veluti annitentibus celi signrationibus: omnino Messias affuturus: ab eorū quodā rabi: astris et sacris litteris claro: p̃diceretur. Ac ob id diuēditis rebz quidā hierosolimā concessissent: Alij patētibus ianuis: fenestrisq̃ vigilantissime incubuissent. quo veniētem ex proxima aeris regione. de repētē exciperēt. Nihil nedū vaticiniū illis obtigit: veruz nec deteriori loco vnq̃: fuer. qui cū ab Hispania profugati: ab Anglis explosi: ex terminati a Francis: a germāis igne exustulati. exules inopesq̃ et extorres aliena limina lustrarūt: et ne q̃decz in hīrto septentrionis angulo: vbi turo delitescerēt offēdere potuerūt. Adeo: vt si omnia elemēta: cellq̃ machina in excidiū eorū iurauissent. deteriori loco esse nō possent. vnde apertā se indicinā habere confitent. Casibz fortuneq̃ ambiguis passibus: potius inuolui agitariq̃ oīa. q̃ vlla: hec infera: diuina gubernari prouidentia. Et quādo christiana illis religio suspectissima existat: Saracenicazq̃ secta: bestialis: magis q̃ ratiōicōsentanea videatur. Deficiendū (aiūt) eis esse: a philosophozū simbola: et sentētijs: qui euidentiori quādā ratiōe cōprobent pro orbū reuolutiōe oīa. prodire redireq̃: ac in se sua per vestigia volūt. Hīj etenim soli: quod ratiōibz euincūt: effectibus sensibilibus magis cōmonstrent: q̃ vlli

Se derelictos: Nec esse diuinā

hoc assequi possint: vel vates vel pphete. Quod em tot prophetarū oracula: sub inuolueris (quō minus errati cōuincant) tanto ab hinc tēpore patresq; despoderint. ne quidē minimū opere exhibuerūt. Satis ea propter superq; nūc tandē se deprehendisse: rabi suozū interpre tamētis naso se circūductos. donec et ipsi quoq; quo se condant. in quāue sententiā interpretatūnculas suas sō. norinas: vertāt. ignorare se liquido portendāt. Et q̄q; Christiani: eos errati cōuincere intentēt. promissus i lege: iam dudū venisse Messia: perhibētes. pro eo: q; temo plū (in cuius exterminio Malachias Christū venturū perhibuit) sub Tito secūdo destructū extiterit. Danielis hebdomade explete. Scepterū a iuda: & d femore iacob dux sub Microde alienigena ablat⁹. Idq; etiā Ioseph⁹ descripta Masareni cōditio: exploratū habuerit. et mltā id genus. Tamē: dū e regione: longe plura: nondū enenisse cōpertū habeant. nequeāt illi: in Christianozū concedere de Messia sententiā. Neq; em nouissimi hū anni erant (quibus vti ab Esaia prophetatū) hūc Christiani incarnatū perhibent. Neq; in vertice montiū syon mons leuatus. neq; eo adhuc oēs cōfluxisse gentes cōstat. Neq; vel cōflagitare adhuc: cōmunē gentes cuz Christianis in montē (vti prophetatum) conscensum. longeq; minus in vomeres gladij verū. Aut cuz lupo stabilet agnus. habitetue iuda cōfidenter: ceteraq; id genus plurima: qualia cū futura: pphete pcinuerit. ne quāq; expleta existant. Quinimo ecōtra reputādo nūq; fuisse orbis pditionē. pace: bellog; pdictis variētijs ab similiozē vlt hinc reuideri potest. q; nedū Ierosolimā traducendi Iudeos Chāll. o potestas nō cōceditur. sed neq; illic qū olim has habitauere sedes Christianos fouendi vlla eidē permittit facultas. Adeo: vt cū iāduū.

Circa eos prouidentia.

capta Asia: et sub iugū affrica missa. nuper etiā Europa
ferme a fide Chriſti: turcarū vi abrepta. vix in hirtio oc
cidentis septentrionisq; angulo Chriſtus locū offēdat
quo tuto suos condar atq; tueat. Quē singula pcul du
bio: e diuerso se haberent: si verus ille in lege promissus
Messias (vt Chriſtiani moliūtur) iāduduz in carnē ve
niſſet. Quo circa: cuz tot obſiſtētibus sacre ſcripture au
thoritatibus: tot argumētis: rerūq; indicinis. Nequī?
(inquiūt Iudei) veniſſe Meſſiā cōcredere. Neq; tamē
vllū ſatis fidum adhuc venturi argumentū habemus.
tot in irritū oraculis patrū: tot preterlapſis figuris: tot
euaneſcentibus pollicitationibus. indiesq; in deterius
noſtris fortunis et quicqd nos ptingit: decidētib;. Pro
fecto dū oīa retro lapſa: vertiq; deprehendimus. quib;
ſpes noſtra pendebat: cōiectari vrgemur deū nullū eſſe
qui nos tot a ſeculis: preſidijs ſouēs et propagans: hac
tempeſtate derelinq̃t. Vel eundē (ſi quis modo fuerit)
dū tot noſtris nō inſectitur gemitib;: nec calamitatu;
miſeret: nec ſuis mouetur ille ppheticis promiſſionib;.
nequaq; infera hec gubernāda curare. ſed ceſſis infero
ruz poteſtati (ymo potius fortune variabilitati) guber
nactis: ipſū circa celi cardies ambulare. nec vlla ex par
te nos: fortunaſq; noſtras ammodo curare. aut vllatē
illis prouidere.

Caput Decimū.

Hebreorū de prouidentia hallucinatio Errorq; confu
ratur. Argutięq; eorum diſſoluūtur.

Ed errat hominū hoc genus cervicoſū: obſti
natiōisq; peſſime. Neq; em illi derelicti ſūt
ab hoc omnī curatore: qui et ſolem ſuū oriri
ſinit ſuper iuſtos et impios. quiq; et eos accerſit: admo

Iudeorū de prouidentia

netq; indies vti posito velamine: verū agnoscant: atq; agnitis obsequantur. Sed frustra id: eorū obsistēte per-
tinacia quanq; extra ambiguū extet. illos olim tamen
videlicet ad vesp̄as vti psaltes pollicet: cōuertendos.
Qd̄ em̄ tot discriminibus vti querūtur: oppressi passim
per mundi climata tenētur. Non illos a deo veluti nes-
cio: relictos. verū magis aniaduēsos: cureq; subiectos
esse portendit. Cupere scilicet: optimū maximū. tot ca-
lamitatibus angustijs turbatiōibus illos eo impellere
quo spiritui resistētes sancto: noluerūt vsq; totiens ac-
cessit: cōmigrare. Lūq; metipsi p̄stet̄ expleras p̄phe-
tias: p̄terlapsas Danielis hebdomadas. sceptrā deper-
ditā. ceteraq; id genus oīa p̄sumata. Quid aliud agūt:
q̄ ip̄si hac confessione sibi p̄p̄sis perfidie supplitū or-
ctent. q̄ agnoscentib; iam dudū tot vrbib; regnis et im-
perijs Ch̄istū soli pertinaci malevolentia: ip̄si restent.
qui quē mundus colit. illi et si agnouerit: agnitū tamē
reuererit adorareq; nolint. Qd̄ em̄ causant multa e rei-
gione argumēta esse. quibus ab eius cōcredendo aduen-
turabsterreant. Id eos primū ignorantie: hinc stolidi-
tatis et pertinacie labe incestatos indicat. quā inerso do-
ctoꝝ suozū interpretamēto: calumiticeq; cōmentatiōi.
q̄ euangelice doctrine: assensu. nec erroris laqueis (q̄b;
capti tenent) se explicare possunt. nec explicatibus vo-
lūt auscultare. Proinde haud quāq; illis: omniū prouī-
sor se subduxit: vti querula iactāt voce per auras. Sed
ip̄si sese diuine subducūt prouidentie. Nō illi quidē scele-
rū vltici: quā ob feda eozū: olim in Ch̄istū: ac nūc pa-
ssim: per mundū perfidie: vsurariū obstinatōis: exitijsq;
(q̄d moliendi in Ch̄istianos. si facultatē obtinissent.
presentaneā voluntates haberēt) scelera: indies sepe et
multū experitū. verū gratuite illi: diuineq; clementie.

Erroreuellitur.

qua toties eos (vti pullos) sub alas colligere nixus tot
q̃ illis beneficia a surgentis mūdi exordio pre ceteris
ostendens. semper tamē dure cos ceruicis resistentelq̃
et captiosos offendit. Quod em̃ cauillantur iccirco: **Me**
ssia in carnē venisse concredere se nequire: q̃ in nouissi
mis diebus eius natale **Ch**ristiani nō exceperint: **Erro**
ris eos puincit: quo nō satis dinoscant: talmutica etiā
doctrina omnē mundi etatē in tres ternarios partitā.
quorū cum primus vanitatis: secundus legis: tertius
Messie perhibeatur. sub quo et **Ch**ristū natū perhibea
mus: quid causari possūt etiā talmutico interpretamēto
nō in nouissimis venisse **Me**ssia diebus. Aut quomodo
non etiam in verticē montiū: syon eleuatus. in eundem
q̃ gentes confluxisse. ad **Me**ssiaq̃ collectos populos: si
vllam spiritalis intelligentie venā capesserent: cōfite
buntur. **Luz** **Ch**risti incolatus: et diuersatione tot mira
culis illustratus sit syon. totq̃ gentes: in fidei vnitatē
p̃dicātibz apostolis: cōmigrauerit. vt null⁹ sit in orbe
montiū famagerabilior. null⁹ sub axe angul⁹: ex quo nō
aliqui **Ch**ristū insecuti fuerint. et dogma **ch**ristianū se
ctari. Sic quoq̃ cū sub **O**ctauio: tū primū post tot ciuī
lia extrariaq̃ bella: vniuersalis pax prodierit. hecq̃ an
nis quīdecim supra centū: cōstitit. clausis tum p̃mū
tanto tempore: **I**ani portis. que antehac: toto tempo
ris decursu: non nisi anno vno clausē legunt. quo modo
hoc tempore (etiam litteram occidentē sectari) **Ch**risto
nato recte calūniantur. non cōuersos gladios in vome
res aut non stabulasse cum agnis lupos. quanq̃ vbi in
hoc quoq̃ allegoriā sectari velimus. cum tunc primus
a vitijs (que antehac in precipiti steterāt) religiōis co
ertione sit temperatū. ac cum tum primū cōuersis ido
latris et persecutoribus: ad fidei vnitatē eos veluti lu:

Inducteqz ab illis:

pos cum agnis: hoc est sinceris christicolis diuersatos
comperimus. satis liquet pro spiritali littere veritate
sub natalitijs Christi lupos cū agnis stabulasse. Ac cur
etiā diabolice potestati: qua ob noxā originālē capti te
nebant: patres tum Christi morte erepti. primū in Je
rusalem (nō illam sterilē: scrupulisq; saxis salebrosas: sed
supernā: viuis ex lapidibus structā) conscendēdi facul
tatē exceperint. quomodo nō in patriā se reductos que
rūtur. hac sola patriā existēte: qua beati perpetuo eno
perfruūtur. cum alioquē: etiā si casas ethyisco more su
perbas: aut montiū cacumina habitauerim⁹. ipsi tamē
calamitaribus tot afflicti: ingemere cogimur. velut in
exilio delirescentes. quod illi indubie intelligerēt: si nō
occidentē sectati litterā: maluissent post regiū pphetas
(qui se nō cognouisse litteraturā iactat et gaudet) tal
mutica cōmenta: q̄ apostolorū fida exceperint interpre
tamenta. Nō enim postremū de affrica subacta: Asiaq;
sub iugū missa. deperditaq; iam pridē grecia in sui erro
ris fulcimentū: accersit: nihil illorū medetur calūnie
qui satis perspectū habēt. se quoq; in orbe: inter ydola
tras in nūeros semper paucissimos victitasse. Nobisq;
explozatū est longe latius olim saracenos suos propa
gauisse. fines vtpote per hispaniā: Sardinia: Siciliaz:
Tusciā: iamq; romanis in biasse liminibus. et tamē
vnius Caroli magni opera: effectū. vti de repente: pro
fligatis his. vicissim hec in Christi sceptrā concesserint
Sicuti et hodie quoq; dum inuentis tot insulis: hisq;
fidei Christi dicatis: Lusitanie ille rex: tripolim. grana
tamq; cepit: totāq; ferme Affricā suis adiecerit scep
tris. nec vana spes est: cōfesti (deo auspice) etiā asiā reli
q̄sq; abreptas dudū oras: i sceptrā christiana reponēdi

Autoritates exponuntur.

Que si omnia: ad vnus: lapsui nō sufficerēt reparando.
In confesso certe estā vnitatē fidei: adhuc omnes accer-
siendos: concessurosq; in vnu Christi ouile populos q̄
tūis hac nostra tempestate locis professiōib; sectis in-
terstigiāt. vbi id etiā antehac cōfieri neq̄ret. q̄ Enoch
beliaq; cessis. precipitatoq; e sublimi Antichristo. Ad-
tum primū tempus illucesceret. quo pro euangelico te-
stimonio: vnus pastor vnūq; ouile prodibit. Quare: nō
sunt extra dei prouidentiaz: nec pertinaces illi hebrei: ob-
stinatiores q̄ religiosiores. verū dū conuerti nolētes ex-
eunt ordinē prouisiōis gratie et clemētie. relabētur in
ordinē afflictiōis: in eisdem seneritatis et iustitie. Quo
sic prouisorē suū: quez nec longanimē: ac semper eorum
reditū expectantē: agnoscūt et reuerent. Tum heus: du-
rū nimis: et tarditatē supplitiū: gravitate pene cōpēsan-
tem premature persentiscunt.

Caput Undecimū.

Quod diuina prouidentia cūcta complectitur extēdasq;
ad minimas: quocūq; modo obtingentia.

Eterū cum ex priscorū confutatis: cornicati-
e onibus: hallucinationib; et erramētis. quoz
hij quidē nullū rebus prouisores: sicuti neq;
productorē agnoscebant. hū hō illius prouidentiaz ad
suprema entiu: nō aut ad singularia queq; distēdi per-
hibeant. et alij hūanos actus ptingentiaq; quaquaver-
sū prouidentie subducēda existimauere. et nōnulli etiā
diuersis a predictis: diuinā prouidentia. nō vni: sed tri-
bus (diuersis nomēclaturis nominādis) prouisoribus:
cōmendatā arbitrati sunt. Cōfutatis inquā his prece-
denter omībus: cum satis liquido constet veriorē esse

Diuina prouidentia diuerſimode

Christianā de gubernatiōe rerū sentētiāz. ad queq; pro
 miscue diuinā extendentē: superuacaneuz arbitramur
 hoc multis astruere conari. Jam em̄ habuēde inductuz
 est: omniū prestātissimā perfectionē: esse videlicet: quō
 nihil melius: nihil actualius rebus cōcedi potest: non
 nisi a primo ente donari potuisse. a quo celū pendet et
 rota natura. et pari ratiōe neq; aliunde profluere potu
 isse rerū vel vnitatē bonitatē: veritatē. vel hūcquid est: qd
 perfectionū nomie cōprehenditur. vti ⁊ in epistola Ia
 cobus contestatus perhibet. om̄e datū optimū ⁊ donū
 perfectū: esse a patre luminuz. Atq; cum nihil sit reb;
 cunctis suo essendi modo intimius. qd recte inficiabit;
 eū qui tale esse rebus dat: quiq; solus dare potest. non
 etiā rebus ipsīs presentissimū esse. intus et ad vnguē
 has cognoscere et has quo datū seruet: gubernare. ⁊ ad
 finē ordinare. quod reliquū nihil est qd puidere. Et cur
 vl minima in entibus: ne huius quidē expertia esse po
 ssint: q; sint. q; vel essendi modū habeant. quomodo hec
 etiā quātūvis minima: nō comprehendunt sub diuina
 prouidentia. In cōfesso iam existēte: q; om̄e esse finitū im
 purū et limitatū (q;le est cuiusq;: citra primū) ab nullo
 nisi ab infinito illimitato et irrecepto esse participatū
 existat. Id quod de motib; secundis: mobilibusq; fa
 cili cōcipi potest. si modo: cōcedatur aliquod pmū mo
 uēs imobile subsistere: quod det cūctis moueri. Mā cur
 in motib; per se ordinatis: necesse est. pmū pl; alijs
 mouere. vti primā causā perhibēt p; causalitatis: secū
 darū causarū esse datricem. quid obstat? cur nō deus ve
 hemētior prestantiōzq; causa motēs. q; secūde singula
 resq; vel cause vl motrices existāt. At nō abnuunt: aduer
 sarij. secūdas causas: suozū effectū ratiōes noscere. aut
 a noscente in illos ipsos dirigi. vl etiā nec in minimis

Quomodo extendatur:

deficiant. quare id nō d̄ prouisorie vniuersali deo optio
 maximo: confiteant. Maxime cū deus per suū moueat
 intellectū: sitq; ei⁹ mouere intelligere. et itelligere: esse
 eiusdem. et cū vnūquodq; per suā substantiā de⁹ agat:
 per p̄p̄iū ergo intellectū oīa ad fines dirigit: qd̄ est pro
 uidere. Adde q; si sunt res in vniuerso dispositae: sicut op
 timū est eas esse: eo q; quia ex sūma bonitate depēdet.
 melius est vtiq; eas per se ordiatas esse: q̄ per accidēs.
 Requirit̄ aut̄ ad hoc: q; aliqua per se ordinētur: q; p̄mi
 intentio ad usq; vltimū ferat̄. quare ergo: nō etiā et dei
 intentio: ad extremū vsq; fertur: cum vniuersi ordo per
 accidēs nō existat: sed intentus ab optimo: sui cōmū
 cationē intendēti. Subsunt ergo sue prouidentie hec oīa
 q̄tūis minia. Et p̄terea cū inferiores cause suis pro
 uideāt effectibus: multo magis. id in sup̄ma oīnū in
 uenietur: cum quicqd̄ alibi profuse: materialiter: cōci
 due dephendit̄. Illic longe: vntius: eminetius: forma
 lius inueniat̄. extra cōtrauersiā igit̄ esse deberet: penes
 omnes mūdi sapientes: deū sua prouidentia: nihil obui
 dere: sed gubernare oīa etiā minia. Verū cū noīe prou
 dentie duo cōtineant̄: videlicet ordinatio: et ordinatio
 nis executio. id est. cōcedimus: vti aliter se habeant ad
 prouidentia: entia quo ad ordinē. ⁊ aliter quo ad execu
 tionē. Cum em̄ prouidentia: nihil penitus subterfugere
 possit. quātū ad ordinationē a deo prouisorie: ab eterno
 instituta cū mundū hoc modo solus gubernet: qui hūc
 solus cōdidit. Multa tamē prouidentie executionē vel
 potius cōcepte diuinis ordinatiois: temporale guber
 nationē declinat̄. quō nō a deo imediate sed a secundis
 agentibus. id quod ab eterno de⁹s his ipsis habendū
 p̄uidit excipiant. Sed neq; id prouisoris fragilitatis
 norat̄: vel lassitudine. Sed sūme potius bonitatis cō

Terro p̄uio q̄o oīa
 q̄ue v̄ se f̄
 m

3 m̄p̄a 22°
 p̄f̄on̄ ale
 H p̄me

2° a. p̄uio d̄
 a deo imediate
 q̄ ad ordinē
 p̄uio d̄
 e p̄ m̄ 2°
 p̄m̄p̄

2° d̄ ob
 q̄ q̄ s̄
 l̄e h̄e
 q̄

Id omnia etiā minima.

communicatione, qui videlicet prouisor: vt in cōmunicāda
bonitate supernumerarius reperiat. nō solū creatis: vt
sint: vt operas agant suas: vt finē destinātus assequi po
ssint: dedit. sed vt hec quoq; alijs largiendi et influendū
virtutē habeant. ipsis quoq; causalitatis: influentieq;
potestātē cōmunicauit. Quo sic omib; quidē a deo pro
uideatur. nō omnib; aut prouisi: executio. per eundem:
sed medias causas potēdatur. Sicq; nullū penitus
quātūvis minimū: extet. quod diuine prouidentie ordi
nē subterfugere possit. quin potius diuina ordinatione
omnia: sed nō omnibus modis: eurent. verū quedā videri
licet tanq̃ ea quibus prouidentur. vti subsistentes crea
ture: quedā tanq̃ de quibus prouisio fiat. sicut rerum
actiōes: secūdeq; perfectiones. Quedā etiā tanq̃ ea q
per accidēs cōcomitant: et tamē nihilominus posthac
prouidentia regulant. qualia sunt mala ⁊ peccata: que
penis in melius reparant. Et tandē casualia quoq; di
uinā non effugiūt prouidentia. quanto id quod per ac
cidens: aliquod per se in entiu ordine constās (ypote
cōtingens ipsū: quod etiā vniuersi pars est) insectatur.
atq; in ipsū reducitur. Quod de casualib; obtigit atq;
fortuitis. Vnde concluditur: q; tamē si: nō omnia de
exequatur: tamen ab eodem oia: ab eterno. Ita vt sit:
futuraq; sient: ordinata prouident. quo sic etiā prou
identia moderentur cūtra: etiā que hominibus vidēt
entium viliūma.

3 ii

Finis liber Secundus.

In Tertiū de prouidentia diuina

librum: Prologium.

q Vandoquidē in insitionib: nouellisne plantationib: ex usu est: vti pmi relectis vepribus: euulsis stipitibus. demiculisq: suapte surgentibus fructibus. hinc areole ducant: poma inserant. ponantur ordine vites. quibus in mensas hospitū: hilariores: bellaria: largioraq: vina promant. Itcirco: cum de prouidentia sermonez texere instituissemus: multis errorū vepribus septū. multis ethnicorū argutis. haud secus ac scopulis: interclusū. hallucinationūq: lolio: vrticisq: impuratū. Consiliū fuit: primo libro priscoz erramēta: veluti duriora: roboza vellere. Secundoq: nostratiū: hoc est veri dei cultū agnoscentiū. Rabi moysi videlicet: Mauroz: Danicheoz: hincq: Christianoz. Judeorūq: erroneas zizantias demetere. Ac tertio q: veritas existat: explicare. Itaq: his ordine (deo auspice) confectis. hoc libro tertio restare video. vti prouidentie quiditate: eiusq: post scrutatā (q: tū cōfiteri potest) quātitatem: quālitatēq: discriminemur. Ostēduri hāc: nō modo omnī vniuersaliter cōprehensiuā. sed et certissimā infallibilē: imutabilē: determinatissimā. Cui videlicet: nulla obstat rerū: vel varietas: cōtingētia aut labilitas. quosic explicata (q: tū in re sublimi fragilitas valet) amplitudine: quiditate et diuine prouidentie proprietate. Affectus nos tandē sperare audeam. id qd toto hoc opere molimur: nihil videlicet esse: qd optimus maximus: nō presciat: nō regat: nō gubernet. Ac per hoc stultissimas extare hominū mentes: que vel muliebri cōfatu: dere licet se penit? querant. vel furto letate inani: quiddā agere: se posse confidunt. quod nō subigantur nōnūq: fieri. Sed priusq: intro concesserimus: antehac dicenda capitibus interitiguemus.

CAPVT PRIMVM.

De prouidentie ad dispositionē: scientiā: & ar-
tē diuinā: sapientiā: p̄scientiā: cōueniētia & dī-
stinctione. Caput Secundū.

Prouidentia diuina quomodo a diuersis diuer-
simode definiatur.

Caput Tertium.

Premissa definitione: conditiones prouidentie
discret. sit ne certa determinata infallibilis imu-
tabilisq̃. Caput Quartum.

Argutie quibus cōtendebat: deum nō prescire
omnia quocūq̃ modo entia: certe & infallibili-
ter: dissoluūtur.

Caput Quintum.

Quibus & per que deus habeat omniū deter-
minatā infallibilē imutabilēq̃ prescientiā.

Caput Sextum.

Quo nā modo quibusq̃ medijs futura contin-
gentia a deo prouideantur certa & infallibili
prescientia.

Caput Septimū.

Aduersus predicta: videlicet: q̃ omnia in de-
cursu temporis existētia sint eternitati presen-
tia arguit. Caput Octauū.

Qz tamen si deus omniū certissimā habeat pre-
scientiā non tamē adimit hac tempestate futu-
rorū contingentiam.

Caput Nonum.

Cōtendit hic aliquorū argutiolis: infallibilitatē prouidentie excludere contingentia.

Caput Decimū.

Qz nō omniū philosophātū discors est a fide de puidētia opīnatio: quīnimo quedā sit inter illos christianoſq; cōcordia reperiēda.

Caput Vndecimū.

Cur prothoplastū: deus ne corrueret non prouiderit angelicāq; naturā non preseruauerit: mala permittat.

In calce Operis.

Ad theotocon: Mariā. expressasq; superbene-
nedicte trinitatis personas. Authoris Oratio
Carminē Heroico.

Caput Duimū.

De prouidentie ad dispositionē: scientiā: et artē diuinā
comparationē: cōueniētiā: et distinctionē.

At quando: nō satis est: aliena cōsultauisse. nī
si nōstrā astruxerimus: firmauerimusq;. Icy
circo explosis: nūc tandē hallucinatio p̄bilo-

sophorū hereticorūq; errorib; diuinā stabilitatū p̄u-
dentiā: illius nūc ad scientiā: dispositionē: et ad artem
diuinā in mediū reuocabimus: cōueniētiā et distinc-
tionē. hincq; ex illis: diuine prouidentie: q̄tū cōfieri pote-
rit: diffinitionē. Vnde aniaduertendū diuus Acqnas
ait. q; tamēssi multā habeat: diuinā puidētia: cū supra
dictis. Sciētia dispositiōe: arteq; diuinā: reliq; cogni-
tione. distincta tamē ab oībus rationē essentiā et defini-

Distictio. 7 definitio a Boetio.

ordinata. prouidentia nūcupat. Vnde inferitur cōpendi-
ario qz diuina sapientia res vniformis et varia: licet toti
varietatis ignara: varijs noibz appellet: sed varijs cau-
sis. Ars siquidē et scientia: psciētia: dispositio. prouidentia
et pdestinatio sed ars scientiaqz existentū. psciētia fu-
turozū: dispositio faciendorū: pdestinatio saluādozū. et
prouidentia gubernādozū. Sed id de prouidentie ab alijs
distinctione. Nūc de illius quoqz definitione.

Laput Secundū.

Quomodo prouidentia diuina a diuersis diuersimode
definiatur.

Eccensita igitur diuine prouidentie: ad alios habi-
tus. utpote artē: scientiā: dispositionēqz. psciē-
tiā et pdestinationē pueniētia 7 distictioē.
Cōgruit superadiicere illius definitionē: quā cū varijs
variā assignēt. diuerso quidē verbo: vna tamē sentētia.
Ecceitō sat erit: has narrauisse. quādo hec profusissime
in sanctorū superscrip̄tis: relegunt. Definit autē
eā primo Boetius. Inquies illā esse diuinā rationē
in sūmo omniū principe pstitutā. Acro eius a Fato q
disticta distictioē. Prima: q in prima causa hec dum
tarat existat: fatū vero in causis secūdis. Est em̄ in he-
rēs mobilibus rebus dispositio per quā prouidentia suis
queqz nectit ordinibus. Secda q rationēs existētes idē
q prouidentia sint vnitissime vna. pro ut vero: in secun-
dis causis reseruant. (fatūqz dicant) quandā pluralita-
tis contrahāt rationē dicēte eodē Boetio q prouidentia
pariter cūtra: quātūlibet diuersa: qstūis insinua com-
plectitur. fatū vero singula ordinat in motu: locis: for-
mis: 7 temporibus distributa. Tertia q fatū dependet
ex prouidentia: ad eāqz ordinē. Eo ipso perhibēte diuersa

Richardo: Durādo: Aurelio.

sunt fatū et prouidētia: qz alterū ex altero pēdet. Et tā
dem q̄rta hec est fati a prouidētia distinctio: qz prouidē
tia immobilis rationē habet: fatū vero mobile quiddam
perhibetur. Quibus nece: oīa subesse prouidētie: nec hāc
quicpiā (vri vspiā contēdimus) subterfugere posse. Ne
quaqz aūtoīa fato: quoniā q̄ dei volūrate absqz medijs
causis: peragūtur. hec fato subiecta minie perhibent.
Et id quidē ex Boherio. Verū diffinit et prouidentia z
Richardus dū scribit hāc nihil reliquū existere. qz pra
cticā quādā in deo scientiā. pro eo qz prouidētia cuius par
tū: prestātor prouidētia nūerat. habitus actiū extar
pro philosophi sexto ethicoz sūta. Id qd et ab Aūcēna
pmo Metha. sue cōprobat dū scribit Scientias practi
cas de rebus esse q̄ nostra sūt opera. Prouidentia vero
dei respectu creaturarū existere: que eiusdē opera nūcu
pent: et existant. Definitqz eā Durandus dū ait et hāc
et scientiā. dispositionē: prouidētiā: gubernationēqz or
dine quodā inter se nece. qz sciētia quālibet rez in se re
spiciat. Dispositio vero rem omnē. vti quo loco graduqz
statuatur: aspiciat. Prouidentia vero: collatio sit eorū q̄
necessaria sunt cuilibet ad finis cōsecutionē per sui ope
rationē. Gubernatio vero sit eiusdē ordinis vt prius
est executio. Aurelio insuper proprius pressusqz hāc de
finiri contēdenti hanc videlicet intuitū quendā esse cō
siliū insequētē: de futuris actionibus et cōferētibz ali
tē se habere possibilitibz et deliberatis volūtarijs suppo
nētem nihilominus sollicitudinē et curā. Imo habitū
esse prouidentia ob curā illius cui prouidet in aliquo p
uidētis intellectu pstitūtū. Adijciēs hanc esse incōtra
re cuiuslibet prouidentie definitionē. Verū vbi ad di
uina illā traducere voluerimus adimendū esse quicqd
est in ea imperfectionis et tum vt cōpendario dicat haud.

Lotēdit diuinā prouidentia:

aliud diuina est prouidentia q̄ metipsa diuinitas p̄ quāto or
do illo sibi apparet i esse p̄specto qua sic posita equinas
lenter etiā omniū ordo rerū in finē actionūq̄ ipsaz va
rietates ad finis ei⁹ assecutionez p̄portionate ponāt sic
q̄ ex oibus istis prouidentia: et p̄stitui et circūloqui: perhi
bet. Nexo q̄ etiāz hisipsis partickis prouidentia ab intelli
gētia atq̄q̄ sciētia (q̄to et hec q̄dē i mēte diuina p̄stant)
secernat. Qualiter et diu⁹ Thōas. Aniaduerso: q̄ prouide
tie peculiare mun⁹ sit: actiōes in finē dirigere et ordina
re: illiusq̄ prudentie pars extet prouidentia. Breui defini
tur⁹ prouidentia: ait. Nil esse aliud prouidentia: q̄ ordinis
i finē rationē. ab arte: sciētia dispositiōe reliq̄s vti p̄diri
mus habentē: discretionē. q̄liter: et hāc quoq̄ prouidentia
ab alijs innūeris definiri obscurū nō est. verū cum voce
q̄ re: dissonet. nihil est cur diuti⁹ imoremur.

Caput Tertiū.

Latius disquiri: quomodo certe: determinate: imutabi
liter infallibiliter prouidentia distēdat: ad queq̄ etiam
minima.

Ed quando hoc ipsū: q̄ prouidentia suaz de⁹
distendere possit ad queis minima. In con
fesso est requiri vt determinate certe infallibi
liter et imutabiliter etiā deus sciat: omnia. etiā quocū
q̄ existentia. Iccirco congruit liquidioris intelligētie
grā disquirere. Primo: certe ne et determinate infallibi
liter: cognoscat. Et secūdo: quo naz pacto: quibusue mo
dis: p̄sciat omnia. quouisq̄ modo: existendi modū
et conditionez habentia. Et primūz quidem rationabili
ter videri possit. nequaq̄s: determinatā de quibuslibet
etiam minimis deū habere posse p̄scientia. Tum pri
mū ideo: q̄ Aristoteles ait. In futuris contingētibus

Non esse determinatā.

nō esse determinatā veritatē. quare nec p̄sciētia deter-
minata. Confirmāre id ipsū: eo q̄ alioquin non oportet
ret p̄siliari neq; negotiari. quia vbi determinata veritas
esset: cōsiliaremur nec ne d̄ determinate prodiret. Adde
q̄ si potentia dei esset limitata ad vnā partem: esset im-
perfecta. q̄ si deus ita posset hoc: q̄ nō posset ei⁹ oppo-
sitū: esset potentie limitate et nō omnipotētie. ergo pa-
ri ratiōe si ita sciat vnā partē q̄ non aliam: esset limita-
tus s̄m scientiā et nō omnisciēs. Nō est ergo determinā-
ta dei respectu quorūcumq; sciētia. P̄terea neq; etiā
certe et infallibiliter cognoscit om̄ia: quātūvis minia.
Sequit̄ em̄ deus nouit me p̄ansurū cras: et nō p̄ade-
bo cras. ergo decipitur. ergo et a simili sequitur: de⁹ nouit
me p̄ansurū cras: et possū nō p̄adere cras: ergo de⁹
potest decipi. Prima illatio est manifesta: q̄ credēs illd̄
quod nō est in re decipit̄. Probat̄ ex hoc q̄ cōsequentia
teneat: q̄ sicut ad duas de inesse: sequit̄ p̄clusio d̄ inesse.
Ita ex vna de inesse et altera de possibili seq̄t̄ p̄clusio d̄
possibili. Adde: si de⁹ scit me p̄ansurū cras et possibile est
me nō p̄adere cras: ponat̄ in esse nō p̄adebo cras. seq̄t̄
q̄ de⁹ decipit̄. sed ex positiōe possibilis in esse nō sequit̄
ipossibile. Igitur ista deū decipi nō erit ipossibilis. Nō
ergo dei p̄sciētia vndiquaq; certa est et infallibilis. vt
sic certa eius p̄uidētia extendat̄ ad queuis minia. Sic
tertio loco. Neq; quidē imutabilis est diuina p̄sciētia
respectu om̄iū: quocūq; modo existentū. A contradi-
ctorio em̄ ad contradictoriū nō potest esse transitus si-
ne aliqua mutatione. q̄ si nulla sit omnio mutatio: nō
videtur aliquo modo: q̄ illud quod fuit prius verū sit
modo falsū. igitur si deus sciēs a potest nescire a hoc vi-
detur per aliquā mutationē possibile: non nisi in ipso a
vt scitū a deo: q̄ nullū esse habet nisi in scientia dei. et

Neq3 certā et infallibilem.

per psequēs eius mutatio nō pōt esse sine mutatiōe sciētie dei nō est ergo imutabiliter certa diuina rerū oīm p̄scientia. Preterea quicqd nō est a: et potest esse a: pōt incipere esse a: q2 nō videt esse itelligibile q affirmatio negatiōis: q nō inest possit inesse: nisi incipiat esse. ergo si deus nō sit a: et potest scire a: potest incipere scire a. ergo potest mutari ad scire a. Et confirmatur: quia si deus nō scit a: et potest scire a quero que est ista potētia? aut est passiva: et tūc est ad formā et sequitur mutatio. aut est actiua. et patet q naturalis: q2 intellectus vt intellectus nō est liber sed naturaliter agēs. talis aut potētia nō potest agere postq nō egit: nisi mutetur igitur sequitur mutatio. ac per hoc sciētia dei nō est imutabilis et hinc: vt redeatur ad intentū. Nec dei p̄scientia: determinata est nec certa et infallibilis. nec imutabilis respectu omniū quoquo modo existentīū. et per hoc neq3 puidētia certa poterit et infallibilis esse. Sed istis aduersa sūt q̄ p̄cedēti capite diximus. distēdi videlicet p̄uidentia ad usq3 minia. quod auctoritates sanctorū cōfirmāt dicente ad hebreos Paulo. Omnia nuda et aperta sunt in oculis eius. vbi glosa dicit: ex omni parte plene visa habet ergo deus certā et determinatā oīm et p̄scientia et p̄uidentia. Quod idem quoq3 apostolus ad hebreos eodē quarto: astringit. dū p̄misit vix est sermo dei et efficax et penetrabilior oīm gladio ancipiti et pertingēs vsq3 ad diuisionē anime ac spūs: cōpagūq3 et medullarū: et discretor cogitationū et intētionū cordis Et nō est vlla creatura inuisibilis in p̄spectu eius. Accedit hinc q omnino perfectissimo nulla inest ip̄fectio. Im̄perfectio aut esset: si vllā incertā indeterminatā fallibilē q̄gnitionē haberet. Cū fallere labi decipere decipi q̄ ibecille sit et turpe vt Cicero inq̄t de imutabilitate aut

Cōtra prouidētie certitudinē:

Dei quo ad substantiaz esse operationēq; tota personat octaua distinctio. pphetaz ait. Ego de⁹ & nō mutor. Vñ relictis multis: que copiose haberi possūt probatiōib;: asserimus deū habere omnīū: quocūq; modo existētīū: et determinatā certā infallibiles et imutabilē p̄scientiā. ac per hoc ad minia vsq; vti prediximus: distendi p̄uidentīā. qđ eo constabit clarius. quāto argumēta dissoluemus ori⁹ et copiosius.

Caput Quartum.

Argutie. quibus p̄tendebat. deū: nō p̄scire oīa. quocūq; modo entia: certe et infallibiliter dissoluūtur.

Assoluturi: igit argumēta. Dicim⁹ ad p̄mu⁹.
o In futuris quidē nō esse determinatā veritatē. in se cū sit. contingēs in oppositā qualitatē cōuertibilis. Est autē determinata veritas: in voluntate diuina: que est prima p̄tingētīe causa. de quib; nihilo minus cōtingentib;: cōsiliari opere p̄teritū: quonīā hoc modo p̄uissū est. vti nisi cōsilietur nō eueniēt. et quidē cōtingenter: quā p̄tingētīā in esse vñ nō ponat. vti fiet deus p̄sciuit. vti prediximus Augustini auctoritate li. de ciui. dei quito. Hinc ad Secundū. dicimus qđ tācti imperfectionē et sciētīe & volūtatis arguat. Si sciētīa volūtās sic essent vni⁹ scibilis volubilisq; qđ nō possent esse alterius: Tamē nullā igerit ip̄fectionē. Si sciētīa ita vnius dicat partis & volūtās vnius qđ nō sit alteri⁹ sicut et potētīa est vnius oppositi in actū dererminato quod p̄ducit et nō alterius. Vñ ratio: a posse ad esse discurrendo: nō cōuincit. Sicuti et tertiū quoq; dissoluere nō est difficile. Si em̄ deus sciret me necessario p̄asupcras et nō pranderē: deciperetur. scit autē deus me pranderē

Et infallibilitatē inducta:

surū pringēter: et quamcūq; sui partē amplexurus: prā
deā vel ne? id quomodo sit deus scit vnde nunq; decti
pitur. Licet em̄ intellectus diuinus nō sequatur res si
cut effectus causam. Tamē concomitantia ibi est: q; sic
res potest nō esse: ita intellectus diuinus potest nō sci
re vnde nunq; sequitur q; intellectus diuinus cognos
cit rem aliter q̄s est. Vñ ⁊ ad additionē respondetur: q;
q̄uis absolute loquēdo possim cras non prandere. non
tamen est verū facta suppositione scilicet q; hoc sit pre
uisum ab intellectu diuino. Vnde si in esse ponatur: im
possibile nil infert: nam vt preuisa possibilitatē ampli⁹
hac conditione: non seruanit. Ad tertium vero de immu
tabilitate. Concedimus maiorē: q; nō est transitus sine
mutatione. sed in minori dicitur: q; hic nullus est tran
situs nec esse potest: q; transitus nō potest esse sine succe
ssione: ita q; oppositū succedat opposito. Talis aut nō
pōt esse inposito. Sic em̄ nō possūt simul stare scire ⁊
nō scire: ita nō possūt simul stare: q; aliqui sciat ⁊ aliquā
do nō sciat. sine quo transitu ab opposito in oppositum
successive nō est mutatio. Et si querat saltē si potest non
scire b: quod scit: aliquid aliter se haberet. Vero quid ē
illud dico q; b in esse cognito: non tamen aliter q̄ prius
se habuit: sed aliter q̄ nunc se habet. Ita q; illud aliter
esset non alicui⁹ succedentis oppositi ad oppositū. Sed
esset alterius oppositorū: quod in eodem instāti posset
in esse: in quo suū oppositū inest. et hoc non sufficit ad
mutationē. Per quod et ad quartū dicitur hanc conse
quentiā non valere. Non sciens a: potest scire a: ergo po
test incipere scire a. et hoc quando est potētia precise ali
cuius prioris naturaliter ad oppositum posterioris: p
eodez instanti pro quo et in quo habet hoc posterius cō
tingenter esse: sicut est in proposito. tenet tamen gratia

diffoluitur. Quomodo deus

materie in creaturis vbi est possibilitas ad opposita successiue. Sed licet illa nō esset: adhuc tamē esset possibilitas ad utrūq; horū pro vno instāti. Ad p̄firmationē: dī q̄ pōt concedi: q̄tū ad istud argumentū. Qd̄ ista potētia ad opposita sit potētia actiua puta q̄ intellect⁹ diuin⁹ in q̄tū est actu per essentiā ⁊ per actualem intellectiōnē infinitā sit potētia actiua respectu quorūcūq; obiectoz q̄ pducit in esse intellectu. Et cuz dicit Igit̄ ipsa nō pōt agere circa aliqd̄: circa qd̄ pri⁹ nō egit: nisi pri⁹ mutet. Dico q̄ p̄sequētia nō valet: quādo agēs req̄rit obiectū circa qd̄ agat: sicut in agētibus creatis: nō oportet q̄ agens si de nouo agat: q̄ mutet: si de nouo app̄oximet sibi passū in qd̄ agat: Ita in proposito volūtas diuina determinās fore aliqd̄ ostensū ab intellectu facit cōplexiōnē talē esse verā et ideo intelligibilem: et ex hoc istud est presens intellectui in ratiōe obiecti. et sicut voluntas potest facere illud voluit ⁊ et non facere. Ita posset esse verū et nō verū et ita potest cognosci et nō cognosci ab illo intellectu naturali. Non quidē p̄pter aliquā cōtingentiā. que quidē sit prius in isto agente naturali sed propter contingētiā ex parte obiecti quod p̄tingenter est verū: propter actū volūtat̄is verificātis. Et si obiciatur: q̄ adhuc nō potest esse sine mutatione saltem in obiecto intellectu. Sicut nec illa app̄roximatio passi naturalis ad agēs naturale potest esse sine mutatōe passi et forte ipsius agentis app̄roximātis. Respondetur q̄ Obiectū istud nō mutat in isto esse quia nō potest esse successiue sub oppositis: cōtingēter tamen est in isto esse et hec contingētia est a parte volūtat̄is producentis ipsam in tali esse et ista cōtingētia volūtat̄is potest esse sine mutatione voluntatis sic declaratū est et id quidē de dissolutione argumentozum. ¶ ij

De vniuersis infallibilem:

Caput Quintū.

Quibus et per que deus habet omnium determinatā infallibilem imutabilemque prescientiam.

¶ Ed cū dissolutis argumētis nihil obsistat qn catholice asseramus: deū oīm quouis modo existentium: p̄sentaneā habere prescientiā ac p̄nidentīā. Nō inoportūe intelligētie amplioris gratia hic disquirēt. quibus medijs aut per que: deus eiusmōi habeat determinatā infallibilē imutabilē oīm prescientiā. Ad quod tametsi: Alij aliter. tñ diu? Acquinas hec esse: ob ideas que in intellectu diuino ponūt. que cum sint perfectissime in representādo. Rep̄sentāt ea quoz sunt nō solū fm se totū sed etiā fm omnē rationē et habitudinē extremorū. Sicq; in intellectu diuino sūt sufficiens ratio nō tantū simpliciter app̄hendēdi illa ydea ta: sed etiā app̄hendēdi omnē vnionē illorū ⁊ omnē modū ipsorū ydeatorū ad eorū existentīā pertinētium. Id quod ille de veritate q̄latissime edisserit. dū ad lineas inquit. Sicut se habet essentia vniuersalis alicui⁹ sp̄ei ad oīa per se accidentia illius sp̄iei. Ita se habet essentia singularis ad oīa accidentia p̄pria illius singularis. Cuiusmodi sunt oīa accidentia in eo inuēta. qz per hoc qd in ipso indiuiduat efficiūtur ei p̄pria. Intellectus aut cognoscēs essentīā rei: per eā app̄hēdit oīa per se accidentia illius sp̄iei. qz pro philosophi sūta. omīs demonstratōis per quā accidentia p̄pria de subiecto concludunt: p̄ncipiū est quod quid est. vnde ⁊ cognita p̄pria essentia alicui⁹ singularis cognoscūtur omīa accidentia illius singularis: quod intellectus noster nō potest qz de essentia singularis est materia signata: a q̄

Certissimāq; habeat. puidētiā.

intellectus noster abstrahit. et ponere in eius definitione: si definitionē haberet. Sed intellectus diuinus q̄ apprehensor est materie et forme cōprehendit nō solus essentiā vnīuersalē speciei: sed essentiā singularē cuiuslibet indiuidui et ideo cognoscit oīa accidentia et cōmunia toti speciei aut generi: et propria unicuiq; singulari. cognoscit ergo deus omnia enuntiabilia formabilia et de vnīuersalibus et particularibus. et id per vnā: essentiā diuinā: que est cuiuslibet rei sufficiēter representatiua ydea. de qua idee ratione insequēter latius loquemur. Nūc id sufficit quod idē quoq; **Thomas** ait. Idea que est in mēte diuina pro tanto se habet similiter ad res in quacūq; dispositione sit. qz est similitudo rei fm omne eius dispositionē et ideo per ipsam deus cognoscit de re in quacūq; sit dispositione. Sed nō desunt aliqui vt pote Scotisantes qui pretendāt: nō posse ydeas facere rerū omniū quocūq; modo existentium: representationē. Id autē primo hoc modo. Rationes vel idee terminorū non causant sufficientē noticiā nisi eā q̄ causat ex terminis. Nō ergo per illas habetur noticia cōtingentium. Et preterea Secūdo. Quicquid representāt idee naturaliter representāt cū in diuino intellectu pcedāt actū voluntatis. Aut igitur due idee puta hominis et albi representāt naturaliter cōpositionē aut diuisionē aut utrūq;. Si primū illa ppositio homo est albus erit necessaria. Si secūduz erit impossibilis cū naturaliter representet. Si terciū ergo deus neutrum determinate nouit. Tertio deus eque perfecte habet ydeas possibilium nō fiendorū. ergo sicut nec illorū ita nec istorū idee representāt illa aliquādo futura. Sed his minie obstantibus dicendū vti predicti dicētes ad primā rationē. Negandū esse antecedēs vt pote qz per ideas terminorū nulla noticia habeat suffi-

Argutie cōtra ydearū significā.

ciēter nisi que causatur ex terminis. Mā id utiq; negā
dū est de ydeis rēp̄sentātibus terminos cū oībus eorum
accidentib; . Ad Secundū pariter negandū est primus
antecedēs. Id videlicet q; q̄cquid rēp̄sentāt ydee natu
raliter rēp̄sentāt. Quia sicut diuinū scire subijcīt liber
tati volūtatis ita et ydea inq̄tū ad ipsā terminatur ac
tus diuine sciētie. Ideo dicendū. q; ydee libere rēp̄sen
tāt existētiās sēn quiditates cū existētijs rerū. eo q; di
uinus intellectus: s̄m nūcū diuine volūtatis potest acci
pere diuinā essētiā: vt p̄tinet reī naturā p̄cise: vel vt cō
tinet rei naturā cū existētia. Ideo aliqua ydea rēp̄sen
tat existētiā: et aliqua nō. Et que existētiā rēp̄sentat
potest rēp̄sentare oppositū. Mō autē que naturā q; nece
ssario rēp̄sentat. Et cū p̄batur q; p̄cedit actū volūtatis
Dico q; verū est q̄rū ad id qd dicit in recto scilicet essen
tiā diuinā: s̄cūs q̄rū ad respectū quē dicit in obliquo
ymo vt decerpit ex s̄nta B. T. l. 38 ar. 1 volūtas intelli
gitur p̄cedere actū intellectus quo excogitat forma ar
tificiati. Sciētia em̄ artificis primo volūtati finē ostē
dit. Secūdo in illū volūtas tendit. Tercio volūtas im
perat actū quo educat opus. circa qd sciētia formā con
ceptā ponit. Ad terciū dicendū. Qd vtrorūq; (videlicet
possibiliū nō fiendorū. et fiendorū possibiliū) sunt ydee
eque perfecte: sed diuersissime. q; ydee fiendorū sūt quo
dāmodo determinate ad esse eorū extra suas causas. Mō
fiendorū autē ydee ad hoc sunt indeterminate. vnde per
illas deus nō scit ista aliquādo futura. Mō autē valz ar
gumentū: q; hoc nō est ex ydeaz imp. effectiōe. Sed ex
volūtatis p̄posito iubētis excogitari ydeas ordinando
illas ad productionē illozū quoz sūt ydee: et p̄sequēter
quodāmodo determinādo vel eas nō ordinādo nec de
terminādo ad esse extra causas vti de hoc latius diuine

Dissoluit. Contingentiū et futu.

ille Aequas in de veritate questione tertia ar. 6 differit.
Nunc sat est rememorari quoniam modo de omnium quo
eum modo existentium per ideam possit hic certa et infalli
bile inmutabilis cognitione ac per hoc de singulis presci
entia et infallibile providentiam.

Caput Sextum.

Quo nam modo quibusque medijs futura contingencia a deo
provideant certa et infallibile prescientia.

Erū cum principia propter difficultatem habeat
v. quo nam pacto futura contingencia diuine subsint
et scientie et providentie. ut si multum infallibile
inmutabilis prescientia subsistere possit rerum contingencia. Et
circo id nunc peculiari disquirere non superuacaneum du
cimus. Et tamen a plerisque perhibeat deum noscere presci
entia ab eterno futura contingencia infallibiliter et certa
scientia quia nouerit: ille ab eterno determinatione volun
tatis sue: omnis contingentie causa et productrice. Tamen dum
Aequitate auriga habemus illius sententiam etiam hoc loco
sectabimur. Sit autem ille Boetius et verbis et sententia: per
hoc deum habere contingentiū infallibile prescientia: quod to
tus temporis fluxus omnia quodque que: quouis modo tem
pori subsint ipsi sunt eternitati presentia. Et id quidem
ob inmensitatem eternitatisque infinitatem: que toti reperi
coassistit. ut inensum: omnem locum: quodcunque diuersum compre
hendit et complectitur. Perhibete in de consolationis cal
ce Boetio. habere diuinam cognitionem: eternitatis mo
dum: qui est: totaliter simul absque successione consistere. Dum
scuti eternitas abussibus reperiis partibus quodcunque illis
successu existat. Indivisibiliter quidem et ut nunc stans pre
senter existit. Ita diuina cognitio omnia uti sibi presentissima: in
uenitur reperi: quodcunque sibi succedentia. Nec est accepta:

Quo nā mō de? certā habeat p̄s.

illoz respectu dei v̄l diuine etiā p̄gnitōis futuraz q̄stūis
vna tēporis partiū alij v̄l succedat: v̄l p̄ceat. qua de re
recti⁹ p̄uidētia q̄ p̄uidētia q̄spiā dei p̄scientiā noīaue
rit. Cū nihil v̄ti futuroz: sed v̄ti p̄sentia oīa: intuitu vni
co porro cernat. q̄q̄: neq; tamē p̄sciētie nomē dam̄nēs
cū hec ipsa futura (tamen si deo: nequa q̄ in futuritione
sed p̄sentanee intuita et scita extēt) inter se habēt tñ v̄
p̄sentia futuraq; reali successiōe a nobis offendant. Id
quod exēplo Acqnas etiā edisserit: dū adiicit. Sint qui
q; homīes: qui successiuis quīq; horis: quīq; facta p̄in
gentia videāt. dici tū pōt: qz isti quīq; videāt hec q̄nq;
p̄ringentia p̄sentia liter sed tamē succedēter. Ponatur
aut istaz p̄gnitionū vnū esse actū dici recte potest: vnā
cognitionē oīm illozū succedēter cognitoz esse ⁊ p̄senti
alē intuitū. Cū igitur vnico eterno: et nequa q̄ successi
uo intuitū. de⁹ oīa cernat tēpora. oīa profecto q̄stūis
cōtingētia q̄stūis etiā diuersis temporib; obueniētia
p̄sentia liter ab eterno intuef. Neq; tamē dūtaxat: v̄ti i
cognitionē sua esse habētia (cū deus ab eterno: nō p̄ten
tetur se dūtaxat noscere: id esse rerū qd in sua cognitionē
est) ymo ab eterno vnico intuitu videt ⁊ singula tēpora
et singulis tēporibus entia: eozūq; et illic act⁹ et demē
tiam. Nec etiā dūtaxat videt hinc rē respectu p̄cedētis
tēporis esse futurā: et relatione futuri p̄teritaz. Sed vi
det illud tēpus in quo est p̄sens: rēq; p̄sentē: in tēpore
eodem. Id quod intellectu nostro obtingere neq; ob id
q; act⁹ illius successiū⁹ est pro temporuz successiōe. Ne
cte vbi voles: et illud quoq; Bohetianū de centro circu
li exemplū. Nepe si ponat tēpus fluēs circuli esse circū
ferentia. Ipsūq; nūc eternitatis centrū eiusdē: p̄dibit.
v̄ti q̄stūcūq; fluxus fuerit i tēpore: totius tamē flux⁹
eiusdēq; sigillatī pars quelibet semper eque cētro p̄sen

Certitudo diuine presciētie.

anea cōsistit. Ita in quauis velint: sint tēporis parte
actiōes. aut quēuis temporanea: presenti p̄terita v̄fu
tura: q̄tūis inter se distātia existāt. oīa tamē nūc eter
nitatis eque sūt presentanea. quo fit: qui in eternitate
deus est: ob huiusmodi coexistētia: oīa cernit vnico in
tuitu et infallibili visiōe. **Modū** habes: quo deus futu
ra cognoscit oīa. **Sed** nequaquā vt futura sunt: veruz vt
sue eternitati coexistētia et sibi p̄sentissima. **Perhibēte**
eodē **Acq̄nate** Tūc aliquid vt futuruz cognosci: quādo
inter cognoscētis cognitiōē et rei euentū: ordo p̄teriti
ad futurū reperitur. q̄ nequaquā inter diuinā cognitiōē
remq̄ quātūis p̄tingētē: poterit inueniri. **Verū** oīs
diuine cognitiōis ad cognitū quodcūq̄ ordo hand ali
ud esse poterit: q̄ vti p̄sētis ad p̄sentance sibi subiectuz
Cognoscit ergo deus futura: nequaquā in futuritiōe. v̄p
dūtarat vt p̄sentia sibi: tamen si nō ignorēt. hec sibi: p̄sē
ter cognita: p̄tingētia. Alijs: hoc est nobis: esse futura:
cū nullā tēporis partē hūc latere recte existimauerim?
qui p̄teritiōis presentieq̄ et rerū omniū futuritiōis
(q̄tūis nō nisi p̄senter) habet intuitū et cognitiōes.
Vnde liquido cōstare potest. id qd secūdo loco: q̄rebat.
quo nā pacto: dei de futuris p̄gnitio siue prouidētia. In
fallibilis esse possit et certissima. **Equidē**: si verbi causa
dū visus meus: quicp̄ā cōtingētis viderit v̄pote plue
re sub cane. ⁊ id quidē certissime cōphendit: neq̄ tamē
illi: hoc suo visu infallibiliq̄ cognitiōe: p̄tingētia adī
mit. qui p̄tingēter et nō necessarie sub cane pluerit. **Qd**
mirū? si dei cognitiōē: qua p̄tingētia: nō in futuritiōe
(vti crebrius dictū extat) sed in nūc eternitatis p̄senta
nea cernit (certissimā infallibilēq̄ credamus. minie ta
mē sublatā p̄tingētis: in sui natura: variabilitate et cō
tingētia dicēte diuo **Acq̄nate**. Infallibiliter a deo cog

Quomodo paciaſ futuroꝝum

noſcuntur cōtingētia: q̄sto diuīo ſubdūtur cōtultui p̄ſen-
tialitate ſua. reliquūturg; nihilomin⁹ cōtingētia: ſuis
cauſis comparata. Ex quib; id quod tertio loco: inſinu-
abat: haud obſcure diſcerni poteſt. Quo nā pacto futu-
roꝝ ad vtrūlibet cognitoꝝū a deo cōtingētia. ſimul ſtet-
cū diuīe p̄ſcientie infallibilitate. quo minus: ali; aliud
vtpote: diuīe ſciētie infallibilitas: futuroꝝ ſcitoꝝ: cōtin-
gentie: obſiſtat. Id quod diuinus Thomas latius ediſſe
rit: vbi in hanc ipſā ſentētiā: haud diſſormiter ſubſcrip-
ſit. Scientiaꝝ dei veraz non exiſtere: vbi res hoc modo:
quo eaſdem deus enēturas p̄noſcit: non obtingerēt.
Cū igitur totius eſſe cognitoꝝ deus: nedū vnūquemq;
effectū: ſed et cauſas eiꝿdem noſcat. et earundē etiam
ad hunc effectū ordinem neceſſariū vel cōtingētez non
ignoret. Sitq; hic ordo p̄tingētū ad proxias ſuas cau-
ſas vti p̄tingēter ex eiſdem prodeāt. quid nīcū hec vni-
uerſa deus limpide cernat: deus quīs cōtingētia: cōtin-
genter euenire ipſa ſua infallibili intuitiōe: p̄noſcit.
Sciētie eiꝿ infallibili certitudine rez hoc modo eueniē-
tiū cōtingentiā: minie interturbāte. Id qđ alibi: eodez
ferme argumēto explicat: dū ait. q; cuz vltimi effectus:
gemine ſint cauſe vtpote et prima et proxia (vti fructi-
ficationis plante et ſemen: et ſol cauſa extat) nihil pro-
hibeat effectū: ex proxima cauſa contingenter prodire.
q̄stūis prima: neceſſaria reſpectu eiꝿdeꝝ exiſtat. Cuz
itaq; ſcientia rerū ſcitaruz cauſa extet remota. nihil ob-
ſiſtente: diuīne ſciētie certitudine. poteſt ob intermedi-
as: proximioꝝeſq; cauſas: nihilominus effectus cōtin-
genter prodire. vti q̄stūis: neceſſarius ſit ſolis mot⁹.
nequaq; tamē: planta: neceſſario fructificat: ob vicini-
zes cauſas: ex quibus fructus cōtingēter nō neceſſario
exprimitur. Liquet ergo ex vniuerſis his: quia rerū ſu-

Contingētiā. Argutiole q̄ res:

turarum contingētiā: nequaquā elabi potest p̄scientiam
Imo p̄stūis cognitio dei de futuris sit infallibilis et
certissima. nihilominus a rebus non tollitur contingē
tiā. quo circa: omniū penitus: certa est: et omniū comp
hensiva: diuina prouidentia.

Caput Septimū.

Aduersus predicta videlicet q̄ omnia in decursu tēpor
is existētiā: sint eternitati presentia: Arguitur.

Ed quādo infallibilis p̄scientie p̄uidētiē
certitudo: hoc ipso figi: n̄ p̄hibet. q̄ tot
tēporis decursus: oīaq̄ in eodē existētiā. sint
ipsi eternitati: dei p̄sentanea. ac per hoc velut p̄sentia
a deo certa et infallibili cognoscātur sciētiā. Accircō: li
quidioris intelligētiē grā contra idipsum argumētant
aliū Primo sic. Sicut de⁹ est formaliter eternus. Ita et
inmēsus: ergo sicut imēnsitate: attingit solū p̄sentia lo
ca. Ita et eternitate solū p̄sentia tēpora. Secundo cre
atura futura: nihil est in se: ergo nequit fundare respe
ctum realis p̄sentialitatis aut coexistentie ad deum
in sua eternitate. Tercio. Quia si esset: nō esset rei: non
p̄cessisset duratiōe esse eius: ergo nec creati res possent.
Quarto: Si deus coexisteret ipsi nūc temporis: esset si
mul cum eo: ergo utrūq̄ esset in aliqua mēsurā cōmu
ni quod falsū est. Quinto. Impossibile est esse attingēs
indiuisibile: et attingibile diuisibile et continuū: et at
tingentiam non esse diuisibilem. sicut videmus centrū
attingere diuersa puncta circūferētiē diuersis lineis.
Ratīo autem est: quia attingētiā vel p̄sentialitas est
habitudō. ergo multiplicatur s̄m multiplicatiōez ter
minorū: ergo eternitas nō potest totū tēpus attingere

Cont suppositio ista scz
q̄ de⁹ cognoscit p̄te
reia futura gūge tua
infallibili scā q̄ totū
terre p̄ p̄sentia
et conditio
et eternitas
hūc sit est p̄sentia
degenetia minor
et p̄sentia

Ab eterno nō sint deo p̄sentes.

simplici attingētia. Sed neq; attingētia idiuifibili: q; vel ista maneret fm oēs suas partes: et sic staret relatō abeūte termino. Aut nō: et sic de⁹ in attingēdo succederet nec erit totus simul etern⁹: ergo nullo modo eternitas attingit. Sexto si Antichristus coexisteret deo hāc relationē coexistētie mēsuraret eternitas aut tēpus p̄sens: aut futurū. Nō primū cū sit creatura nec secūduz quia tempus p̄sens nō mēsurat nisi p̄sentia, neq; tertium q; illud tēpus nō est. Septimo. Creatio anie Christi ē quedā creatura: et nō est actu p̄sens deo: si est futura. Nā esset vtuti creatiue actu cōiūcta: et p̄sequenter illa ania nūc crearet qd est falsū. Octauo p̄sentia creatura ad deū et ecōuerso: est ex tēpoze: cū sequat positio nē actualē creature. ergo nō puenit deo ab eterno. Nō Futura nō existūt: ergo nō coexistūt. His alijsq; argutiolis nitūtur cōuincere aduersarij: Prariū eius qd in capite p̄cedenti perhibuimus. videlicet omnē tēporis decursū resq; in eo existētes: p̄sentes esse eternitati vel potius deo in eternitate existēti et eius cognitioni. Sed illis minie obstantibus: sistimus in p̄scripta diuī Thome sūia. Res videlicet omēs q̄stūis varijs tēporis spatijs diuersificēt. illas tamē cūctas: sub vno eternitatis nūc: deo esse: eiusq; ituitui p̄sentes. Vñ ⁊ argumēta: dissoluturi. dicimus ad pmū. Negandā esse imensitatis et eternitatis similitudinē: q; eternitas p̄sequit actuale esse diuinitatis ⁊ existentia. q̄ equipollēt in durando infini te duratiōi successive. si illa esset. vñ simul attingit: quecūq; illa posset attingere. Imēsitās aut nō dicit aliquid equualēs alicui infinito successiuo: sed aliquod nullo modo terminatū. ⁊ ideo nō oportet: q; attingat de⁹ per imensitatē loca nō existētia: eis coexistēdo. Ad secundū dicimus creaturā futurā solū pro eo tē

*Argumenta
Dissoluntur*

*Long e. 2. y. 2.
p̄uacatione
et no sunt
finis*

Argutiole quibus cōtēdebat

poze in quo est aliqd fūdare reale relationē. Vnde futu-
ra cras fundat pro crastina die: non pro hodierna. Nec
mirandū: si dicat q̄ Antichristus est in aliquo tempore
quod nobis futurū est. Cū ly est: importet tēpus p̄sens.
qz in p̄dictis locutiōibus accipitur pro ly est: ly fuit. ⁊ li-
erit. sicut cū dico q̄ prima pars mor̄: est i prima parte
temporis et vltia in vltima. Nā si partes tēporis cōpa-
rantur ad totū ex eis p̄stitutū: q̄libet dicitur esse etiam
si sit p̄terita vel futura. Si vero vna cōparet ad alias
nō dū simul sunt: sed vna dicitur prior alia: ⁊ vna dicit̄
esse: non alia. Ad terciū Negatur sequela videlicet: q̄ si
oia sunt deo p̄sentia q̄ ergo res creari non possit. Deus
em̄ nō attingit futurū pro p̄senti instanti: in quo nō est
sed pro aliquo sequēti. Nec huius creatio est p̄iuncta vir-
tuti creatine pro illo instāti: sed pro alio. Quis tam hoc
q̄ illud instās sit deo p̄sens. Demisse tamē oportet: q̄
tamen si p̄sentia litas: sit relatio equiparātie: nō tamen
oportet q̄ in vtroqz extremoz sit realis. Ad q̄rtū dici⁹
Nō aliqua duo sunt in vna mēsurā dupliciter. Scilicet
quia vna mēsurā est vtriusqz: et qz eadē mēsurā claudit
vtrūqz. P̄rio modo negat fallitas cōsequētis. Secūdo
vero modo negat p̄ncipalis seu vltia p̄sequētia: scilicet
sunt simul ergo in vna mēsurā. Ad q̄ntū. Negat̄ primū
antecedēs: loquēdo de attingētia ex parte attingentis
indivisibilis. sicut etiā multe lineę in cētro nō differūt
Ad probationē negat̄ p̄sequentia. Ex parte aut attingi-
bilis sūt multe s̄m multitudinē p̄uctoz in circūferētia
vel partiū in tēpore. Idez dicitur de p̄sentia litate anīe
ad multa corporis mēbra. P̄dest tamē etiā dici: q̄ ista
atingētia est multiplex s̄m multitudinē terminozū ex
parte creature et nō permanet vna nisi ex parte funda-
mēti. Nec tñ seq̄tur q̄ deus attingat successiue ex parte

Restoro tēporis decursu existē.

sui. sed q̄ attigat successiua per attingētiās successiuas
et parte termini: et non ex parte sūdamēti. Ad sextū de
coexistētia Antichristi dicif: q̄ illa relatio est realis et
mensuratur tempore mēsurante Antichristū tanq̄ mē
sura propria. Opposita autē relatio est rationis tantū.
nec mēsurā habet: aut habet eam que est sibi opposite
relationis. Et tempus futurū nō est actu comparatur
ad mēsurā respectu cui⁹ dicif futurū: secus si cōparet̄
ad deum. Ad septimū quoq̄ de anime Antichristi crea
tione. Dicitur per minozis negationē: quiny mo illa pa
ssiva creatio est deo actu p̄sens: non in mēsurā qua
loquimur: sed in ea que post illā futura est. Nec sequif
ergo deus creat animā illā: quia ly creat denotat tem
pus p̄sens in quo loquimur. Quod si a tali cōnotati
one abstrahat. Dico: q̄ deus illam animā creat in tem
pore futuro: quo ad nos: et deo p̄sente. Sed obicitur e
cōtrario: P̄rio q̄ sequeretur q̄ tempus futurū ⁊ p̄teritū
est. Dicendū. Negetur cōsequētia si ly est cōnotet tē
pus in quo loquimur. Sic enī neq̄ Antichristus: nec
tempus eius est. Secūdo obicitur quia videtur q̄ oēs
tēporis partes sint simul: sunt enī omēs p̄sentes vni
tertio. Dicendū. Omēs partes tēporis sūt p̄iores aut
posteriores comparate ad inuicē ad motū et ad magni
tudinē: sed non comparate ad deū. Nec sequif si sint p̄
sentes et coexistentes tertio: q̄ et inter se sint. Nam ca
put et pedes sūt anime p̄sentia et nō ad inuicē. Post
hac ad octauū quoq̄ dicitur concedēdo cōsequens ad
aliquē sensum. Cōuenit enī aliquid eternaliter deo du
pliciter: scilicet quia competit ei pro quacūq̄ mēsurā
vera vel ymaginabilī. Et quia cōuenit ei pro tota eter
nitate et non pro eius parte. P̄rimo modo nihil ei cō
uenit qd̄ respectū dicat ad creaturam. Secus secundo

Nō esse eternitati p̄sētes dissol.

modo: licet ergo ista presentia litas nō sit eterna: tamē deo eternaliter competit secūdo modo: sicut et om̄is respectus. Ad nonū postremo dicitur: per anteccedētes negationes: ly existūt abstrahente: a cōnotatiōe presentis temporis in quo loquimur. Futura ergo existūt: sed nō nobis: sed deo. Dissolutis itaq; hoc modo: aduersantiū argumētis: adhuc priorī adheremus sentētie: perhibētes omnia diuine subesse et p̄scientie et prouidentie: quanto eius eternitati coexistūt omnia: in quocūq; tēporis fluxu: decurrentia.

Caput Octauū.

Nō tamen si deus omniū certissimā habeat p̄scientiā nō tamen adimit: hac p̄scientia: futuroz p̄tingentiā.

Acqui cū secundo loco perhibuimus: dei cognitionē: et futurozū p̄scientiā esse certissimā. pro eo q̄ sicuti vilius: etsi de cōtingēti dū id: i esse poni presenter cernit: certissimus extet. non tamen illi cōtingentiā adimat: quo minns cōtingenter in esse ceciderit. Ita diuinus intellectus: in eternitatis nunc quoq; futura: presenter intuēs. de his certissimā habet cognitionē. minie tamē eozū futuroz adēptā contingentia. Cum inq; hec de dei p̄scientie certitudine perhibuerimus. Sunt: qui idipsū: sodicare nituntur. Con tendentes id minns verū esse: et primū ob ea q̄ cum scientie certitudine nequeat aliqua ex parte rerum cōtingentia consistere: in earum existētia: Et primū hoc modo. Quia sequitur deus scit: ergo necessario erit: antecēdens est necessariū: probatio p̄sequentie qz actus rationalis nō distrabit: ppter materiā super quā trāsit. sicut loqui nō distrabitur: si trāseat super hoc qd̄ est me loq.

Argutie q̄b' cōtēditur nō stare

Sequit̄ em̄: dico me nihil dicere: ergo aliqd̄ dico: ergo
 a simili scire nō distrabit̄ ppter materiā super q̄ trāsit.
 ergo cū scire dei sit simpliciter necessariū: non distrabit̄
 ab hac necessitate: ppter hoc q̄ trāsit super ptingēs. Pre
 terea scō. Om̄e scitū a deo fore: necessario erit. a est sci
 tū a deo: ergo maior est vera pvt est d̄ necessario: qz p̄di
 catū de necessitate inest subiecto. et mīor inest de inesse
 simpliciter: qz p eternitate vera. ergo sc̄tur pclusio de
 necessario. Tercio nā futurū ptingēs vt positūz actu in
 certo tēpore p̄sens: nō tribuit diuīo intellectui: vt certi
 tudinaliter ab eo cognoscat̄. Ille em̄ intellect' mēsurat̄
 reā a rebz a quibz acciperet certitudines. Ergo neqz hoc
 facit vt positū actu p̄sens sit eternitari. Quarto nā iste
 modus dicēdi nō assignat̄ qd sit deo ratio attingēdi fu
 turū cōtingēs vt p̄sens: ergo nihil facit. Et si dicat̄: q
 vtqz assignatur. qz diuina essentia est omnīū rēp̄sentā
 tiua. Cōtra primo sic. Nā idē simplicīū terminorū in
 rēp̄sentādo abstrahūt ab esse et non esse: sicut et species
 rose: illā rēp̄sentat: etiā si nō sit: ergo non ducūt in notit
 ciā rei vt p̄sens est. Et si dicat̄ (per negationez antecē
 dentis) q species rose in me rēp̄sentat rosam solū q̄tū
 ad naturā speciet̄. sed ydea eius in deo rēp̄sentat illam
 siue sit siue nō sit: oīa eius accidētia. et per eā p̄gnosci
 rosam esse in tali tēpore: et in tali non. et hoc certissime
 vt diuus Thomas asserit latius de veri. Contra inq̄
 quia talis representatio est possibilis esse: etiā si res nō
 eueniat: ergo per eā res determinate nescitur. Dicitur:
 si aliqua res nō ponat̄ aliquādo. dico q ydea nō rēp̄sen
 tat illam positā: sed non positā. Preterea Secūdo con
 tra ydeas. Nam cōpletio in tali vel tali nūc ponēda vl'
 posita: non potest rēp̄sentari per similitudinē: que non
 maneat: dato q cōplexio non ponat̄: alioquin nō posset

*Hic quod dicitur
 quod si sit
 modus et ratio
 futuri
 determinati
 determinati
 determinati*

Certissimā sciētiā cū rerū cōti.

habere similitudinē falsā. Nulla autē similitudo talis id est
i. manēs renō manēte ducit infallibiliter in noticiā rei.
seu talis cōplexionis: cū possit esse falsa ergo deus non
agnoscit futura per ideā representantē cōplexionē in tali
nūc ponendā. Preterea quito. Principaliter adhuc de
nō cognoscit futura certissime: ob p̄sentiaz ad nūc eter
nitatis: probat. Quia si deus intuet̄ eiulatus dānatorū
vt p̄sentes. aut ergo in diuio intuitus sunt finiti aut in
finiti. Nō primū: qz post aliquā finitā durationē: non
eiularēt. Neqz secundū qz infinitas ⁊ p̄sentialitas mu
tuo sibi repugnāt. Sexto: Om̄is p̄positio scita est vera:
vt est scita. Sed aliqua p̄positio de futuro: vt sic est scita
ergo vt sic est vera et necessaria. et p̄sequēter futuritio ē
inuariabilis: et nō solū p̄sentialitas. Probat autē: mi
nor qz ista: hoc erit est de futuro: ⁊ vt sic cōcedis eā scitā
a deo. ergo vt sic est necessaria. Septimo ex noticia atti
gente rem vt p̄sentē p̄teritā vel futurā: potest inferri. q
res est in p̄senti vel fuit: vel erit: nō solū in p̄senti esse vi
sibili. quo videt̄: sed etiā i. p̄rio esse. Sicut video sedere
fortē in p̄sentialitate sua: ergo sedet in se. ergo si deus vi
dit eternaliter fortē sedere: in sua p̄sentialitate: ab eter
no: p̄sentialiter sedit in seipso. His alijsqz ratiōibus ni
tūtur cōuincere. Primū nō consistere simul: certissimā
sciētiā et rerū cognitarū in om̄i sua existētia p̄tingen
tiā. Nec secūdo: simul cū diuine sciētie certitudine stare
rerū cōtingentiā. ob rei: ab eterno: in diuino cōtuitu ha
bitā p̄sciētiā. Sed illis minie obstantibus dicimus
vt antehac: latius recensuimus. vñ et argumēta dissolu
imus hoc modo. Ad primū nāqz dicī: qz antecedens
nō est necessariū simpliciter: et cū probat̄: qz actus rati
onalis nō distrahīt super quācūqz materiā. Dicendū q
licet nō distrahāt quin stet fm se: et sic est sepe. necessa

Argutie q̄b̄ cōtēditur nō cōsta.

rius. tamē potest sibi subesse nō necessariū aliquod. et sic
fm̄ quid potest esse nō necessarius. et hoc maxime si sit
actus qui potest respicere diuersa obiecta. Ad secundū
dicitur q̄ illa mixtio nō valet: nisi illa minor: sit de iesse
simpliciter: et hoc non tantū: q̄ sit vera pro omni tēpo-
re: sed q̄ sit necessario vera. et forte oportet q̄ significet
subsumptū per se cōtineri sub medio. Sufficit ergo ad
positū: q̄ oportet eā necessario esse verā: et q̄ hoc requi-
rat liq̄t in ista instātia. Omne quiescens necessario nō
mouet: lapis in centro terre est quiescēs ergo de necessi-
tate nō mouetur. Cōclusio nō sequit̄: et tamē minor sē-
per est vera: nō tamē necessario vera. Potest em̄ de^o nō
scire a: sicut potest nō velle a: propter p̄tingentiā: q̄ p̄io
est in volūtate ad obiecta secūdaria: et ex hoc cōcomitā-
ter in intellectu. Ad tertiū dicit̄: q̄ non intendimus id
videlicet q̄ p̄sentia rei det certitudinē cognoscēti: cui
p̄ior sit cognitio: q̄ p̄sentia vel rei existētia. Sed dicit̄
q̄ cōtingēs nō potest subdi certe cognitioni nisi vt p̄sēs.
Sic em̄ habet determinationē et certitudines: quā cri-
git certa cognitio. Hinc ad secundū in quo cōtendebat̄
cōtra ydeas: q̄ cōplexio in tali vel tali nūc ponēda vel
posita: nō possit rēpresentari per similitudinē: que nō ma-
neat: dato q̄ cōplexio nō ponat̄ rē. Dicitur. q̄ in re non
sunt cōplexiōes terminōz vt supponit̄. sed solū vnitas
cōplexiōni correspōdens. hoc tamē dato negat̄ minor.
et probatio proeedit de similitudine creata. Illa enim
falsa est si cōplexio in re nō ponat̄. nō aut̄ de similitudine
inecreata: q̄ si nō ponat̄ nō rēpresentabit̄: illā posita:
sed nō posita. licet nō possit rēpresentare aliqd̄ ī tali nūc
ponēdū et post nō ponēdū. erit aut̄ eadē ydea: et nō falsa.
Ratio aut̄ istoz est (inq̄t **B I** de veri) q̄ nos per diuer-
sas p̄ceptiōes intelligū⁹ p̄sens p̄teritū et futurū. Ideo

Lūpsciētia certissima rex p̄tigē.

transiente rei falsa est noticia: que de p̄terito habebat.
Secus est in deo: vnde etiam dicit a beato Thomas q̄ si
aliqua res poneret̄ p̄ter illas quas deus p̄uidit v̄tu-
ras: nō fieret additio alicuius speciei ad diuinū intelle-
ctū. sed esset alius respectus diuine essentie ad illā rez. et
ita in hoc nostro proposito dicendū. Hinc quoq; ad quītū
de eiularibus obieciū: dicimus. q̄ sunt infiniti p̄sentes
eternitati: et nō ad inuicē. vnde nō est infinita multitu-
do simul in actu: sed in potētia: sicut etiā dies anni oēs
sunt siml' p̄sentes deo: sed nō inuicē: sed simul. eo existūt
aut futura eternitati: nō in tempore: in quo sūt futura
sed in eo in quo sunt p̄sencia. Ad sextū dicitur: q̄ deus
cognoscēdo futurū: duo cognoscit. scilicet esse futuri i se:
et esse eiusdem in suis causis: quo dicit̄ futurū. sed non
cognoscitur certe nisi ratione p̄mi. Negetur ergo mi-
nor. Ad probationēq; dicit̄: q̄ ista scilicet hoc erit est de
futuro: et q̄ est scita a deo: sed nō ratiōe futuritiōis: sed
p̄sentialitatis: et eodem modo est necessaria. Et dico q̄
futuricio est quidē variabilis: sed ratiōe p̄sentialitatis
solū. Postremū ad vltimū dicit̄: Qd aliquid dicit̄ esse
p̄sens dupliciter: scilicet qz est p̄sens in rerū natura: p̄
illa mensura pro qua enūciatur p̄sens. Ita q̄ eodem
tempore mēsuratur locutio et rei existētia: et quia atti-
gitur ab aliq̄ actuali mensura: siue illa sit enū: siue eter-
nitas: siue tempus. Primo ergo modo futurū est futurū
et nō p̄sens: sed secūdo modo est p̄sens. Deus autē
attingit futurū vt p̄sens secūdo modo: nō p̄mo. siue
vt p̄sens sibi: nō nobis. Primo ergo modo p̄cedit an-
tecedēs et negat p̄sequēs. Secūdo autē modo: eōuerso. v̄t
pōt dici q̄ antecedēs est verū: de noticia creature q̄ nō
potest simul attingere rem in se: et in sua causa. Nō autē
de ea que simul attingit vtrūq;.

dissoluuntur. q̄ cū infallibilitate

Intus p̄cedit quo in futuris q̄m̄oria p̄terit. dūma eoz p̄sūa dētrahit. Hic q̄m̄ dētrahit q̄m̄ in futuris q̄m̄oria cū p̄terit infallibilis dēi p̄sūa

Capitulum Nonum.

Contendit hic aliquorū argutijs: infallibilitatē prouidentie excludere contingentiam.

Cum vero etiā perhibuimus: simul cū infallibilitate: diuine p̄sciētie p̄uidentieq̄: stare rerū futurarū: ad utrūlibet p̄tingentiā: pro eo

q̄ nisi deus: rē modo quo eūc̄it: agnosceret. nequa q̄ recte om̄isciens appellaretur. Veniūt aut̄ extra cōtra uersiā res quedā: p̄tingēter. uti et quedā necessario. q̄re utraq̄: necesse est deus p̄scire: absq̄ eo tamē: q̄ illius scientia fallatur: verū aduersus id quoq̄: quidaz p̄tendūt n̄ri: argutiolis suis cōprobare. Infallibilitatē prouidentie: nequa q̄ cōpati ad utrūlibet rerū cōtingentiā.

α p̄ dūma p̄m̄e n̄e infallibilitate p̄cedens cā nō posse q̄p̄ti futuris q̄m̄oria

et id quidē Primo sic: Nā scientia infert scitūz per p̄sequentiā bonā: q̄z sequitur. Scio hec esse: ergo est. Et in p̄sequētia bona si antecedēs est imutabile z p̄sequēs cū ergo dicit̄ deus scit aliquid futurū: ergo erit. Antecedēs est imutabile si sciētia dei sit immutabilis ergo et consequēs. Preterea cognoscere posse aliquid aliter q̄ sit: est posse decipi: z similiter posse agnoscere q̄ res aliter erit q̄ erit. sed si res nō eueniūt necessario deus potest aliter scire res q̄ erūt ergo potest falli. Preterea tertio. Nā sic arguēdo. Om̄e scitū a deo: de necessitate est esse verū. Sed hoc cōtingēs futurū est scitū a deo: ergo. Maior ē de necessario: minor vero de inesse. ergo s̄m regulā p̄uidentie sequitur cōclusio de necessario: et p̄sequēter necessario euenit illud. Quarto. Om̄is causa necessaria que impediri nō potest: inducit necessitatē in effectū. Sed sciētia dei est causa necessaria: minie impediibilis ergo.

infalibitate

h̄c p̄m̄e de futuris de necessitate e uoz

Obas istiusmodiq̄ ratiōes alias: quidaz permoti in

4 p̄m̄e argumēta dissoluūt̄ zentat̄ alioz q̄m̄da d̄uendi modos q̄ saluare int̄p̄ aliq̄ q̄ nō infallibilitate p̄sūe q̄m̄oria

Prescientie nō possit stare

aliā cōcesserūt reddende ratiōis causas. cur scilicet deus
cognosceret futura cōtingētia sua infallibili et cōrissima
sciētia. In hac videlicet: q̄ neq; per presentia: neq; per
ydearū representatiōē: deus cognosceret futura cōtingē
tia: sed ex hoc ipso quia ab eterno sue volūtatīs cognos
ceret determinatiōē. Ut p̄mo: autē: supponere se qz
totius p̄tingētie prima p̄cipuaq; causa: sit volūtas di
uina. Ex quo sic arguendū putāt: Intellectus diuinus
ab eterno cognouit determinatiōē diuine volūtatīs:
vt nō impedibilē. sed volūtas diuina: cū sit prima causa
totius p̄tingētie: ab eterno determinat oīa futura cō
tingētia: cognoscēdo determinatiōē volūtatīs sue. Ex
quo ipsi: mer quēdā subinserunt dubia. Primū q̄ ex di
ctis videat q̄ deus determinet volūtatē meaz ad actū
meritorij: qui est actus cōtingēs: et sic tollitur libertas
arbitrij. Secundū quid sit cause cur plus determinant
ad bonū: Petrū q̄ Paulū: cū petrus et paulus sic se ha
bent q̄ nullū impedimentū ex illis inferat: excipiendo
talē determinatiōē. Ad quorū primū respōdent: q̄ cū
deus determinet hūc ad bonū: nō propter hoc tollitur
libertas volūtatīs: quēadmodū in sanctis et p̄firmatis
ponit gratia. Ita q̄ nō possūt mortaliter peccare stāte
tamē arbitrij libertate. Ad secundū quoq; respōdent: to
pice: per Cōmētorē q̄rto Metaphisice perhibentem:
q̄ indisciplinati est querere oīm causas. Qd magister i
secūdo dicat. Nō esse querendā diuine volūtatīs causas:
Augustino perhibēte Cur hūc trahat illū relinquat: nō
li interrogare: si nolis errare. Hec inq; hū dicūt: qui p̄
ori nostre sentētie de infallibilitate diuine p̄sciētie in ori
dine ad cōtingētiā: obsistūt Sed nos ab eis: qz quicq;
querimus. Cum in oīm actiōe: intellectus noster intelli
gatur vt dirigens: volūtas vt imperans: et potentia vt

qz et cognoscit
bīa futura dētiāte #

Quia in volūtas
ut sup̄ma, ita q̄
ut opt̄ integratē
de illa

Refellit p̄orē s̄cūdū: modū et aspectū Thom̄

Futurozū contingentia.

erequēs: et nos inuisibilē dei actionē ex visibili arguere
 et internoscere (quantillū id sit) iuuamur et manuducti
 mur. cum similiter etiā diuina voluntas nō se determi
 net nisi p̄e directā ab intellectu. querimus ergo: per qd
 dirigitur: voluntas. et qua determinatione vel indice:
 ratio voluntatē dirigat. vt hec se ad hāc potius q̄ illā
 determinet. et hoc disquirētes eo deueniemus: vt p̄ma
 certitudo: et limitatio: et cortitudo: et ifallibilitas. ma
 gis in intellectu: et p̄ncipalissime: reperiatur. q̄ q̄ ille
 hinc certissimus sit: q̄ volūtatis noscat determinationē
 Vnde hec dicentes: nō explicant: sed magis implicare
 videntur questionē. quod alibi latius recensetur. Accir
 co: nihilo his curatis: in p̄iori sistimus Acquinatis sē
 tentia. q̄ simul cū infallibili p̄udentia stet futurozū
 contingentia. ob id q̄ res non in futuritione: sed in sua
 cognoscitur p̄sentia. Vnde et ad ratiōes dicimus. p̄i
 mo et ad primū q̄ eodem modo est imutabile cōsequēs
 sicut antecedens: quod est imutabiliter veruz: soluz pro
 illa mensura qua subicitur diuine scientie: pro tempore
 p̄cedente positionē eius. Sic em̄ scitur futurū: et imu
 tabiliter est futuruz: nec tamē sequitur q̄ sit hic aliqua
 necessitas absoluta per aliquā mensurā. Ad secundum
 dicū: q̄ posse cognoscere aliquid aliter q̄ est: habet du
 plicē sensum: scilicet composituz: q̄ scilicet totū hoc est
 possibile: vt res sit et pro tunc cognoscat aliter esse: et di
 uisum. quia scilicet res taliter est: et possibile est q̄ aliter
 cognoscatur. Primo modo concedit maior et negatur
 minor. Secūdo vero modo ecōuerso: Sicut em̄ stant si
 mul sic esse: et posse aliter esse. Ita sic esse et posse aliter
 cognoscere. Vnde ex hoc nō sequitur decipi. Ad tertius
 dicitur q̄ si maior est p̄posita argumentū nō valet. Si
 vero est diuisa ē falsa. Ad q̄rtū dicēdū: q̄ maior est vera

*Solum 2 Azg
 et p̄o p̄m*

Argumenta dissoluntur.

solū quādo talis causa habet necessariā habitudinē ad effectū. nō aliter: nisi sit sermo de necessitate suppositio-
nis. quā necessitate nōnulla necessario euētura infalli-
biliterq; ad alterā cōtradictiōis: determinata esse pōte-
mur. absq; tamē pudentie exclusiōe: aut absolute nece-
ssitatis erga talia prouisa ipressiōe. Quo sic liq̃do iterū
atq; iterū pōter: qz nihilo aniadueris: cōtradicentū ra-
tionellis et argutiolis: ad oīa se diuina extēdat puden-
tia imutabiliter infallib. lis: certa et determinata. absq;
eo tamen: q ab vniuerso: rerū excludat ptingētia: quod
nos toto hoc vspīa: ferme libello: persuagisse cōtēdeba-
mus: et nūc quoq; assecuti sumus: cū auspicio. q a fine
ad finē pertingens fortiter oīa disponit suauiter.

*Concludit infallibile
Dei de futuris pte
pōter*

incertū

*Longit quēq; pōter
toto pōter pōter*

Caput Decimū.

Nō non omnīū philozophantūz discors est a fide de p-
udentia opinatio. qui nymō quedā sit inter illos: fide-
leq; concordia reperienda.

At quādo etiā: referēte in ethicis Arestoteles:
ca q sunt: ei psonāt: que sūt: hoc est. verū: omē
vero cōsonat: falso autē citius dissonat vernz:
philolozophorūq; pleriq;: qui post Anaxagorā cū Pla-
tonicis philozophati sunt: et multa et pēlara: de diuina
perhibuerūt scriptaq; reliquerūt. puidētia: q diu⁹ etiāz
Aurelius veluti ab iniustis possessoribz: ad nraz inbet do-
ctrinā reuocari. vti et egiptios pētilis sūmiratibus: isra-
beliticis misceri. ppheta annuī: qd diuus Hieronim⁹ d
peregrinis ethnicozū doctrinis: in nostrā eruditionē de-
sumēdis inaudiendū scripsit. Accirco: tametsi illos to-
to abigēdos campo censeamus: qui mundum nulla pu-
rabant rectore gubernari: eos tamen: qui conformiter

Concordia:

vere philozophantibz quicpiā attulere. tā et si: nō vndi
quaqz: metā veritatis christiane: de puidētia ptigerint
explodere non cōtendimus. verū nūc quo nā pacto: no
biscū cōcordē magis intentare moliri. Id aut cōpen
dario fieri arbitramur per quādā prouidētie diuisionē.
Prouidere equidē: in vasto scripturorū campo: offendit
alios: alijs trifariā. Primo videlicet executiue: quo mō
philozophi (quorū in p̄sentiarū cōcordiā intentamus)
generabiliū corruptibiliūqz regimē prouidentiaqz ce
lestibus tribuūt corporibus. dicēte Cōmētatoze: factuz
esse calozē in terra ex solis caloze: aliarū stellarū caloze
admixto: calidoqz celesti cooperante. et iccirco sol luna
qz vīte extēnt principiū cuiuslibet: in natura viuentiū.
quod latius dearticulatū quisqz penes astrologos offē
det. qui cōpertū habere se iactant: virtutē superiorū (a
quibus infera hec propagent) geminā esse. vnā videlicet
vniuersalē: orbis primi et stellarū: motu lumie influen
tia et figura quoqz in inferiora operantē. Aliā vero con
tractam magis et particularem: que sigillatim: ex vna
quadraginta octo gestaminū imagine: depēdet. dicente
Ptolomeo vultus hui⁹ seculi celestibz sbiectos vultibz
hoc est inferioris mūdi animātia: plantas et si qd eius
modi: omne ex celestibus depēdere. Adeo: vt sapientes
imaginū: mirabilis: virtutis effectores siue sculptozes
planetarū motū: introitūqz eorū in signa potissimū ob
seruarēt: qd illozū virtutē planetaz ymagines sculptas
tum sibi desumere putabāt a planetis: efficiendi. Lum
celestis. Scorpio sit (vt astrologi aiūt) qui subcelestibz
dominet scorpionibz. dicente Hermete Enoch seu Her
curio. quālibet maris arenarum: suū retinere sidus: ad
eiusdem incrementū. q̄to illud amplius in perfectiori
bus animātibz: ymo homibus fieri cōspectabile. in his

Cometatus

Philosophorum ethnicorum.

videlicet omnē vim a superū muneribus participatam
esse. hoc est a demōibus: vti et Platonici censent: ob va
rietatē inferiorū: his demonas prepositos: sicuti prece
denter recensuimus. quibus etiā demoniacis virtutib
oīa hec inferius plena antiqui censuerūt: adusq; terre
centrū: vbi ob radioꝝ celi: stellarūq; collectionē: sinodū
deorū coactā perhibuere. Quaten⁹ hinc p̄stet: qz haud
informiter dictū sit. primo loco prouidentia fieri a cele
stibus corporib;: sed executive. Secundo vero prouidet
aliquibus: imperatiue quo modo philosophi orbū mo
tricius gubernationē prouisionēq; in hec inferiora tri
buūt. que suo imperio et appetitu orbis dimouētes: q̄c
quid sub orbibus est pariter tamē illis ipsis a se motis
orbibus: mouēt: gubernāt: et tuenz. dicēte Cōmentatore
Naturā facere aliquid perfecte et ordinate. quāuis nō
intelligat: quasi esset remēozata ex virtutibus agētib;.
Id quod Platonici putarūt: dū arbitrati sunt: inferio
rū formas a secundis dijs donari. dicētes deū deorū semē
tem eis generatiōis dedisse. vti hinc formas yle indāt
z imprimāt: celestiu corporū subserviēte ministerio. Qd
etiā Cōmentator voluisse videtur: dū cōmento decimo
octauo duodecimi metaphisice: ait. qz calozes generati
ex calozibus stellarū generātes quālibet specie animalū
habēt mensuras proprias illius orbis: ex quātitatibus
motuū stellarū: et dispositiōibus earū ad inuicē in pro
pinqvitate et remotiōe: z ista mēsurā pueniat ab arte
diuina intellectuali: que est similis vni forme vnius ar
tis principalis sub qua sunt artes plures. Istas autē
proportiōes et virtutes que fiūt in elemētis a motib;
solis et aliarū stellarū. sunt he quas Plato (in q̄t Zuer
rois) reputat formas: et eas intēdit: sed lōge ispiriebat
illas zc. Que eatenus huc accersimus: vt cōprobemus

Lū Christianis de prouidētia:

111
orbū motrices hec inferiora gubernare imperatiē: qui
est secundus gubernādī siue prouidēdi (quem describi-
mus) modus. At tertio directiue: quidā etiā prouidere
perhibentur a philosophis. et id singulariter ab eis des-
tribuitur primo principio: siue diuine arti. Intelligen-
tes em orbū motrices diuinā artē: ad illos: in ipsis re-
lucētes effectus. celos: celestūq; celorum speras siue
orbes: dimouēt. Arbitrari hinc: philosophi: euidentiori-
bus argumētis insinuari. quia habeat deus de oībus sol-
licitudinē et curam. Quod hinc explicatius deprehen-
ditur. q̄ cōmento 38 duodecimi Metaphisice Cōmenta-
tor subsequenter scripsit. Moveri celū primū a motore
primo secundū desiderū: vt illi pro posse assimiletur: si-
cuti omnis amans moueri solet: quo suo amato simile
tur. Alia vero celestia corpora: secundū desiderū ad pri-
mi corporis motū: quo circa 7 geminū morum planete
habere perhibentur. Vnus quo inferiora ad generatio-
nē: corruptionēq; mouerint. quē illi duplicibus ad inui-
cē oppositis motibus perficiūt. Aliū vero: quo continu-
ationē illarū faciūt generationū 7 corruptionū. sed illū
esse motū potius primi mobilis: ac ea propter eundem
eternū regularemq; 7 vniformē esse. quo pariter omēs
planete rapiantur. die naturali vnā reuolutionem: sed
indefinitē: explentes. Nexo iterū ab eodem Cōmen-
tatore. q̄ hic liqueat: quia habeat deus circa omnia cu-
rā et sollicitudinē. Vti nunc quoq; tertio loco cōstet:
q̄ etiam exclusa (pro Philosophorum quorundā opī-
natiōe) a primo principio effectiua causalitate. adhuc
diuina sollicitudo: prouidentiaq; erga infera hec: a phi-
losophis recognoscitur. Non quidem executiue: q̄ alio-
quin secundas causas ociosas hū causentur. deo nature
necessitate agente. Ac per hoc: omni reiecta subseruien-

Dū tripliciter rebus:

tiam actione: omnia per se dimouente (frequentes) sed
exemplariter et directiue: modoq; finis: omnia ut ama-
tū et desideratū mouentis. Quo modo et duodecimo
Metaphisice Philosophus: in huius sentētie assenera-
tione: ait. Non consistere solum bonū vniuersale in or-
dine. vbi prouidentia relucet. sed et in quodam etiam
separato: qui modo ducis et principis dicatur prouide-
re. Ad quem hoc vniuersum: uti ad bonū quoddam infi-
nitū subsistensq; ordinatur. Et ne quispiam autumer:
dūtaxat: vniuersalem: prouidentiam. deū inferioribus
hīs pretendere. Muncupatius illi perhibent circa ho-
mines: deum singularem curam indices exhibere. Et id
quidem Aristotelis in de fortuna verbis: dum scripsit.
Benefortunari hominis ad bonū impulsū a deo optio
esse. Nemo in primo Ethicorū. q; si quod donum nobis
a deo obringat: id maxie sit felicitas et beatitudo. Qui
et in decimo: translatiōe noua: adiicitur. Quod si dū cu-
ram aliquam habent humanarū rerum (uti estimatur
et creditur) rationabile est eos gaudere optimo et cogi-
tatissimo. huiusmodi vero est mens: et amantibus illā
maximeq; honorantibus eam fauere: tanq; rerum cha-
rissimarū curatoribus: et recte et bene agentibus. quod
antez id sapienti maxime competat: non est obscurum
Ad stipulante huic sententie: in de secundo celi et mun-
di Cōmentatore: dum liquido scripsit: habere corpora
celestia erga nos sollicitudinē propriam. et in de somno
adiiciens veritatem somniorū esse ex perfecta circa nos
dei sollicitudine. Vbi etiam declarando: quomodo eas
noticias quibus potissimū veritas contineretur: agat.
intelligentia agens. Nexis nonnullis huic sententie
robur et explicationem conferentibus: quibus lectis et

Prouideri cōtingat.

repastinatis: satis p̄stare poterit. In hoc potissimū philo-
sophos: Theologosq; veluti a veritate coactos p̄sen-
tire oportere. quia sit gubernator prouisorq; oim vnus
dirigēs moderansq; vniuersa q̄ tūis philosophis: na-
ture necessitate: deū agere: existimātibz: nō satis pbat̄
quicpiā: deū vel executiue: vel imperando in rebz cadu-
cis efficere: quod nos eorū damus nō temeritati: sed in-
scitie. qui in lumine nature per viā motus: in motores:
agnoscenduz dūtaxat cōscēdere potētes: frustra: causas
secūdas institutus autumabāt: nisi ille exequrent̄ vel
executionē imperarēt. ac per hoc intelligere nequibant
quia nulla imbecillitate: ab exequēdo deus tēperaret.
sed bonitatis sue maiori cōmunicatōe: quo sic etiā secū-
dis agētibus nō solū: q̄ essent: daret. sed quod etiā alia
causare possent: eius p̄supposita: influētia: vim virtutē
q; largiretur. Hoc tamē cū theologis: in cōfesso habētēs
philosophi. vti modo finis oīa moueret deus. ad finēq;
oīa ordinaret. vt sic a quo res egressē saltē vt in finē:
vicissim redirent. circularis figure perfectione: vndiq;
clausa: rerū vniuersitatis egressū reditumq; ac per hoc
perfectionē indicante. vt sic dei inuisibilia: per ea q̄ fa-
cta sunt: intellecta: cōspicerent̄. sempiternaq; virtus et
sapientia que attingēs oīa: nihil penitus elabi sinit:
a sui infallibili certa imutabiliq; prouidētia. Id quod
nos hoc toto libro: peruestigare cōtēdebā. vt hinc phi-
losophozū aliorūq; abigeremus deliria: magis q̄ erra-
mēta. Ad honorē eius qui stellas nūerat: quarū vel no-
mina solus: signa potestates cursus: loca tēpora: noscit.

Caput Undecimū.

Cur Adam: deus ne corrueret: nō prouiderit. Angelica
quoq; natura: permittatq; mala et reliqua.

Argumentum qd in capite libri manifestatur qd res ee divina vnde quidam hic vult libe: Dissoluitur ad ca q. 3. li: dicitur sit eximius ligus puerit divina **Contra providentia in prologo**

explosa
 Erū (vt eo redeat: quo cepra est oratio) Tam
 etsi nō possit nō grātissimū haberi: eousq; in
 prouidētie perquirenda ratione peruentū esse
 vt compertū habeamus: hanc nō dūtarat ad minima
 queq; distendisse: sed in hac quoq; sententiā: ethnicos cū
 christiane religiōis candidatis: pcessisse. Tamē: multa
 nimilūq; multa adhuc obstrepere vident: quo minus p
 uidentia: vel omnia: cōtingere. vel si ptingat: equa lance
 dispensare queq; certius dephendant. Videri equidez
 nō obscure: crediq; nec iniuria cōiectariq; potest (vt ad
 hec redeamus q i prologo mēorauimus) prothoplastū
 nostrū nō satis prouide creatū: dū hac mentis cecitate
 sensus hebetudine: corporisq; fragilitate: in vitā prodi
 gitur. vt vniū pomi (et quidē vetiti) morsu. nō tam seip
 sū q; totū mortaliū genus: in preceps dederit. quanto
 satius: extitisset: vel illū in superā nō produisse autam
 q; in has calamitatū: miseriarūq; z erūne quosq; mor
 tales: speleas: ergasculasq; prostituisse. a quibus: neq; q;
 suis viribus. sed solius sūmi maximi dei: supplitio mor
 teg; et hac ignomiosissima euehi potuerit atq; repara
 ri. Id quod longe melius de angelicis illis spiritibus
 perpetuo carceri destinatis queri licet: vnius primi lu
 ciferi illecebris: in atra meritis caligine: donec acheron
 eis tandē descendat in vndas. cū alioquin splendidi
 mis natalibus cōstarent. ac oīs pulchritudinis iubare
 cōspicū. quibū tamē nec intelligētie acumen: nec vī
 perspicacitas: nec quicqd: qd vel verbo: vī calamo: illis
 donatū esse. significari potest: suffragari potuit. quo mi
 nus vnius retorti aspectus momēto: dū superbiūt nec
 authori quod acceperūt: acceptū referūt: in baratū se
 mergerent: irremeabilis bēhēne. Quod vtiq; pgnisoz
 si vel voluisset: vel potuisset: ne scēcine: se perditūz irent.

*Obiit propheta
 rasim d'fignem
 qto ille subit p
 d. c. ne*

*Obiit 2° de zmi
 na amloy qno
 illa subit zunde
 ne*

*Obiit 2° de zmi
 na amloy qno
 illa subit zunde
 ne*

*Obiit 2° de zmi
 na amloy qno
 illa subit zunde
 ne*

Obiecta: ob que quidam:

irent: sublimes spiritus cohibere (si qua cura) debuisset
Et ut semel dicatur. Unde hec imensa malorum sentina
et panda vitiolorum vorago in qua se agnatiim mortaliū
quique trahunt. Infusq; et phas rumpitur: nec est ullus vir-
tutis locus. Si deus prouidet. Si celsa sedet eolus arce:
ventorum vim temperans. An nō hodie diei locū habet.
quod quidā Patricius ille rhomanus questus est: dum
ait. Cū lex ceteraq; legaliū tormēta penarū: perniciōis
(quibus etiā constituta sunt) potius debeant in suppli-
tū. cur hec vice mutata: nō prauos sceleratosq;: sed pro-
bissimos quosq; eragitant: premūt: decipiūt. Id quod
sacer ille Ecclesiastes cōqueritur. Videre se (iniquis)
calūniis: que sub sole gerant. et lachrimas innocentū.
et neminē cōsolatōq;: nec posse resistere eorū violentie
cunctōrū auxilio destitutos. que sibi min⁹ mira videri
p̄dictus assenerat: si nō prouidentis ratiō: sed fortui-
tis oīa casibus cōvolui in hoc vasto orbe perhiberētur.
Cū vero in cōpelto habeatur prouidentia ad minia cō-
tingere miro mirabili⁹ esse: quis inficias hūc. malis ple-
rūq; optata: bonis pessima obtingere. Ecclesiaste idipsum
anbelanter mirāte: dū subicit. Esse iustos quib; mala p-
ueniāt: quasi opera egerit impiorū. Impios quoq; ali-
os esse adeo securos: quasi iustorum opera exegerit. Que
in regno cūcta prouidentis: vel fieri vel permitti: omniū
est ammiratione mirabilius. Et quanq; Boherius qui
hec: hūq; maiora: latissime perspicaciter digere. Philo-
sophia solēt: ayēns. Nec mirū si quid ordinis ignora-
ta ratiōe temerariū cōfusūq; credat. Sed et ipse quis
causā tante dispositiōis ignoret. tamē quoniā bon⁹ mū-
dū rector temperet. recte fieri cūcta ne dubitet. Insinu-
ās cōditoris: oīm puilorūq; ratiōe: nō esse discendā.
Tamen cū nō: tam ea que in prologo recensuimus. q̄

Obiecta tria que
tot in vitiis vorago
stent. Tot min⁹
prouidentia

all.

2
f. hūc
rel.

14
de gfo: 2

150

174

Nullā mūdi prouidentia:

que indies sub lunari globo irritō cōfusosq; ordine fieri
(vel iūti) cernit. Sicq; voluit renouariq; humiq; z subli
mi (extra omnē ordinē) tolli: diripi q; res mortaliū ex
perimur. vtnō tā vis horreat vidēdo: q; cor tremāt. et
tinniat aures audiēdo. nō possit certe (si id vlla perstri
cta sermōis cōtinuatiōe p̄fici posset) rationē ad vngue
nō discurrere. Vex cū id nō vni⁹ sed multorū voluminū op⁹
exter: suscepto huius nro Epithomari dispar hec q; z ano
bis p̄cedēt z addamūsi q; perspicacissio isto: nūq; satis
laudato: z philosopho z oratore: penetratis (q; tū hūa
nitus fieri potuit) puidētie tūbrīs: adeousq; digesta
sint: vt nihil (quod quidē humanitus sciri possit) adijci
queat: aut superinferri. Mosq; ipsi super his tres etiaz
de Fato p̄titulatos libros: dudum scripsimus. Accir
co ne rursus vel oceano latites: vel soli in bar adhibere
vel tenebras peritus ostēdere videamur: luculētissimo
aūthori: eo lectorē remittimus. In p̄sentiarū sat esse
arbitrari. vt quod ille specierentis nō attigit. de protho
plasti conditione: cur tā fragilis: cōciditūsq; crearetur:
in mediū: sed p̄fūctoris reuocemus. In quo p̄fecto
perū videri potest: quod ille ipse scripsit. videlicet q; rāce
p̄si hunc ordinē prouidentie minie considerare valenti
bus. confusa omnia: p̄turbataq; videantur. nihilomi
nus suis omnibus p̄vidētissime modus adhibitus. ad
bonū cūcta dirigens: cūcta rationabilibus causis dispo
nat. Quod vel maxime in p̄de creatione (quaz nos fra
giliores debito talūtiāmur) relucet: dū in hac ipsa hoc
modo: conciduo fragiliq; z expugnabili instituta. liqui
do nō tā potentia q; sapientia misericordiāq; z iusti
cia mirandi cōditoris deprehendimus. Dū em̄ hac cō
ditione labili homo conditus est: quo intra se p̄sentis
cat nō tam se existentia q; vitā: a deo optimo: q; etiam

Indit q;
supient
gdrig sit

ex p̄sentis
de p̄sentis

propter

Indit q;
de p̄sentis
obviam
rursus
m̄. ad p̄sentis
fuit a p̄sentis
reant

ade

reant

Contēdebant:

Illozū donozū cōservatōnē: obtinere. perspicit indubie
 (quod alloquū non agnouisset) omnē videlicet creatu
 rarū potentia deficientia permixtā. Ac unicū solū crea
 torē esse: quē ille vti infinitū: illimitatuz omnipotentēq;
 excolet: obseruet veneretur. hincq; cū quaquaversuz: in
 hac mortaliū valle malis bonaz meliorib; peiora mix
 ta offendat. neq; tamē nisi oīa: equo libramie sibi ipsis
 cōsonātia. Adeo vt (nihil penitus) cassū vanūq; in na
 tura sit relictū: deprehendat. Introspectisq; rerū natu
 ris (quibus ad se mutuas instituto ordine: cōcedunt et
 cōpingunt) liquido etiam cernit. quo nā modo his pul
 cherrimus vniuersi ordo: haud secus ac cōtinue progre
 ssionis numeris: scinnat. Nō poterint certe: hic morta
 les: deū nō sapientissimū iudicare: qui ab eterno arche
 typo: queq; depromptit: vt nihil supernacui aut negle
 cti habentia: locis temporibusq; et formis pulcherrie
 cōtexerentur. Neq; em: pns: tam cōspicuū sapiētis ar
 tificis opus (quātūvis eximūz) illucet. si equis figu
 ris faciebusq; et lineis sibi cōsultēret. et non potius ex
 paribus dispariter: aut disparibus pariter iūctis: ordi
 narim oīa cōstarent. Sic tertio loco: nisi homo fragile
 testaceūq; vas contractū corruisset: vicissim mitissimū
 reparatore: cōsolidandū. Nō satis misericordia illi⁹ su
 per oīa opera illuxisset. Ac nec tandē iusticia q̄ alioquin
 vt hesperus inter stellas micat: illuxisset. nisi malis sui
 plitiā: bonis iusta premia: equa lance librārent. Quod
 vtiq; cōstare nō potuisset: si impeccabiles naturaq; in
 uertibiles homo angelusq; conditi extitissent. Rite er
 go cōsultoz et rationabiliter: mundū quē solus condi
 dit: sumus artifer: pulcherria ratioe gubernat. quod q̄
 quis animo accipit: retruloz erroris nubilo liquidius
 cernere satagit. Offendet indubie quia: qui creauit oīa

Don sapientissime
 oīa qd. pisse &
 cat

No deq. mife
 v. vordifig v.
 Isasp

concludit frango cōsultoz et
 facta p̄sa
 et gubernata
 sapientie ita et p̄sa

no mife

ideali forma

2to Infima
 3to 2to
 4to 3to
 5to 4to
 6to 5to
 7to 6to

Do. 2to

Dissoluitur.

*p. incipit
hista
futura*
In numero pondere: et mēsurā. ad minia vsq; suā distēdit prouidentia. Verūq; esse: dinoscet *Boetianū* illū quo scribit. Quia manet spectator deus deluper: cūctū p̄scius futurozū. vīdēdisq; eius p̄sens semper eternitas: cū nostrōzū actū futura qualitate cōcurrit. Bonis premia. *Salis* supplitia dispensans. Nec tamē frustra sunt in deo posite spes: precesq; quē cū recte sūt: inefficaces esse nō possunt. Ob quod et nos: nunc tandem de prouidentia receptū canētes: quod grātū: factū sit optimō maximo vniūssimōq; carmē offerim⁹ istud. *deuote*

IN CALCEM OPERIS. AD TRINAS
vnius deitatis hipostasēs: & Sanctissimā theotocō: eiusdē Con. Vuimpie de fagis Oratio.

AD DEVM PATREM ORACIO.

luna - stellaz palu
Limpida stellifero qui sidera dirigis arcu
Iupiter Elisei solus possessor olympi *reignu celesti*
Plasma tuū genitor purū quod rite creasti *realtatēz*
Sordido obduxit rursus caro mudus & orcus *gambuly*
Et nisi magne pater fera rupas fulmia ditis *gali*
Nequaquā elisios sperabis quisq; nepotum *gombuly*
Sūme igit p̄nceps cui cūcta subesse necesse est. *gombuly*
Incute tartareos ruituros dirige gressus *gombuly*
Sic etenī haud aliter celos speramus apertos. *gombuly*

AD DEVM FILIVM ORATIO.

Christe dei verbū sūmi sapientia patris
 Omnigenū factor lapsis venerāde redēptor
 Lux: spes: dux veterē rex vita salusq; nepotū
 Lex viā cūctorū terraq; mariq; vagantum
 Eya vocate veni. Casus miserate tuorum
 Gorgoneos i quos stiga mouit & acris erinis
 Aufer nec paciaris nigra videre redemptos
 Tartara: led dūce te morbis vitioq; leuati
 Vltima frigentes dū virtus liquerit artus
 Saluati stygios vitent manesq; profundos.

AD DEVM SPIRITVM SANCTVM:

Oratio.
 Tu quoq; qui celos terras cāposq; liquentes
 Spiritus: oblustras: lux & celestis origo
 Mētibus inlitas nostris qnas corpora tardat
 Ob facinus patris qui vix spiracula vite
 Ex superis nactus fedauit secula morsu
 Vsq; adeo yt fragiles artō moribūdaq; mēbra
 Obsistant animis ne celsi nume olympi
 Respiciant clausi tenebris: & carcere ceco
 Tu inq; qui cōcreta diu & serpentina furtim
 Igneus o vigor: exurendaq; putrida nosti
 Contracta excindas labem purūq; refunde
 Ethereū sensū atq; aurai simplicis ignem
 Hijs qui vltro penas lumūt veterūq; malorū

²
^{paraz} ^{paraz} ^{in addur} ^{hic} ^{venit} ^{De} ^{per} ^{vide}
Supplitia expendūt. p̄sens dū vita superstat
In te cōspicuos vt possint figere vultus. ^{Indo}

^{Dei} ^{gentem}
AD SANCTISSIMAM TEOTOCON

Oratio.

^{Oratio} ^{monialis} ^{habere}
Cūctipotēs genitrix, q̄ celū & sidera torques

Orbisfluas virgo que speras sola reuoluīs

Nostras: clara: p̄ces: q̄rulas nitidissima voces

Respice: nāq̄ potes casus verlare supinos

Ad te clamātes infando crimine merlos

Dis rapit; & nisi succurras acherōtis ad vndas

Vltro p̄cipites rapimur temerantibus ausis

Sed tu dulce decus pia clemēs virgo Maria

Criminibus nimis opp̄ssis miserebere nobis

Omnibus vt loti vitijs per stigmata Christi

Corporibus lactis meriti solamen Olympi

In Iouis ethereas possimus scandere sedes

Excussit litteris eneīs Ioannes Hana w In flo

retissima Francophordiana Achademia

Anno a natali Christiano Quingēte

simo sedecimo super millesimū

Kalendis Martijs.

Anno 1506 Eximius doctor Cosmas de Wimpina Feuerphordie in ratze
ad nouum studium etc. erigendum introductus est
Anno domini 1512 in die Marti 7 modesti Generosi domini Joachimi de Bibersheim
Gozama prout

Brandenburgensis sunt hæc insignia sceptri:

Quæ nunc Theutonico summa sub axe nitentur.

Comitat. marg. in Markgrauen

